# Krist i duhovni svijet

## Potraga za svetim Gralom

SD 149

Rudolf Steiner

Ciklus od 6 predavanja održan u Leipzigu od 28. prosinca 1913. do 2. siječnja 1914.

SADRŽAJ


| | | |
|---|---|---|
| I | PRVO PREDAVANJE, Leipzig, 28. prosinca 1913. | 4 |
| | Duboke promjene u ljudskoj duši dogodile su se u stoljećima prije i poslije misterija na Golgoti. Život misli produbljen je kroz grčku filozofiju. Međutim, u to vrijeme nije bilo mogućnosti razumijevanja misterija na Golgoti. Ista visoka duhovna snaga donijela je i produbljivanje misli i Krist impuls. Pavlova teologija. Gnostički koncepti: Praotac, Tišina, 31 eon, božanska Sofija, Ahamod, Sin Boga Oca, Duh Sveti, Demijurg. | |
| II | DRUGO PREDAVANJE, Leipzig, 29. prosinca 1913. | 13 |
| | Gnostici nisu shvaćali vezu između bića Krista i Isusa iz Nazareta. Drevni indijski Rišiji, učenici Zaratustre i kaldejski mudraci mogli su razumjeti pojavu Krista. Zlato, tamjan, smirna. Krist ulazi na Zemlju u dobu koje je najmanje prikladno za Njegovo razumijevanje. Teološka znanost sve se više udaljavala od razumijevanja Krista. Sibile. Michelangelovi proroci i Sibile. Sibile, ostaci drevne mudrosti uništene Krist impulsom. Pavao, potomak drevnih proroka. Pavao i svijet masline. | |
| III | TREĆE PREDAVANJE, Leipzig, 30. prosinca 1913. | 22 |
| | Dvoje Isus djece. Razvoj ljudske duše tijekom evolucije Zemlje. Trostruki utjecaj bića Natan Isus djeteta na razvoj osjetila, vitalnih organa i razvoj duše čovječanstva (mišljenje, osjećanje i volja). Sveti Juraj pobjeđuje zmaja. Glazbena umjetnost (Apolon) kao odraz tih sila harmonizacije. Mitovi o Midi i Marsiji. Duševnost Krista u Apolonu. | |
| IV | ČETVRTO PREDAVANJE, Leipzig, 31. prosinca 1913. | 31 |
| | Posljedice trostrukog Krist događaja u post atlantskoj epohi. Zaratustra: kronologija svjetonazora. Ahura Mazda, Ahriman, Zaruana Akarana. Amšaspandi, Izedi. Egipatski i kaldejski misteriji: astrologija. Grčki misteriji: meteorologija. Drevna hebrejska mudrost: geologija. Proroci. Kultovi Atisa i Adonisa kao prefiguracije misterija Golgote. Ivan Krstitelj, reinkarnacija Ilije. Apolon i lovor, Pavao i maslina. | |
| V | PETO PREDAVANJE, Leipzig, 1. siječnja 1914. | 39 |

| | | |
|---|---|---|
| | Djelovanje Krist impulsa u dubini duše. Konstantinova pobjeda nad Maksencijem. Parzival i Gral. Sveti kalež. Michelangelova Pieta. Chretien de Troyes, Wolfram von Eschenbach. Kyot. Ponovna pojava zvjezdanog pisma u misteriju Parsifala. Ganganda greida, čudesna ishrana. | |
| VI | ŠESTO PREDAVANJE, Leipzig, 2. siječnja 1914. | 48 |
| | Uskrs. Kršćanstvo duhovnih objava. Jahve: sjedinjenje gospodara Zemlje s majkom Mjeseca. Ivana Orleanska kao moderna, kristijanizirana Sibila. Sklad ljudske povijesti sa zvjezdanim pismom. Johannes Kepler. Nebeski i ljudski aspekti Grala. Domena svećenika Ivana. 'Ex Oriente lux'. | |

## PRVO PREDAVANJE

### Leipzig, 28. prosinca 1913.

Za mnoge duše u našem vremenu koje su sklone apsorbirati ono što antropozofski orijentirana znanost duha ima za reći, nužno je ukloniti razne proturječnosti koje se javljaju u njihovim umovima. Duša može biti privučena jednom određenom proturječju ako je u stanju ozbiljno shvatiti sjećanje na blagdansko razdoblje poput onog oko Božića i početka godine. To da mi, sa znanjem koje želimo steći, također želimo prodrijeti u duhovni tok čovječanstva, kako bismo istinski razumjeli vlastiti razvoj, postaje nam posebno jasno kroz ozbiljno shvaćanje takvih blagdana sjećanja. Trebamo samo pokrenuti jednu misao i ona će odmah, moglo bi se reći, s jedne strane osvijetliti, a s druge zabrinuti, ističući kako se proturječja i poteškoće moraju gomilati pred dušom ako želi prihvatiti, u pravom smislu, naše antropozofske uvide u ljude i evoluciju svijeta.

Među mnogim uvidima koje nastojimo steći kroz naše antropozofsko proučavanje je i spoznaja o Kristu, spoznaja temeljnog impulsa koji pada na početak razvoja našeg doba, a koji smo nazvali Krist impuls. Svakako ćemo se često morati pitati: kako je moguće da se naše vrijeme, kroz dublje antropozofsko razumijevanje, može nadati da će učinkovitije i intenzivnije prodrijeti u tijek svjetskog razvoja, kako bi razumjelo Krist impuls, nego vrijeme u kojem su živjeli suvremenici misterija na Golgoti? Može se pitati: nije li tim suvremenicima misterija na Golgoti bilo puno lakše prodrijeti u misterij koji je povezan s razvojem čovječanstva, nego što je to našem vremenu, koje je toliko udaljeno od misterija na Golgoti? To bi moglo postati pitanje koje opterećuje suvremene duše koje žele slijediti antropozofsko razumijevanje Krista. To bi moglo postati jedno od onih proturječja koja moraju biti opresivna, upravo kada ozbiljno shvatimo dublje principe naše antropozofske spoznaje. Rješenje ove kontradikcije pojavit će nam se tek kada, takoreći, pred sebe stavimo cjelokupnu duhovnu situaciju u kojoj se čovječanstvo nalazilo u vrijeme od kojeg započinjemo naše brojenje godina.

Svatko tko pokuša prodrijeti, u prvom redu bez ikakvih religijskih ili sličnih osjećaja, u duhovno stanje čovječanstva od početka naše ere, može doći do vrlo neobičnog otkrića. To prodiranje se u početku može pokušati na sljedeći način: treba se držati onoga što čak ni površne duše ne mogu poreći, treba se držati drevne tradicije kakva je sačuvana u povijesti; ali treba pokušati prodrijeti u onaj aspekt koji obuhvaća duhovni život u njegovoj čistoći. Jer se može nadati da bi se takvim prodiranjem mogli nazrijeti neki od istinskih impulsa ljudskog razvoja. Treba se držati misaonog života vremena koje leži na početku naše ere. Treba pokušati, čisto povijesno, prodrijeti u ono što su ljudi, naprimjer, skupili u smislu misaonog produbljena dvjesto godina prije misterija na Golgoti i još stoljeće i pol nakon misterija na Golgoti, kako bi proniknuli u misterije i zagonetke svijeta. Međutim, nalazimo da se u stoljećima prije i poslije misterija na Golgoti dogodila beskonačno značajna promjena u duševnom raspoloženju

čovječanstva u pogledu njegovog misaonog života. Čovjek postaje svjestan da je, na određeni način, veliki dio tada relevantnog kulturnog svijeta primio ono što su grčka filozofija i druge misaone težnje već nekoliko stoljeća donosile čovječanstvu. Kada se uzme u obzir što je čovječanstvo postiglo isključivo samo od sebe, bez razmišljanja o bilo kakvom vanjskom impulsu, u tom dobu, što su postigli oni koje bismo mogli nazvati stoičkim izrazom 'mudracima', što su brojne ličnosti u rimskoj povijesti postigle, mora se reći: što se tiče usvajanja misli, usvajanja ideja, zapadni život nam zapravo nije donio mnogo više od tog vremena, od prekretnice na početku naše ere. Ono što nam je ovaj zapadni život donio je beskonačna količina prodiranja u činjenice prirode; donio nam je bezbrojne revolucije u razmišljanju o vanjskom svijetu. Misli, same ideje, kojima su sva ta osvajanja izvršena, kojima je čovječanstvo pokušalo prodrijeti u vanjske prostorne misterije egzistencije, zapravo su se malo razvile od tog doba; živjele su, čak i do ideje na koju je naše vrijeme toliko ponosno, ideje evolucije, sve su živjele u umovima tog doba. Ono što bi se moglo nazvati misaonim razumijevanjem svijeta, životom proživljenim u idejama, dosegnulo je određenu visinu, vrhunac, i ne samo da je zaokupilo pojedinačne duhove, kao što su to učinili Sokratovi učenici neko vrijeme prije, već je u određenom smislu postalo popularno, šireći se južnom Europom i drugim dijelovima svijeta. Zadivljuje dubina do koje je misao apsorbirana. Kad bi se nepristrano razmatrala povijest filozofije, dala bi se posebna težina upravo tom trijumfu misli u tom dobu.

Ako se, s jedne strane, razmotri ovaj trijumf misli, ovo beskonačno značajno razrađivanje svijeta ideja, a s druge strane - u smislu u kojem danas pokušavamo proniknuti - duši predstavi nešto poput misterija koji su okupljeni oko događaja na Golgoti, tada se postaje svjestan nečeg drugog. Postaje se svjestan da se, kako se vijest o misteriju Golgote širila u to doba, odvijala golema borba misli s tim misterijem. Vidimo kako su filozofije tog vremena, posebno duboko razvijena filozofija gnosticizma, nastojale usmjeriti sve postignute ideje prema ovom jednom cilju. I značajno je dopustiti da ta borba ljudske misli s misterijem Golgote ima svoj učinak na nas same. Jer ono što se pokazuje jest da je ta borba u osnovi uzaludna, da je to ogromno produbljivanje misli, koje je razvoj čovječanstva postigao, doista prisutno, doista se ulaže svaki napor da se shvati misterij Golgote, ali da su svi ti napori nedovoljni; da se, u određenom smislu, misterij Golgote, kao da je odvojen velikom udaljenošću kroz duhovne svjetove, približava ljudskom razumijevanju i odbija se otkriti.

Sada, dragi prijatelji, želio bih odmah naglasiti da kada na ovim predavanjima govorim o misteriju Golgote, namjeravam izbjeći miješanje bilo čega u ovaj izraz što bi moglo biti implicirano bilo kojom religijskom tradicijom ili vjerovanjem. Umjesto toga, želim se usredotočiti isključivo na objektivni svijet činjenica koje leže u osnovi razvoja čovječanstva - onaj koji se pruža fizičkom i duhovnom promatranju. Želio bih ponuditi perspektivu koja zanemaruje sve što je naučeno o misteriju Golgote, sve što je sadržano u raznim vjerskim denominacijama, i želim se usredotočiti na ono što se dogodilo u razvoju čovječanstva.

Sada ću imati mnogo toga za reći, iščekujući ono što će biti jasno i uvjerljivo izneseno u sljedećim danima.

Prvo što čovjeku pada na pamet pri usporedbi misterija Golgote s iznimno dubokim razvojem misli tog doba jest dojam koji sam izrazio: bit toga misterija leži daleko, daleko iza onoga što misaoni razvoj može postići. I što se detaljnije udubi u ono što takva usporedba može ponuditi, to se više mora priznati: s jedne strane, čovjek može potpuno uroniti svoju dušu u misaone svjetove koji karakteriziraju početak našeg doba; može pokušati živo postaviti pred dušu, kakvo je bilo duševno raspoloženje, što su ljudi u Rimskom carstvu i u Grčkoj mislili; može, takoreći, prizvati te ideje koje su ljudi promišljali, i tada će dobiti osjećaj: da, to je vrijeme u kojem je misao doživjela dubinu razumijevanja kao nikada prije. Nešto se događa s mislima, ona se približava ljudskoj duši na način na koji joj se nikada prije nije približavala. Ali kada se, s tim stanjem duše koje se može opisati kao vidovito, želi u potpunosti oživjeti u sebi ono što bi se svojoj duši moglo predstaviti kroz ovo produbljivanje misli i u ovom oživljavanju misaonih svjetova tog vremena - kada se u svojoj duši nosi ono što vidovito stanje duše može dati - odjednom se pojavljuje nešto iznenađujuće, tada se osjeća: daleko, daleko u duhovnim svjetovima, zapravo se događa ono čega je ovo produbljivanje misli posljedica.

Već smo istaknuli da drugi svjetovi leže izvan našeg vlastitog. Da upotrijebimo uobičajene izraze: astralni svijet, devahanski svijet, viši devahanski svijet. Prvo se prisjetimo da se ova tri svijeta nalaze izvan našeg vlastitog. Ako netko tada istinski dopusti da se ovo vidovito stanje duše pokrene u njemu, ima dojam da čak i ako bi ušao u sljedeći svijet, astralni svijet, još uvijek ne bi bilo u potpunosti razjašnjeno koje je podrijetlo onoga što se izražava u misaonom životu tog vremena. Čak i ako bi netko pogledao u niži devahanski svijet, još uvijek ne bi bilo u potpunosti razjašnjeno što se zapravo dogodilo. I tek kada bi netko mogao smjestiti svoju dušu u viši devahanski svijet - tako kaže vidovito stanje duše - mogao bi u njemu iskusiti ono što sja kroz dva druga svijeta, što prodire u naš fizički svijet i što je prepoznatljivo u našem fizičkom svijetu u radikalnoj transformaciji misaonog svijeta čovječanstva kroz stoljeća.

U početku se možemo usredotočiti isključivo na fizički plan i njegovu kontemplaciju: dok se uranja u svijet ideja tog vremena, ne moramo ni biti svjesni onoga što se prenosi o misteriju Golgote, u početku to možemo potpuno zanemariti i zapitati se: bez obzira na to što se dogodilo tamo u Palestini, što nam pokazuje vanjska povijest? Pa, pokazuje nam da je beskrajno produbljenje misli zahvatilo Grčku i Rim. Promatrajmo ovaj grčki i rimski misaoni svijet kao otok unutar našeg duševnog iskustva, zamislimo ga odvojenog od svega što se dogodilo vani, zamislimo da ništa od znanja o misteriju na Golgoti još nije prodrlo u ovaj svijet. Kada tada promatranje svoje duše usmjerimo na ovaj svijet, sigurno ne nalazimo ništa od onoga što danas istražujemo o misteriju Golgote, ali nalazimo to beskonačno produbljivanje misaonog života koje nam pokazuje: nešto se ovdje dogodilo na fizičkoj razini tijekom evolucije čovječanstva što je zahvatilo najdublje biće duše. Što god mi isprva vjerovali, misao nikada prije nije postojala na takav način, među bilo koji narodom i u bilo kojem dobu! Koliko god netko bio nevjeran ili ne želi ništa znati o misteriju Golgote, jedno mora priznati: da u otočnom svijetu koji smo sada ogradili, živi dubina misli koja

nikada prije nije bila tamo.

Ali sada, kada čovjek uroni u ovaj svijet misli i zadrži vidovito stanje duše, osjeća se istinski smještenim unutar jedinstvene prirode misli. Sada si kaže: da, baš kao što je ova misao procvjetala, kao ideja kod Platona ili drugih, dok je prelazila u svijet koji smo pokušali definirati, ova misao je nešto što oslobađa dušu, što zahvaća dušu i, takoreći, dovodi je do uzvišenijeg razumijevanja sebe, tako da može reći: što god drugo zahvatiš u vanjskom svijetu i u duhovnom svijetu čini te ovisnim o tim svjetovima; u misli zahvaćaš nešto što živi u tebi, nešto u što možeš potpuno proniknuti. Možeš se povući iz vanjskog fizičkog svijeta, možeš postati nevjernik u pogledu duhovnog svijeta, možda ne želiš ništa znati o vidovitim dojmovima, možda ne želiš dopustiti da u tebe prodre išta od fizičkih dojmova: s mišlju možeš živjeti u sebi; zahvaćaš, takoreći, svoje vlastito biće u svojoj misli!

To se može shvatiti. Ali tada - i to ne može biti drugačije kada se uđe u ovo, rekao bih, more misli s vidovitim stanjem duše - javlja se osjećaj izoliranosti misli, osjećaj da je misao doista samo misao, osjećaj da misao u prvom redu živi samo u duši i da se u njoj samoj ne može pronaći moć da se izađe u svijet u kojem se također može pronaći ono što mi sami inače jesmo, u samoj njezinoj biti. Upravo doživljavajući vrhovnu slavu misli, doživljava se, takoreći, i njihova nestvarna priroda. Tada se može osjetiti i kako, svuda oko nas u svijetu koji smo upoznali kroz vidoviti pogled, nema ničega što bi, u biti, moglo nositi te misli.

Jer zašto bi ta misao uopće postojala? - moglo bi se pitati. Uostalom, ona može samo iskriviti fizički svijet. Oni koji žele biti čisti materijalisti, koji misli ne mogu pripisati inherentno biće, zapravo bi trebali potpuno zabraniti mišljenje. Jer ako je materijalni svijet jedini stvaran, onda ga misao može samo krivotvoriti. Samo zato što su materijalisti nedosljedni, ne pada im na pamet jedina moguća epistemologija materijalizma, monizma: suzdržavanje od mišljenja, potpuni prestanak mišljenja. Ali oni koji, vidovitim stanjem duše, urone u život misli, duša se suočava s onim što bi se moglo nazvati prijetnjom ove izolacije misli, ove samoće misli. I tada, za njih, postoji samo jedno. Ali to postoji, to se približava, čak i ako se približava samo kao nešto što stoji na velikoj duhovnoj udaljenosti: odvojeno dvama svjetovima, u trećem svijetu leži pravi izvor - tako si govori vidovita duša - onoga što postoji u životu misli. To bi mogao biti najsnažniji dojam za vidovite duše u našem vremenu: smjestiti se, izolirano sa svojim mislima, u vrijeme kada je misao doživljavala svoje produbljivanje; zanemariti sve oko sebe, uključujući i misterij Golgote, i razmišljati isključivo o tome kako se u grčko-rimskom svijetu odvija ono iz čijeg sadržaja sada crpimo snagu.

A onda treba pogledati prema drugim svjetovima i, iznad devahanskog svijeta, osjetiti kako se u višem duhovnom svijetu uzdiže zvijezda iz koje zrači snaga koja se također očituje u ovom svijetu misli grčko-rimske davnine. Tada se ovdje na Zemlji čovjek osjeća udaljenim od sadašnjeg svijeta, osjeća se prenesenim u grčko-rimski svijet s njegovim emanacijama u druge regije Zemlje u to vrijeme, možda prije misterija na Golgoti. Ali čim dopusti da dojam duhovnog svijeta djeluje, pojavljuje se zvijezda, smještena iznad devahanskog svijeta - simbolički

kažem zvijezda - duhovno biće o kojem čovjek kaže sebi: da, čak i ono što ovdje doživljavate u izoliranosti misli i u mogućnosti da je misao prošla takvo produbljivanje kao u vrijeme početka naše ere, posljedica je zračenja koje izvire iz ove zvijezde u višem duhovnom svijetu.

I sada se javlja osjećaj. koji u početku ne zna ništa o tome što povijesna tradicija kaže o misteriju Golgote, već osjećaj koji se može ovako izraziti: stojite tamo s grčko-rimskim svijetom ideja, s onim što su Platon i drugi mogli dati općem obrazovanju čovječanstva, što su usadili u duše - stojite tamo s tim i osjećate se živim u tome. A onda čekate.... zaista ne čekate uzalud; jer tada, kao duboko, duboko u pozadini duhovnog života, pojavljuje se zvijezda koja šalje svoje zrake moći, i o kojoj možete reći: ono što ste upravo doživjeli posljedica je tih zraka moći.

Ovo iskustvo se može imati. Imati ovo iskustvo znači da si čovjek još nije nametnuo nikakvu tradiciju, već je jednostavno, bez predrasuda, tražio razloge onoga što se dogodilo u grčko-rimskom svijetu. Ali čovjek je također iskusio da je tri svijeta odvojen od razumijevanja istinske osnove tog svijeta. A onda bi netko mogao biti sklon pogledati one duhove koji su u to doba pokušali shvatiti taj preokret na svoj način. Čak i u vanjskoj znanosti današnjice može se razaznati da su u ovom prijelaznom razdoblju, od kojeg započinjemo našu kronologiju, živjeli, takoreći, religijski i filozofski geniji. I najlakše ćemo susresti te religijske i filozofske genije promatrajući ono što je izraženo u gnozi. Ova gnoza je poznata na najrazličitije načine. Izvana se o njoj zna izuzetno malo, ali čak i iz vanjskih dokumenata može se steći dojam o beskonačnoj dubini ove gnoze. Govorit ćemo o njoj samo utoliko što je važna za naš pogled na čovječanstvo.

Iznad svega, možemo reći ovo: gnostici su imali osjećaj za ono što je upravo izraženo: da se razloge za ono što se dogodilo u vanjskom svijetu tog vremena mora tražiti u beskonačno udaljenim svjetovima. I ta je svijest prenesena drugima, i još uvijek je možemo vidjeti kako svjetluca, ako samo želimo, ako nismo površni, u onome što možemo nazvati Pavlovom teologijom. Ali i u raznim drugim pojavama. Sada, svatko tko danas zaroni u gnozu tog vremena, imat će velikih poteškoća s razumijevanjem. Naše su duše previše pod utjecajem, pa čak i zaražene onim što je materijalistički razvoj posljednjih nekoliko stoljeća proizveo u njima. Kada se prati razvoj svijeta unatrag, previše se misli na Kant-Laplace maglicu, na nešto čisto materijalno. Pa čak i oni koji traže više duhovni svjetonazor, kada se osvrnu na najranija vremena, misle na ovu kozmičku maglicu ili nešto slično, i ipak se osjećaju sasvim ugodno, ovi ljudi danas, čak i najduhovniji, kada su oslobođeni, da tako kažem, tereta pronalaženja duhovnog - čak i u najranijim vremenima razvoja kozmosa. Osjećaju se tako olakšano, te sadašnje duše, kada, tražeći temeljne principe svijeta, mogu si reći: ova ili ona fina supstancijalna vanjština bila je tu tada, i iz nje se sve duhovno razvilo uz sve fizičko. I tako ponekad nalazimo duše koje se osjećaju prilično utješeno kada mogu postaviti materijalističko istraživanje na početak kozmosa, kada mogu, takoreći, postaviti apstraktne koncepte nekog plinovitog entiteta na početak našeg kozmosa.

Zato je ljudima tako teško shvatiti misli gnosticizma. Jer gnosticizam doista postavlja sve što nema nikakve sličnosti s materijalnim svijetom na polazište svog svjetonazora. Možda čak ni duh tako duboko uronjen u suvremenu misao neće moći suzbiti slabašan osmijeh kada se, u duhu gnosticizma, od njega očekuje da razmotri kako svijet u kojem živi, a koji tako lijepo objašnjava svojim darvinizmom, nema apsolutno nikakve veze s onim što zapravo čini temeljna načela našeg svijeta. Moderni čovjek, duboko uronjen u suvremeno obrazovanje, doista neće moći suzbiti slabašan osmijeh kada se od njega očekuje da razmotri kako temeljna načela svijeta prebivaju kod onih bića za koje su koncepti u prvom redu nedostatni, kojima ništa ne odgovara od bilo čega što se trenutno primjenjuje na naše razumijevanje svemirskog prostranstva: u božanskom Praocu leži ono što se može nazvati temeljem svijeta. I, takoreći, iz njega, uz njega, izvire ono čemu duša može težiti kada, s onu stranu svih materijalističkih predodžbi, traži ono svoje najdublje: tišinu, beskonačnu tišinu, u kojoj još nema vremena i prostora, već samo mirovanje. Gnostik je promatrao par, prvobitnog oca svijeta i tišinu, koji prethodi prostoru i vremenu, a zatim, takoreći, iz sjedinjenja prvobitnog oca s tišinom, pustio je da se pojave drugi - možemo ih jednako nazvati svjetovima kao i bićima. A iz ovih, još i drugi, i još drugi, i još drugi, i tako dalje kroz trideset faza. I tek u tridesetoj fazi nalazimo ono što leži u našoj sadašnjosti, a što darvinizam tako slavno objašnjava prema svom smislu za sadašnjost. To se pojavljuje prvo u tridesetoj fazi, zapravo u trideset prvoj; jer trideset takvih bića, koja se jednako tako mogu nazvati i svjetovima kao i bićima, prethode ovom svijetu. Eon je termin koji se obično koristi za ovih trideset entiteta ili svjetova koji su prethodili našem svijetu.

Do onoga što se misli pod ovim svijetom eona, može se doći samo ako se jasno i eksplicitno kaže: ne samo ono što osjetila percipiraju, što nazivate svijetom oko sebe, pripada, takoreći, trideset prvom svijetu, već i ono što vi, kao fizičko ljudsko biće, unosite u svoje misli kao objašnjenja ovog svijeta, i to pripada ovoj trideset prvoj fazi. Još je uvijek lako pomiriti se s duhovnim svjetonazorom ako se kaže: pa, vanjski svijet je doista maya, ali kroz naše mišljenje prodiremo u duhovni svijet - i ako se tada ima nada da se tim mišljenjem zaista može doći u duhovne svjetove. Ali prema gnosticima, to nije bio slučaj. To mišljenje pripada trideset prvom eonu, fizičkom svijetu, prema gnosticima. Tako da je u početku ne samo osjetilno percipirajuće, već i misleće ljudsko biće bilo uklonjeno iz trideset eona, koji se mogu promatrati korak po korak prema gore kroz duhovni razvoj i koji se predstavljaju u sve većem i većem savršenstvu. Treba samo zamisliti osmijeh koji moderni monist može dati kada ga se zamoli da vjeruje: trideset svjetova prethodi jedan drugome, u kojima postoji nešto sasvim drugačije od onoga što ste sami sposobni zamisliti. - Ali to je bio stav gnostika.

A onda su se zapitali: kako je zapravo na ovom svijetu?

Želimo na trenutak ostaviti po strani ono što smo sami rekli o ovom svijetu u kontekstu početka dvadesetog stoljeća. Ono što ću reći nije namijenjeno da se predstavi kao nekakav uvjerljiv svijet ideja - u antropozofiji dvadesetog stoljeća, naravno, gnoza će se morati prevladati - ali želimo uroniti u gnozu. Okolni svijet, uključujući i ono što čovjek može misliti o njemu, zašto je zatvoren za trideset

eona? - Tu se mora pogledati, rekao je gnostik sebi, u najniži, ali ipak čisto duhovni eon. Što je tamo? Tu je božanska Sofija, božanska mudrost. Spuštajući se duhovno kroz dvadeset devet stupnjeva, pogledala je prema najvišem eonu unutar duhovnog svijeta, prema ovom nizu duhovnih bića ili svjetova. Ali jednog dana, jednog svjetskog dana, postalo joj je jasno da mora nešto odvojiti od sebe ako želi zadržati slobodan pogled u duhovni svijet eona. I odvojila je od sebe ono što je u njoj postojalo kao želja. I ono što više nije prisutno u njoj, u ovoj božanskoj Sofiji, u ovoj božanskoj mudrosti, sada luta fizičkim svijetom, prožimajući sve što nastaje unutar fizičkog svijeta. Živi ne samo u osjetilnoj percepciji, već i u ljudskom mišljenju, živeći tamo s čežnjom za duhovnim svijetom, a ipak živi kao da je ubačena u ljudske duše. Kao da je druga strana, slika, ali kao slika izbačena prema van iz božanske Sofije, živi želja, koja je bačena u sve, prožimajući svijet: Ahamod. Ako pogledate u svoj svijet bez da se uzdignete u duhovne svjetove, gledate u svijet ispunjen željama Ahamoda. Budući da je to ispunjen svijet, ono što se predstavlja kao uvid u svijet eona, u prvom redu se ne može manifestirati u njemu.

Daleko, daleko u svijetu eona, rođen iz čiste duhovnosti eona, gnosticizam je zamišljao ono što je nazivao Sinom Boga Oca, a također i ono što je nazivao čistim Duhom Svetim. Dakle, tu imamo, takoreći, drugačiju generacijsku liniju, drugačiju liniju razvoja od one koja je kasnije dovela do božanske Sofije. Kao što se u fizičkom životu generacije odvajaju u toku reprodukcije, tako se i tijekom eona, na vrlo visokoj razini duhovnog svijeta, odvojio drugi tok, tok Sina Duha, koji potječe od Oca i Duha svetoga. Dakle, tekući unutar svijeta eona, imamo ono što je, s jedne strane, vodilo do božanske Sofije, a s druge strane do Sina duha i Duha svetoga. Dok se čovjek uspinje kroz eone, susreće se s eonom iz kojeg je, s jedne strane, proizašao slijed eona koji su doveli do božanske Sofije, kao i, s druge strane, slijed eona iz kojih su proizašli Sin Božji i Duh sveti. Zatim se uspinjemo k Bogu Ocu i božanskoj tišini.

Budući da je ljudska duša prožeta Ahamodom i tako smještena u materijalni svijet, prema gnosticizmu, u njoj živi čežnja za duhovnim svijetom, prije svega, u njoj živi čežnja za božanskom Sofijom, za božanskom mudrošću, od koje je odvojena time što je ispunjena Ahamodom. Taj osjećaj odvojenosti od božanskog svijeta eona, taj osjećaj da se ne nalazi u božansko-duhovnom, gnostici percipiraju kao materijalni svijet. A potječući iz božanskog duhovnog svijeta, a ipak povezan s Ahamodom, gnosticizam postavlja ono što bi se, aludirajući na grčki jezik, moglo nazvati arhitektom svijeta, Demijurgom. Taj Demijurg, taj arhitekt svijeta, pravi je stvoritelj i održavatelj onoga što je prožeto Ahamodom i materijalnim. Ljudske duše isprepletene su s njegovim svijetom. Ljudske duše isprepletene su svojom čežnjom, prije svega, za božanskom Sofijom, a u svijetu eona, Sin Božji i Duh sveti pojavljuju se čisto božanski-duhovno, kao u daljini, ali samo za onoga koji se - u smislu gnoze - uzdiže iznad svega onoga u što je ugrađen Ahamod, želja koja luta prostorom.

Zašto još uvijek postoji čežnja u dušama koje su prenesene u svijet Ahamoda? Zašto, nakon odvajanja od božansko duhovnog svijeta, osjećaju čežnju za božansko duhovnim svijetom? Gnosticizam je također postavio ovo pitanje i

odgovorio: Ahamod je izbačen iz božanske mudrosti, iz božanske Sofije; ali prije nego što je postao ovaj potpuno materijalni svijet u kojem ljudi sada žive, svjetlost Sina Božjeg obasjala ga je poput kratkog zračenja, koje je zatim ponovno nestalo. Ovo je važan koncept gnostika, da je Ahamod, kakav živi u ljudskim dušama, ugledao božansko svijetlo u dalekoj prošlosti, samo da bi ono ponovno nestalo. Ali sjećanje sada živi u ljudskoj duši, koliko god ono bilo zapleteno u materijalni svijet. U svijetu Ahamoda, ja živim - tako bi takva duša mogla reći - u materijalnom svijetu. Okružen sam ovojem koji daje ovaj materijalni svijet. Ali dok se okrećem prema unutra, sjećanje se budi u meni. Ono što me veže za materijalni svijet žudi za božanskom Sofijom, za božanskom mudrošću, jer je biće Ahamoda koje živi u meni nekoć osvijetlio Sin Božji, koji živi u svijetu eona. - Razmotrite ovu konstituciju duše koja je, takoreći, bila duša učenik gnostika. Takve su duše živjele; one nisu hipotetski konstrukt, živjele su. A pronicljivi povjesničari će kroz vanjske dokumente otkriti da su brojne takve duše živjele u tom dobu o kojem raspravljamo.

Nije potrebno razmišljati zašto danas postoji toliki otpor prema onome što sam upravo rekao. Što bi istinski razborita osoba našeg vremena rekla o gnozi? Već smo čuli da se čak i Pavlova teologija doživljava kao rabinska špekulacija, kao nešto previše složeno za razboritog monista da se s time bavi - monista koji tako ponosno gleda u svijet i obuhvaća ga jednostavnim konceptom razvoja, ili čak jednostavnijim konceptom energije, i kaže: sada smo konačno postali ljudi, stekli smo koncepte koji nam konstruiraju energetski svjetonazor, i osvrćemo se na ovu djecu, ovu jadnu, dragu djecu, koja su prije stoljećima gradila svoju gnozu od djetinjstva, koja su u trideset eona imala sve vrste duhova: takva je 'razigrana dječja duša' čovječanstva. Duša čovjeka današnjice, u velikom monizmu sadašnjosti, odavno je prerasla takvu razigranost! Gledajmo s popustljivošću na ove gnostičke, prilično šarmantne djetinjarije!

Takvo je raspoloženje danas i to raspoloženje nije baš instruktivno. Naravno, moglo bi se reći: gnostik, koji bi danas stajao pred vama sa svojom dušom rođenom iz gnoze, također bi si uzeo slobodu reći vam svoje gledište, a onda bi rekao nešto poput ovoga: vrlo dobro razumijem da ste postali toliko ponosni, toliko arogantni sa svojim mislima o razvoju i energiji; ali to proizlazi iz činjenice da je vaš misaoni život postao prilično grub, jednostavan, primitivan, da ste zadovoljni apstraktnim mislima koje izlaze iz magle. Izgovarate riječi razvoj i energija i vjerujete da nešto posjedujete. Jednostavno ne možete zaviriti u taj fini duhovni život koji se uzdiže do u trideset stupnjeva od onoga što imate.

Ali za nas, dragi prijatelji, kontrast koji sam predstavio na početku današnje rasprave postaje samo još očitiji. S jedne strane vidimo naše vrijeme s njegovim vrlo grubim, primitivnim konceptima, a s druge strane vidimo ovu gnozu. I upravo smo objasnili kako ova gnoza koristi beskonačno složene koncepte - trideset eona - kako bi u svom razvoju pronašla Sina Božjega i Duha svetoga, te kako bi u duši pronašla čežnju za božanskom Sofijom, Sinom Božjim i Duhom svetim.

Onda se pitamo: nije li ono što danas imamo, s čime smo tako divno daleko došli

s našim mislima o razvoju i energiji, proizašlo iz onoga što se dogodilo u grčko-rimskom svijetu u smislu produbljivanja misli? I ne gledamo li ovu gnozu s njezinim složenim konceptima, tako nesimpatičnim za sadašnjost, kao na nešto uistinu strano? Nisu li to kolosalne kontradikcije? Da, jesu. Kontradikcija koja od ove točke leži u duši, postaje sve veća kada sada razmišljamo o onome što smo rekli o vidovitoj duši: da se ona može smjestiti u svijet misli Grka i Rimljana, a zatim vidjeti svijet sa zvijezdom o kojoj smo govorili. I posvuda, ispresijecano unutar ovog produbljivanja grčke misli, nalazimo to produbljivanje koje predstavlja gnozu. Ali ako pogledamo s onim što nam antropozofija danas treba dati - nemoćni, zapravo, da shvatimo što bi trebala značiti zvijezda od koje nas dijele tri svijeta - i ako pitamo gnostike: jesu li razumjeli što se tada dogodilo u povijesnom razvoju čovječanstva? - onda ni mi, na temelju antropozofije, ne možemo dopustiti da nam gnostici daju odgovor, jer nas on nikada ne bi zadovoljio; ne bi mogao osvijetliti ono što se danas otkriva vidovitoj duši.

Nisam vam namjeravao ponuditi nikakvo objašnjenje ni za što ovim današnjim razmišljanjem. Što više osjećate da ono što sam izrazio nije objašnjenje, što više osjećate da sam vam u biti predstavio proturječje za proturječjem i samo vam otkrio okultno iskustvo - percepciju zvijezde - to ćete me danas bolje razumjeti. Želio bih da osjetite da se nešto pojavilo u svijetu na početku naše ere, nešto što je bilo daleko od ljudskog razumijevanja, a ipak je time uzrokovano. Želim da osjetite da je epoha početne točke naše ere velika enigma. Želim da imate osjećaj da se u razvoju čovječanstva događa nešto što se u grčko-rimskom svijetu u početku pojavljuje kao produbljivanje ili otkrivanje misli i da sami temelji toga leže duboko zagonetno. U skrivenim svjetovima možete tražiti ono što se u mayi fizičkog osjetilnog svijeta pojavljuje kao produbljivanje grčko-rimske misli. I ne samo ideju, objašnjenje za ono što je prisutno, već postavljanje zagonetke koju sam htio ponuditi današnjim raspravama, ono je što ćemo nastaviti sutra navečer.

## DRUGO PREDAVANJE

Leipzig, 29. prosinca 1913.

Ako se prisjetimo misli jučerašnjeg razmišljanja, možemo ih sažeti rekavši da je doba na početku naše ere. crpeći iz svog bogatstva mudrosti, uložilo sve moguće napore da shvati misterij Golgote i da je ta mudrost u tom nastojanju naišla na najveće poteškoće. Moramo se malo duže zadržati na ovoj pojavi, jer ne bi bilo moguće, bez da pravilno shvatimo ovo nužno nerazumijevanje onoga što se dogodilo kroz misterij Golgote, bez razumijevanja ove pojave, pravilno osvijetliti značajnu činjenicu kasnijih stoljeća: pojavu ideje o Gralu, o čemu će ukratko biti riječ u našem kontekstu. Upravo kada pogledamo najznačajnije i najmudrije usmjerenje od početka našeg kalendara, gnostike, možemo vidjeti, u svijetlu jučerašnje rasprave, koliko su njihove ideje bile duboko uvjerljive i grandiozno domišljate, s jedne strane, u smještanju Sina Božjega unutar široke slike svijeta. Ali ako samo uzmemo u obzir ono što smo danas uspjeli otkriti o ovom misteriju Golgote iz duhovne kronike vremena, moramo reći: ništa se uistinu korisno ne može učiniti s konceptima i idejama gnostika. A to posebno jasno vidimo kada pogledamo različite predodžbe koje su gnostici formirali o pojavi Krista u Isusu iz Nazareta. Bilo je onih koji su, na temelju gnostike, rekli sebi: da, ovo Krist biće jest biće koje nadilazi sve zemaljske stvari, ukorijenjeno u duhovnoj oblasti; takvo biće može samo privremeno boraviti u tijelu koje je ljudsko tijelo, poput tijela Isusa iz Nazareta.

Ovi gnostici koji su tako govorili, oni su doista shvatili ono što danas moramo stalno iznova naglašavati: da je istina da je biće Krista tri godine privremeno, s prekidima, boravilo u tijelu Isusa iz Nazareta. Međutim, ovi gnostici nisu se mogli pomiriti s načinom na koji je biće Krista živjelo u tijelu Isusa iz Nazareta. Prije svega, misterij samog tijela Isusa iz Nazareta im nije bio jasan; nisu znali da u ovom tijelu prebiva 'Ja' Zaratustre, da su tri tijela Isusa iz Nazareta takva da u svom sjedinjenju predstavljaju supstancu čovječanstva koja nikada prije nije bila utjelovljena na Zemlji u tijelu. Ovi gnostici nisu shvaćali cijeli odnos između Krista i dvoje Isus djece. Stoga im se ono što su samo mogli reći uvijek činilo nezadovoljavajućim, ili su barem njihovi sljedbenici smatrali nezadovoljavajućim, u vezi s privremenim prebivanjem Krista u tijelu Isusa iz Nazareta. Način rođenja, ova najdublja misterija ljudske evolucije, također se na svoj način doticala gnostika. Svakako su znali da je ono što je zahtijevalo pojavu Krista na Zemlji povezano s prolaskom kroz fizičko začeće. Ali nisu mogli u potpunosti povezati majku Isusa iz Nazareta s rođenjem Krista Isusa. A oni - a bilo ih je - koji su to pokušali učiniti, zapravo su bili vrlo slabo shvaćeni. Bilo je i gnostika koji su, zbog upravo opisanih poteškoća, potpuno nijekali fizičku pojavu Krista na Zemlji, zamišljali su da je prije i nakon njegove smrti na Golgoti, samo pseudo tijelo - ono što bismo mogli nazvati astralnim tijelom - hodalo Zemljom, pojavljujući se ovdje i ondje, ali ne i fizičko tijelo. Budući da im je bilo teško shvatiti kako se Krist može povezati s fizičkim tijelom, rekli su da se uopće nije povezao s jednim takvim. Tvrdili su da je to bila maya, ako ljudi

vjeruju da je hodao u fizičkom tijelu. Ni to nije naišlo na prihvaćanje. Posvuda je očito da su gnostici svojim konceptima i idejama nastojali prevladati najveći povijesni problem zemaljskog razvoja, ali da su u određenom pogledu njihovi koncepti i ideje bili nedostatni; pokazali su se, takoreći, nemoćnima pred onim što se dogodilo.

Sada ćemo morati raspraviti kako je Pavao pokušao riješiti ovaj problem. Ali prvo će biti korisno razjasniti što je zapravo uzrokovalo takav nesporazum, koji kao da je bio nužan. Ako upotrijebimo sredstva duhovnog istraživanja kako bismo postavili niz pitanja, a zatim pokušali odgovoriti na njih, prvo ćemo steći apstraktno razumijevanje onoga što se zapravo dogodilo.

Moglo bi se, naprimjer, pitati: ako je doba Krista Isusa bilo toliko nesposobno razumjeti njegovo biće, bi li ga neko drugo doba moglo razumjeti? Međutim, ako se zamislimo u dušama ljudi iz različitih razdoblja, kao duhovni istraživači dolazimo do neobičnog rezultata. Prvo se možemo zamisliti u dušama velikih učitelja drevne Indije, indijske kulture koja je bila prva u post atlantskom dobu. Stojimo tamo, kao što smo često naglašavali, s najdubljim divljenjem pred sveobuhvatnom i dubokom mudrošću svetih indijskih Rišija iz davnih vremena, mudrošću posvuda prožetom vidovitim uvidima. Znamo da su tajne svijeta, koje su se izgubile u kasnijim razdobljima, ušle u duše ovih velikih učitelja svoga vremena. A ako se netko, s vidovitom sviješću, dobro smjesti u dušu takvog velikog učitelja drevne Indije, tada mora reći: da je bilo moguće da se biće Krista pojavilo na Zemlji u to vrijeme, recimo, među svetim Rišijima, tada bi mudrost tih Rišija bila sasvim sposobna razumjeti biće Krista. Ne bi bilo poteškoća; znalo bi se što je u pitanju. A budući da se tako značajne pojave poput one upravo opisane ne mogu istinski izraziti apstraktnim pojmovima, dopustite mi, dragi prijatelji, jednu sliku.

Želio bih reći: da su sveti Rišiji drevne Indije percipirali sjaj mudrosti, mudrost Logosa koja pulsira svijetom unutar ljudskog bića, prinijeli bi svoj žrtveni tamjan Logosu, simbol prepoznavanja božanskog djelovanja unutar sfere čovječanstva. Ali ovo Krist biće nije moglo pronaći tijelo u to doba. U to vrijeme, tijela za to ne bi bila prikladna. Stoga se nije moglo pojaviti - razloge za to ćemo objasnit kasnije - u doba kada bi sva sredstva za razumijevanje bila dostupna.

A ako idemo dalje i smjestimo se u duše drevne Zaratustra kulture, možemo reći: iako te duše Zaratustra kulture više nisu bile opremljene uzvišenim sredstvima drevne indijske kulture, shvatile bi da je Sunčev duh odabrao živjeti u ljudskom tijelu i mogle bi shvatiti aspekt Sunčevog duha iz takve činjenice. Kad bih ponovno želio govoriti slikovito, morao bih reći: učenici Zaratustre slavili bi svog Duha Sunca u ljudima blistavim zlatom, simbolom mudrost.

A ako odemo još dalje u kaldejsko-egipatsko kulturno razdoblje: opet bi se mogućnost razumijevanja Krista Isusa smanjila. Ali nije bila tako mala kao u četvrtom post atlantskom kulturnom razdoblju, kao u grčko-rimskom razdoblju, gdje čak ni gnosticizam nije bio dovoljno snažan da shvati ovu pojavu. Čovjek bi shvatio da se s duhovnih visina pojavila zvijezda i rodila se u ljudskom biću.

Tako bi se shvatilo božansko duhovno podrijetlo iz izvanzemaljskih sfera. Čovjek bi prinio smirnu kao žrtvu. A ako se stavimo u duše onih koji u Bibliji dolaze s Istoka kao tri mudraca i čuvari su blaga mudrosti koje potječe iz tri post atlantske kulturne epohe, sama Biblija nam pokazuje kako postoji određeno razumijevanje kroz činjenicu da se ta tri mudraca pojavljuju barem pri rođenju Isus djeteta. Jedna stvar će nas, međutim, pogoditi, nešto što danas možda malo tko uzima u obzir: da se Biblija nalazi u neobičnom položaju u vezi s ova tri mudraca. Zar nam Biblija ne govori: to su bila tri značajna mudraca koji su već pri rođenju razumjeli što je u pitanju? Ali netko bi se mogao zapitati: kamo ova tri mudraca kasnije odlaze? Što se događa s njihovom mudrošću? Imamo li išta što možemo pripisati ovoj trojici mudraca s Istoka što bi nam pomoglo razumjeti pojavu Krista? To je, kao što sam rekao, samo pitanje. Pripada brojnim pitanjima koja se svakako moraju postaviti u vezi s Biblijom, a ona će biti značajnija od sve pedantne biblijske kritike devetnaestog stoljeća.

A sada, dok ulazimo u četvrtu post atlantsku epohu, o tome možemo reći ovo: sada je prisutno tijelo u kojem se biće Krista može utjeloviti. To tijelo nije bilo prisutno u prvoj, drugoj ili trećoj post atlantskoj epohi. Sada, međutim, jest. Ali sada ljudima nedostaje sposobnost da shvate što se događa, da to istinski shvate i u to proniknu. Neobična pojava, zar ne? Jer ne suočava nas ni s čim drugim osim s činjenicom da se Krist pojavljuje na Zemlji u dobu najmanje prikladnom za njegovo razumijevanje. A kada se pogledaju sljedeća doba, a posebno uzmu u obzir nastojanja koja su se pojavila u sljedećim stoljećima da se shvati biće Krista Isusa, nalazimo bezbrojne teološke prepirke. Konačno, u Srednjem vijeku nalazimo oštru podjelu između znanja i vjere, to jest potpuno odricanje od bilo kakvog znanja o biću Krista Isusa - a da ne spominjemo moderno doba, koje je ostalo nemoćno pred ovom pojavom sve do naših dana. Doista neobična pojava! Krist se rađa upravo u dobu najmanje prikladnom za njegovo razumijevanje. A ako bi u razvoju čovječanstva bilo ključno da je Krist djelovao na Zemlji kroz razumijevanje ljudskih duša, onda bi stanje tog učinka zaista, mora se reći, bilo sumorno. Možda bi se moglo reći da je ovo radikalan izraz, ali kako bih izbjegao svaki nesporazum, želio bih reći ovo: iz perspektive znanosti duha, onome tko promatra teološki i duhovni razvoj koji je uslijedio nakon pojave Krista s duhovno znanstvenog gledišta, zapravo se čini kao da si je taj teološki razvoj postavio zadatak da što više doprinese postavljaju prepreke za preprekom na putu razumijevanja bića Krista. Jer se čini da se ova teološka znanost svojim usmjerenjem sve više udaljava od ovog razumijevanja. Ovo je pomalo radikalna izjava; ali svatko tko želi proniknuti u značenje ove radikalne izjave sigurno će moći shvatiti dublje značenje ovih riječi.

Rješavanje ovako postavljene zagonetke nije nimalo lako i priznajem da sam s vremenom isprobao razne pristupe duhovnom istraživanju kako bih došao do dna ove zagonetke. Očito je da - zbog nedostatka vremena - ne mogu raspravljati o tim različitim pristupima. Ali danas bih želio spomenuti jedan od njih. To je put koji vodi otprilike od početka naše ere kroz izvanredan fenomen duhovnog života, naime, život Sibila.

Ove Sibile su izvanredne figure s vrlo osebujnim proročkim karakterom. Vanjska

znanost ne može čak ni odrediti jezik iz kojeg potječe riječ 'Sibila'. Ako prvo razmotrimo što se zapravo zna o Sibilama u detaljima putem vanjskih dokumenata, možemo reći da imamo izvanredan fenomen koji treba zabilježiti na samom početku postojanja Sibila. Otprilike od osmog stoljeća i dalje, susrećemo se s prvim sibilskim nalazištem u Eritreji u Joniji, gdje su, takoreći, prve Sibile slale svoja različita proročanstva u svijet - proročanstva koja, čak i ako su prenesena vanjski, ukazuju nam da te izjave Sibila potječu iz izvanrednih dubina ljudske prirode i života duše. Kao iz kaotičnih dubina duše, ove Sibile iznose svakakve stvari koje imaju za reći o budućnosti zemaljskog razvoja za ovaj ili onaj narod; naime, ono što imaju reći - strašne stvari, ali ponekad i dobre stvari. Daleko od svega što se naziva uređenim mišljenjem, kao da izlazi iz kaotičnih dubina duše, ono što Sibile govore nameće se na takav način da se u gotovo svakoj Sibili - ako bi ih se retrospektivno ispitalo metodama znanosti duha - može čuti da ona stupa pred čovječanstvo s produhovljenim fanatizmom i želi ljudima nametnuti ono što ima za reći. Ne čeka da je pitaju, poput grčke Pitije sa svojim proročanstvima, već istupa naprijed, narod se okuplja, i kako nasilno zvuče Sibiline izjave o ljudima, narodima i zemljinim ciklusima. To što se one pojavljuju u Joniji je neobična pojava, rekao sam; jer u Joniji također počinje grčka filozofija, ona mudrost koja, od Talesa i Aristotela pa sve do rimskog doba, tako u potpunosti proizlazi iz uređenog života ljudske duše, iz onoga što je suprotstavljeno kaosu, što iz života duše izvlači sve što se može postići u jasnim, svijetlim, svjetlucavim konceptima. Iz Jonije potječe filozofija jasnog, svijetlog, moglo bi se čak reći i nebeskog, što se zatim pretpostavilo kod Platona. I poput njezine sjene, pojavljuju se Sibile sa svojim duhovnim plodovima, koji izranjaju iz kaosa duše, ponekad svijetleći najavljujući stvari koje se zatim ispunjavaju, ponekad stvari koje sljedbenici sibilstva moraju krivotvoriti kako bi mogli govoriti o ispunjenju. A onda dalje vidimo kako se, prateći četvrtu kulturnu epohu, kao sjenu mudrosti, ovo sibilsko vjerovanje širi Grčkom i Italijom. Govori nam se o različitim vrstama Sibila i vidimo kako se sibilsko vjerovanje širi sve do Italije. Postupno se uzdiže u vrijeme kada se pojavljuje misterij na Golgoti. Zatim vidimo kako utječe na rimske pjesnike, kako čak igra ulogu u Vergilijevim djelima i kako duhovno nadareni ljudi pokušavaju oblikovati svoje živote pozivajući se na izjave Sibila.

Kolika se težina pridaje onome što je dano u sibilskim izjavama može se vidjeti u takozvanim sibilskim knjigama, koje se konzultiraju za savjet. I tamo, zauzvrat, u vanjskom svijetu vidimo čudno kaotičnu mješavinu najdublje mudrosti i potpune prijevare u odnosu na sibilske izjave. A onda vidimo da ovo sibilsko znanje čak prodire u kršćanstvo. Još uvijek odjekuje u himni Tome iz Celana:

Dies irae, dies illa

solvet saeclum in favilla

teste David cum Sibylla!

Dan gnjeva, o dan koji će uništiti ovo doba prema svjedočanstvu Davida i Sibile!

Dakle, sve do vremena razvoja kršćanstva, Sibile i njihove izjave, posebno one o uništenju postojećeg svjetskog poretka i dolasku novog, bile su pred očima mnogih duhova. Može se reći da se sa Sibilama suočavamo kroz mnoga, mnoga stoljeća, zapravo kroz cijelu četvrtu post atlantsku epohu, i prebacujući svoj utjecaj, iako rijedak, u petu epohu, u razvoju čovječanstva. Samo oni koji, pod dominacijom suvremenih racionalističkih teorija, odbijaju baviti se takvim stvarima, mogu previdjeti duboki utjecaj koji je sibilstvo imalo na svijet u kojem se širilo kršćanstvo. Ono što se danas priča kao povijest, kao što sam često navodio, posebno kada se radi o pitanjima duhovne prirode, u mnogim je aspektima samo *Fable convenue*. Mnogo više nego što bi se moglo pomisliti, predodžbe najširih slojeva stanovništva, sve do kasnih stoljeća, bile su pod dojmom onoga što je proizlazilo od Sibila. To je čudan, enigmatičan fenomen koji se pojavljuje u četvrtoj post atlantskoj epohi, tom svijetu Sibila.

Moramo biti zainteresirani za ono što se događa u dušama ovih Sibila. Moramo, izvući takve stvari kroz naše duhovno istraživanje iz onoga što je trenutno prekriveno, takoreći, slojem materijalističke duhovne kulture, koja se, takva kakva jest, ne može koristiti, već se mora obnoviti metodama duhovnog istraživanja u našem dobu. Međutim, mora se istaknuti da suština sibilskih vjerovanja nije bila tako zaboravljena u relativno novije vrijeme kao što je u našem. I imamo, rekao bih, značajan dokument koji nas upućuje na tradicije o važnosti sibilskih vjerovanja. Možda ne gledamo uvijek na ovaj dokument u smislu njegovog značaja, ali on ipak postoji i trebao bi potaknuti ljude na razmišljanje. Prisutan je u Michelangelovom velikom djelu, gdje, u važnim slikama Sikstinske kapele, on prikazuje ne samo razvoj Zemlje i čovjeka, već i proroke i Sibile. I ne bismo smjeli previdjeti, posebno kada razmatramo ove slike, način na koji Michelangelo prikazuje Sibile, posebno kako ih suprotstavlja Prorocima. Jer, gledano sasvim objektivno, ovaj kontrast otkriva nešto od onoga što mi, pak, možemo razaznati kroz znanost duha o raznim misterijama četvrtog post atlantskog razdoblja, u koje spada misterij Golgote.

Ovdje prvi put vidimo, kao umjetničko djelo toliko divljenja vrijedno, prikaz proroka: Zaharija, Joela, Izaije, Ezekiela, Daniela, Jeremije i Jone. I unutar ovog reda proroka vidimo Sibile: perzijsku, delfsku, eritrejsku, libijsku i kumejsku Sibilu. Kad pogledamo proroke, gotovo svi oni posjeduju, u većoj ili manjoj mjeri, nešto od karaktera kojeg odmah uočavamo kod Jeremije, ali koji se čini posebno značajnim kod Zaharija: duboko kontemplativni ljudi, uglavnom zaokupljeni knjigama ili drugim stvarima, koji mirno primaju smirenom, sređenom dušom ono što čitaju ili na drugi način susreću. Ono što mirno živi u duši odražava se i na licima ovih proroka. Jedna mala iznimka, iako samo naizgled takva, jest Daniel, koji sjedi pred knjigom naslonjenom na dječakova leđa i u ruci drži nešto čime zapisuje ono što čita u drugu knjigu: suptilan prijelaz iz promišljenog upijanja misterija svijeta u njihovo zapisivanje, dok ostali ostaju izgubljeni u kontemplaciji, njihove spokojne i mirne duše potpuno su zaokupljene tim misterijama. U svima njima vidimo - moramo to priznati - da su uronjeni u nadzemaljsko, da im duše počivaju u duhovnom carstvu i nastoje shvatiti nastanak čovječanstva od unutar duhovnog. Vidimo u njima da njihove misli

nadilaze njihovu neposrednu okolinu, da su sadržane u ljudskim strastima i fanatizmu, te u ekstazi koja proizlazi iz fanatizma i ljudske strasti, da nadilaze ne samo ono što čovjek promatra, već i ono što doživljava u sebi, utoliko što je čovjek na Zemlji. To je veličina Michelangelovog prikaza proroka.

Zatim usmjeravamo pozornost na prikaz Sibila. Prvo, imamo perzijsku Sibilu blizu proroka Jeremije, u izvanrednom kontrastu s zamišljenim držanjem Jeremije. Kao da je htjela nametnuti čovječanstvu ono što je upravo naučila, ona diže ruku; kao da je, slijedeći primjer lošeg govornika, htjela svom snagom dokazati ono što je imala reći, i kao da, snagom svoje fanatične strasti, nije mogla učiniti ništa drugo nego pustiti da ono u što je htjela uvjeriti cijelo čovječanstvo teče u njezinu ruku koja dokazuje! Zatim usmjeravamo pozornost na eritrejsku Sibilu. Ovdje osjećamo kako je ona povezana s onim što se ljudima može darovati, takoreći, iz tajni zemljinih elemenata. Iznad glave ima svjetiljku; goli dječak pali svjetiljku bakljom. Kako jasnije izraziti ono što se želi izraziti: ovdje ljudska strast pali ono što ona, iz nesvjesnih sila duše, želi svom snagom usaditi u čovječanstvo kao proročanstvo. Proroci su u svojom dušama posvećeni onom iskonski vječnom u duhu; Sibile su ponesene svim zemaljskim stvarima, utoliko što se zemaljsko otkriva duhovno-duševno. Delfska Sibila nam to najjasnije pokazuje kada vidimo kako joj je čak i kosa potisnuta na jednu stranu dahom vjetra, kako taj vjetar puše ravno u njezin plavkasti veo, tako da ono što ima priopćiti duguje elementu zraka. U tom dahu vjetra, koji puše kroz sibilinu kosu i veo, suočeni smo s onim što je Zemlja htjela otkriti kroz usta ove Sibile, uvjerljivo i snažno. Zatim kumejska Sibila: govori poluotvorenih usta, kao da brblja. Poput proročanstva koje muca iz nesvjesnog, tako nam se čini. Libijska Sibila, kao da se okreće, hvata nešto u čemu može čitati tajne - tako nešto! Sve u tim Sibilama je, takoreći, posvećeno neposrednom elementu Zemlje.

Mnogo toga je bilo povjereno takvim dokumentima u tom dobu kada se, kao što je samo po sebi bilo razumljivo za to doba, ono što se imalo reći moglo mnogo bolje izraziti u slikarstvu, u umjetnosti, nego u kasnijem vremenu kada nam više služe koncepti i ideje.

Kakva je neobična priroda ovih Sibila? Što su one zapravo? Što znači njihovo proročanstvo? Čovjek mora duboko zaroniti, moglo bi se reći, u tajne ljudske evolucije ako želi shvatiti što se događa u dušama ovih Sibila.

Zapitajmo se još jednom: zašto su drevni indijski Rišiji, sa svojom nama tako nepoznatom mudrošću, mogli tako lako razumjeti Krista Isusa? Pa, to je trivijalnost, ali ipak je istinita: jer su posjedovali potrebnu mudrost i koncepte koji su nedostajali četvrtoj post atlantskoj kulturnoj epohi. Imali su sve za čime su, gnostici, kao i antignostici i apostolski oci, kako ih zovu, uzalud čeznuli. Imali su sve; ali kako su to posjedovali? Ne kao razvijene ideje, ne kao nešto što su razradili poput Platona ili Aristotela, već kao intuicije, kao inspiracije, kao nešto što je stajalo pred njima svom snagom kao konkretna inspiracija. Njihova astralna tijela bila su zahvaćena onim što je strujalo iz kozmosa, i iz učinaka kozmosa na njihova astralna tijela, nastali su koncepti koji su tada mogli pred njihovim dušama dočarati biće Krista Isusa. Moglo bi se reći da je to dano

ljudima; ljudi to nisu zaslužili, to je izviralo kao iz dubine astralnog tijela. I s čudesnom jasnoćom, proizašlo je iz astralnih tijela svetih Rišija i njihovih učenika, i u biti cijele drevne indijske kulture koja pripada prvoj post atlantskoj kulturnoj epohi. I to se postupno smanjivalo, ali je još uvijek bilo prisutno u drugoj i trećoj post atlantskoj kulturnoj epohi i opstalo je kao ostatak u četvrtoj post atlantskoj kulturnoj epohi. Ali kako? Kao kakav ostatak?

Kad bismo istražili kako je bilo u trećoj post atlantskoj kulturnoj epohi, otkrili bismo da su barem oni ljudi koji su se uzdigli do vrhunca svog vremena - a tada je postotak obrazovanih ljudi bio daleko veći nego danas - posjedovali koncepte o izvanzemaljskim vezama, o onome što je simbolizirano na zvjezdanom nebu. Mogli su iščitati tajne kozmičke egzistencije u kretanju zvijezda. Treća post atlantska epoha bi zasigurno prepoznala, iz zvjezdanog pisma, kakav je njegov značaj, da se Krist Isus pojavio na Zemlji. Ali to je bila neizbježna sudbina koju smo često načelno naglašavali u vezi s razvojem čovječanstva: da se, sposobnost astralnog tijela da se poveže s misterijama svijeta kroz žive slike, sve više povlačila. Te su slike postajale sve kaotičnije. Ono što je na taj način ulazilo u ljudsku dušu postajalo je sve manje relevantno - ne da uopće nije bilo relevantno, nego sve manje relevantno - za istraživanje jedinstvenih misterija svijeta.

I tako se dogodilo da su se pojavile dvije stvari. S jedne strane, konceptualni svijet, recimo Platona i Aristotela, svijet ideja, moglo bi se reći, najtemeljnije filtrirani svijet duha, duhovni svijet, koji sadrži najmanje duha u sebi, koji se shvaća i istražuje izravno iz samog 'Ja', a ne potječe više iz astralnog tijela. Jer to je karakteristično za grčku filozofiju: da se u njoj, po prvi put, duh manifestirao iz 'Ja' vani, kao što se može manifestirati iz 'Ja' u konceptima koji su potpuno lucidni, a ipak udaljeni od stvarnog duhovnog života. Samo, za razliku od modernog filozofa, grčki filozof u tom pogledu još uvijek je osjećao da misli potječu iz duhovnog svijeta, dok je moderni filozof nužno postao sumnjičav, skeptik, jer više ne osjeća živu vezu između svojih misli i misterija svijeta. U novije vrijeme, sposobnost je reći: ono što ja mislim, duh svijeta misli u meni. Kao što sam pokušao pokazati u 'Pragu duhovnog svijeta', čovjek mora, kroz meditaciju, postići određeni stupanj povjerenja u mišljenje, ono isto povjerenje u razvoj koncepata i ideja koje je naivno bilo darovano grčkom filozofu, jer mu je bilo dopušteno da vlastite misli smatra mislima samog duha svijeta. Dakle, ono što se čovječanstvu približavalo u grčkoj filozofiji bio je, takoreći, najudaljeniji sloj duha svijeta, ali je i dalje bio sloj prožet živopisnim životom duha svijeta; to se osjećalo. Drugi element koji je ostao iz davnih vremena bio je atavistički, nasljedna osobina. I ostao je, u određenom smislu, najjasnije u proročanstvu Sibila, koje su iz kaosa ovoga svijeta, takoreći, vratile u život snage ljudske duše koje su skladno djelovale kroz drugu i treću post atlantsku epohu i koje su sada izazvale kaotičan uvid u duhovni svijet.

Razmotrimo hipotezu, onu koja bi mogla biti dopuštena u našem kontekstu, hipotezu koja bi se mogla formulirati na sljedeći način: što bi se dogodilo da se nisu pojavili ni Krist ni grčki filozofi? Pa, onda bi čovječanstvo jednostavno moralo nastaviti s onim što je posjedovalo kao svoju baštinu, s onim što je već

doseglo stupanj sibilizma u četvrtom post atlantskom razdoblju. Zamislite da se to razvija izravno na Zapadu bez Krist impulsa, bez filozofije i bez znanosti koja se na njoj temelji, tada ste sebi predstavili kaos zapada, onaj koji je mogao nastati bez Krista i bez filozofije, koji bi mogao proizaći iz onoga što se dogodilo u dušama Sibila. Ali sile i dalje vrše svoj utjecaj. A ako se metodama znanosti duha ispita upravo ta elementarna snaga kojom se duhovne sile koje žive u neposrednoj blizini Zemlje izražavaju, takoreći, u vjetru, vodi i vatri, i ako se ispita kako bi se te sile ukorijenile u ljudskoj duši, ako se posebno ispita snaga kojom bi duhovi vjetra, vatre, vode i zemlje zaposjeli ljudske duše, tada se dobiva predodžba o tome kako su sklad i red doista nestali iz starog načina percipiranja svijeta koji je postojao u prvom, drugom i trećem post atlantskom razdoblju, ali kako bi te sile i dalje ostale u ljudskim dušama. Ljudske duše više ne bi imale sposobnost da u sebi uspostave istinsku vezu s velikim pojavama svemira, ali bi imale vezu s duhovima vjetra, duhovima vatre i tako dalje, posebno s leglima duhova i demona, i bile bi oslobođene od velikih kozmičkih veza. Ljudi bi potpuno pali pod vlast elementarnih duhova, a njihovi učitelji bi postali sibilske figure, i ta bi moć bila toliko jaka da bi trajala do danas i do kraja vremena. A ako se pitamo: što je to spriječilo? Tko je uzrokovao da ta moć, koja tako živopisno živi u Sibilama, postupno slabi? Tada moramo odgovoriti: Krist, koji se ulio u zemaljsku auru kroz misterij Golgote i koji je uništio sibilsku moć unutar ljudskih duša, koji je oduzeo sibilsku moć.

I tako, stojeći na tlu znanosti duha, uočava se neobična činjenica da ljudi, sa svom svojom mudrošću, ne razumiju mnogo o Krist impulsu; koncepti i ideje pokazuju se prilično nemoćnima. Ali što se tiče Krist impulsa, ono što je u prvom redu važno, nije da on ulazi u svijet kao doktrina, već njegova činjenična priroda, ono što je proizašlo kao neposredni impuls iz misterija na Golgoti. I to se ne smije tražiti samo u onome što ljudi uče, niti u onome što ljudi razumiju, već u onome što se događa, događa za ljudsku dušu. I jedno od tih djela, borba Krista, koji se ulio u zemaljsku auru, protiv sibilstva, to djelo sam vam želio predstaviti kroz današnje razmatranje.

Dakle, Krist je doista imao službu kao sudac, koju je trebao obaviti. Oni koji su materijalistički shvaćali da će se Krist nakon uskrsnuća uskoro vratiti, krivo su shvatili. Koncepti ljudi tog vremena jednostavno nisu bili dovoljni da shvate te stvari. Ali u onome što se kaotično pojavljivalo o skorom povratku, živjela je istina da se Krist pojavio na tlu koje je Pavao izvana pripremio, kao što ćemo vidjeti sutra, ali koje se, prije svega, pojavilo u području izvan svijeta osjetila, gdje se odvijala bitka između Krista i Sibila - duhovna bitka. Moramo podići veo koji nam otkriva širenje kršćanstva na fizičkoj razini. Iznad fizičke razine moramo pogledati tu duhovnu bitku gdje se ono što bi inače, upravo u svojoj kaotičnoj prirodi, sve više jačalo, tjera iz duša. I onaj tko ne prepoznaje da je kroz ovaj metafizički čin Krist postigao nešto beskrajno za čovječanstvo, već krivo shvaća ovo jedinstveno djelo.

Ali tko je, barem, mogao nešto, zapravo mnogo, doprinijeti razumijevanju ovog događaja? Oni koji su bili obdareni određenom inspiracijom ili objavom iz duhovnog svijeta, oni koji su pisali Evanđelja i Pavao. Iz drugih perspektiva,

morat ćemo razmotriti i pojavu evanđelista i Pavla. Ali sada možemo razmotriti kako Pavao, stoji usred svijeta u kojem se nešto događa čak i bez njegovih riječi, bez onoga što je mogao doprinijeti svojim snažnim, vatrenim riječima razumijevanju misterija Golgote. Ali - dopustite mi da zaključim današnje predavanje rekavši ovo - kada se razmotri ova pojava, koja je sada okarakterizirana kao borba Krista protiv Sibila, ima se osjećaj prema Pavlu koji bih želio sažeti ovim riječima: kod Pavla se sve čini kao da je između njegovih riječi bilo mnogo više nego što se u početku čita, kao da je moć koja mu je prešla od pojave u Damasku pronašla izraz kroz njega, i kao da kroz njega u čovječanstvo prodire ton koji je suprotan proročanskom tonu Sibila; kao da se nešto od tona drevnih proroka, koje je Michelangelo tako lijepo prikazao u svojim likovima, nastavilo u njemu. Sibile, rekao sam, posjedovale su nešto što je proizlazilo iz elementarne prirode Zemlje, nešto što ne bi moglo biti u njima da im se elementarni duhovi Zemlje nisu obraćali. Nešto slično postoji i kod Pavla, nešto što je, začudo, ali sasvim egzoterično, vanjska znanost već primijetila, ali što uistinu, moglo bi se reći, ostavlja čovjeka kao da gleda svijet čuda ako to gleda iz perspektive znanosti duha.

I Pavao je na određeni način crpio iz elementarnog carstva Zemlje, ali iz osobite sfere tog elementarnog carstva. I čovjek, naravno, može sasvim dobro razumjeti Pavla iz teološko-racionalističko-apstraktne perspektive ako zanemari ono što ću reći, a što se ne može objasniti vanjskom znanošću; može ga se sasvim dobro interpretirati ako se Pavla nastoji shvatiti samo sa stajališta obične racionalnosti. Ali ako se želi shvatiti što je duhovno živjelo u Pavlu, u i između njegovih riječi; ako se želi razumjeti zašto se kroz njegove riječi osjeća nešto slično proročanstvima Sibila, ali u njegovom slučaju što potječe iz pozitivnog elementa zemaljskog razvoja, tada u obzir dolazi pojava koja odgovara na pitanje: koliko daleko se proteže Pavlov svijet? Kako je Pavlov svijet ograničen? I izvanredan odgovor koji dobivamo je sljedeći: Pavao je odrastao u tom svijetu koji se proteže sve do uzgoja maslina. Govorim nešto čudno, znam to; ali vidjet ćemo da se ta neobičnost, na određeni način, razrješava kada sutra malo detaljnije ispitamo Pavlov lik. Zemlja je također geografski puna misterija. I područje Zemlje gdje uspijeva maslina razlikuje se od onog gdje uspijeva hrast ili jasen. I čovjek, kao fizičko biće u fizičkom utjelovljenju, u odnosu je s elementarnim duhovima. Svijet masline šapuće, šušti, valovito se širi i plete drugačije od svijeta hrasta, jasena ili tise. A ako netko želi razumjeti vezu između bića Zemlje i ljudskog bića, onda je potrebno skrenuti pozornost na takve neobične pojave kao što je činjenica da Pavlova poruka na Zemlji dopire samo dokle maslina može. Pavlov svijet je svijet masline.

## TREĆE PREDAVANJE

### Leipzig, 30. prosinca 1913.

Ova predavanja osmišljena su kako bi se predstavile pojedinačne teme, a zatim istražile do njihovog dubljeg razumijevanja. Naprimjer, predstavio sam temu o kojoj sam raspravljao u vezi s teškoćom razumijevanja prirode Krista Isusa, zatim simptomatski razvoj jednog aspekta duhovnog života ljudi u četvrtoj post atlantskoj epohi u sibilskim proročanstvima i konačno, na kraju prethodne rasprave, temu Pavla i masline. Vratit ću se tim temama. Ali tim temama moramo pristupiti na svojevrsni kružni način, postavljajući ih u središte tih krugova. Tada će postati jasno što se zapravo podrazumijeva pod tim temama. Danas bih vam želio govoriti o samom biću Krista. Zatim ćemo vidjeti zašto se ta priroda Krista Isusa na poseban način odražava u Pavlu.

Iz prethodnih predavanja znamo da se biće Krista može razumjeti praćenjem evolucije našeg sustava unatrag do drevnog solarnog doba. I u raznim prilikama. u serijama predavanja, od kojih su neka već objavljena, pozornost je usmjerena na činjenicu da imamo posla s visokim duhovnim bićem - kako ćemo ga nazvati - s bićem Krista, i da je doba drevnog Sunca bilo posebno važno za razvoj ovog visokog duhovnog bića. Neću sada dalje objašnjavati ovo. Jednostavno želimo promatrati biće Krista kao visoko duhovno biće. Međutim, za razumijevanje ljudskog razvoja na Zemlji potrebno nam je nešto drugo, a vidjeli smo koliko je to nužno jer su se koncepti i ideje koji su nastojali razumjeti ovo biće Krista Isusa u četvrtom post atlantskom dobu pokazali nemoćnima pred određenom činjenicom. Ovo se pitanje stalno iznova pojavljivalo, posebno u prvim stoljećima, među gnosticima, apostolskim ocima i osobama koje su, u jednom ili drugom obliku, dale temelj kršćanstva: kako se priroda Krista odnosi prema prirodi Isusa?

Sada već znamo da moramo razlikovati dvoje Isus djece koja odrastaju. Ne moramo se dalje baviti jednim od te Isus djece u ovom kontekstu, jer ga je lako razumjeti iz naše antropozofske perspektive. Mislim na Isusa u kojem je živjelo 'Ja' Zaratustre. Tu imamo posla s ljudskim bićem koje je već dostiglo visoku razinu razvoja u drugom post atlantskom dobu i koje je u to vrijeme osnovalo i nastavilo duhovne struju Zaratustre, koje se zatim ponovno utjelovilo u Salomon Isus djetetu i u njemu je do dvanaeste godine prolazilo kroz onaj razvoj koje je tako visoko 'Ja' moglo preuzeti u ovom vremenu ljudske inkarnacije. Također znamo da je ovo 'Ja' Zaratustre prešlo u tijelo drugog Isus djeteta, čija bit donekle sjaji u Evanđelju po Luki, takozvanog Natan Isus djeteta.

Moramo malo pomnije razmotriti ovo Natan dijete Isus. Već sam istaknuo da ovo dijete Isus nije ljudsko biće poput drugih ljudskih bića, u strogom smislu te riječi. Imamo posla s bićem za koje ne možemo reći da se prethodno inkarniralo kao ljudsko biće u ovoj ili onoj osobi na Zemlji. Uvijek smo naglašavali da je nešto od duševnosti koja je došla na Zemlju iz duhovnih svjetova kako bi se zatim izrazila u pojedinačnim osobnostima na Zemlji ostalo iza, i da se taj

ostatak pojavljuje u Natan djetetu Isus. Stoga ne možemo reći za ovo Natan dijete Isus da u njemu živi 'Ja' koje se na određeni način razvilo kroz prethodne inkarnacije. Također moramo priznati - kao što je već vidljivo iz mog izvještaja u 'Tajnoj znanosti' - da ovo Natan dijete Isus prethodno nije hodalo Zemljom kao ljudsko biće. Jedino pitanje sada je: je li ovo biće, koje ćemo jednostavno nazvati Isusom iz Nazareta, prethodno bilo na bilo koji način povezano s evolucijom Zemlje? Zemljina evolucija obuhvaća ne samo ona bića i sile koje se utjelovljuju na Zemlji, već i duhovna bića i sile koje pripadaju višim hijerarhijama. Ako je nešto ostalo u supstanci, da tako kažem, što se zatim raspodijelilo među pojedinačnim ljudskim dušama i tada se, u određenom smislu, rodilo kao Natan dijete Isus, to ne znači da to biće nije prethodno na neki način postojalo u odnosu na zemljinu evoluciju. Jednostavno nije došlo u takav odnos s evolucijom Zemlje i čovječanstva da je prethodno hodalo Zemljom kao ljudsko biće. Kako bismo trebali shvatiti to biće u odnosu na zemljinu evoluciju? Ako uzmemo u obzir razvoj ovog Natan Isusa, onda ga ne smijemo tražiti unutar onoga što nam fizička evolucija Zemlje može ponuditi, već ga moramo tražiti u duhovnim oblastima, u onome što prije nije bilo zemaljsko. I iz toga proizlazi sljedeće za promatranje o kojem sam često govorio, za vidovito promatranje.

Prisjetimo se onoga što je predstavljeno u 'Tajnoj znanosti', kako se od lemurijske epohe nadalje, s izuzetkom jednog glavnog para čovječanstva, duše postupno spuštaju s drugih planeta i, tijekom cijele atlantske epohe, inkarniraju u ljudska tijela. Stoga razvoj Zemlje moramo zamisliti na sljedeći način: duše migriraju iz kozmičkog okruženja Zemlje, i, u različitim vremenskim točkama, započinju svoju obnovljivu zemaljsku evoluciju. Znamo da su se prije lemurijske epohe duše, u određenom smislu, povukle na planete. Također znamo da je ova zemaljska evolucija, u koju su trebale ući ljudske duše, bila podložna iskušenjima Lucifera, a kasnije Ahrimana. Dakle, ljudske duše bile su prisiljene ući u tijela unutar kojih su, tijekom zemljine evolucije, bile izložene iskušenjima ova dva duhovna bića. Da se ništa više od ovoga nije dogodilo - da su ljudske duše sišle sa svoje planetarne egzistencije u zemljinu evoluciju, a zatim bile izložene lucifersko-ahrimanskim utjecajima - nešto bi se dogodilo tim ljudima na Zemlji, dok prolaze svoje inkarnacije, nešto što još nisam nagovijestio u 'Tajnoj znanosti'. Međutim, u ovoj fazi se ne može sve otvoreno reći. Ti ljudi, nakon što su sišli s planeta i ušli u fizička tijela, u početku su bili izloženi određenoj opasnosti u svom osjetilnom razvoju. Ne smijemo zamišljati da bi to bilo baš tako jednostavno, da bi se te ljudske duše spustile sa svog planetarnog prebivališta na Zemlju, preuzele ljudska tijela, a zatim bi sve teklo glatko. Budući da su u njima djelovali luciferski i ahrimanski principi, ta ljudska tijela nisu bila strukturirana na takav način da bi ljudi mogli pretpostaviti razvoj koji su na kraju imali. Da su te duše jednostavno ušle koristeći moći koje su im ta ljudska tijela nudila u odnosu na osjetila, te ljudske duše bi morale koristiti svoja osjetila na poseban način, na način koji zapravo ne bi bio moguć za ljude.

Objasnit ću to na sljedeći način. Kada bi duše ulazile u ljudska tijela, naprimjer, oko ne bi bilo samo toliko impresionirano i pogođeno bojom da bi je percipiralo kao što je kasnije vidjelo tu boju, već bi iz jedne perspektive oko bilo toliko

impresionirano da bi se osjećalo prožeto snažnim osjećajem užitka; oko bi doslovno sjalo od užitka kod jedne boje, dok bi kod druge bilo prožeto intenzivnom antipatijom prema toj boji, bilo bi bolno dirnuto. Dakle, zbog prisutnih luciferskih i ahrimanskih utjecaja, tijela čija bi osjetila mogla pružiti odgovarajuća prebivališta za duše koje su sada sišle s planeta, nisu bila moguća. Ljude bi mučile antipatije i simpatije njihovih osjetila; čovjek bi moramo ići svijetom na takav način da bi ga stalno ispunjavala simpatija ili mučila antipatija, ovisno o tome koju je boju vidio. Čovjek bi bio, ili blaženo ushićen, ili užasno bolno odbijan. Tako bi se odvijala evolucija, tako bi kozmičke sile, posebno one koje proizlaze od Sunca, djelovale na Zemlju, na takav način bi se osjetila razvila. Bilo kakvo promišljanje svijeta s mudrošću, s određenom spokojnom mudrošću, bilo bi nemoguće. Morala se dogoditi promjena u kozmičkim silama koje su pritjecale iz zemljinog kozmičkog okruženja, i izgrađivale i oblikovale osjetila ljudskih tijela. Nešto se moralo dogoditi u duhovnom svijetu kako te sile ne bi ušle na takav način da bi ta osjetila postala organi antipatije i simpatije, jer bi to postala pod utjecajem Lucifera i Ahrimana. Iz tog razloga dogodilo se sljedeće.

To biće, za koje smo sada rekli da u početku nije odabralo put s planeta na Zemlju, već je ostalo iza, to biće koje se kasnije pojavilo kao Natan dijete Isus, koje je tako privremeno bilo u duhovnim svjetovima u davna vremena, koje je odlučilo - ako smijemo upotrijebiti izraz, naravno, svi ovi izrazi su preuzeti iz ljudskog jezika i ne prenose u potpunosti ono što se želi reći - dakle, odlučilo je u to vrijeme, dok je još bilo u svijetu viših hijerarhija, proći takav razvoj da ga je biće Krista moglo na neko vrijeme prožeti u duhovnom svijetu. Dakle, nemamo posla s ljudskim bićem, već s nadljudskim bićem - ako smijemo tako reći - koje je živjelo u duhovnom svijetu, koje je, takoreći, čulo nevolju ljudskog osjetilnog sustava koji je vapilo za pomoć u duhovnim svjetovima, i koje je, kroz ono što je percipiralo kroz taj vapaj za pomoć i nevolju čovječanstva, učinilo sebe prikladnim da ga prožme biće Krista.

Kroz taj proces, biće koje je kasnije postalo Natan dijete Isus u duhovnim svjetovima, bilo je, takoreći, produhovljeno od strane Krist bića i transformiralo kozmičke sile koje su tekle kako bi razvile osjetila, na takav način da su ta osjetila, organi puke simpatije i antipatije, postali organi koje čovječanstvo može koristiti. Tako je čovjek postao sposoban s mudrošću percipirati sve nijanse osjetilne percepcije. Kozmičke sile koje razvijaju osjetila dosegle bi ljude na potpuno drugačiji način da se ovaj događaj, koji leži daleko u prošlosti, pripadajući lemurijskoj epohi, nije dogodio u duhovnim svjetovima. Bilo je tako, da je biće koje se tada pojavilo kao Natan dijete Isus još uvijek u to vrijeme boravilo - ako svijem tako reći - na Suncu, i da je kroz spomenuti krik nevolje - ponovno ako smijem tako reći - doživjelo nešto u sebi što je omogućilo da ga prožme sam duh Sunca, toliko prožme da je utjecaj Sunca, takoreći, ublažen na takav način da ljudski osjetilni organi, koji su u biti rezultat ovog sunčevog utjecaja, nisu postali samo organi simpatije i antipatije.

Dakle, dragi prijatelji, dotičemo se uistinu značajne kozmičke misterije koja nam mora pomoći da shvatimo mnogo toga što se kasnije dogodilo. Sada su, u

određenom smislu, red i sklad, mudro oblikovanje, mogli ući u svijet ljudskih osjetila, a razvoj se mogao nastaviti neko vrijeme. Na određeni način, najgori učinci Lucifera i Ahrimana bili su odbijeni od viših svjetova, od ljudskih osjetila.

Kasnije je došlo vrijeme - koje sada spada u vrijeme Atlantide - u kojem je postalo jasno da ta ljudska tjelesnost nije prikladan instrument ako se razvoj treba u skladu s tim nastaviti. Ono što se neko vrijeme razvijalo na koristan način - ljudski životni organi i njihove temeljne sile, etersko tijelo - zapalo je u nered. Jer su se kozmičke sile koje su djelovale iz zemljine okoline i koje su odgovorne za dovođenje reda upravo u te ljudske organe - dišne organe, krvožilne organe i tako dalje - razvile pod luciferskim i ahrimanskim utjecajem na takav način da životni organi ne bi bili upotrebljivi za ljudska bića na Zemlji. Poprimili bi potpuno neobičan oblik. Jer sile kojima je namjena hraniti te životne organe ne potječu izravno sa Sunca, već s onoga što se u ranijim vremenima nazivalo sedam planeta. Planetarne sile djelovale su u ljude iz kozmosa. I bilo je potrebno da se te kozmičke sile, koje uvjetuju ljudske životne organe, također ublaže. Da se razvoj nastavio onako kako su ga te kozmičke sile mogle urediti pod utjecajem Ahrimana i Lucifera, dogodilo bi se da bi čovjek posjedovao ili samo organe pohlepe ili samo organe gađenja. Naprimjer, čovjek ne bi jednostavno mogao jesti, već se s jednom hranom ne bi mogao suzdržati da je ne konzumira s pohlepom, dok bi ga druga hrana odbijala strašnim gađenjem. Sve nam se te stvari otkrivaju kao misteriji svijeta, u prvom redu kao kozmički misteriji, kada pokušamo vidovito prodrijeti u misterije svijeta.

Opet, nešto se moralo dogoditi u samim duhovnim svjetovima kako bi se spriječio ovaj razoran učinak na čovječanstvo. I gle, isto biće koje se kasnije pojavilo u Natanskom Isus djetetu, koje je, kako smo upravo objasnili, u ranijim vremenima boravilo na Suncu i tamo ga je proželo duhom biće Krista, visokog duha Sunca, to biće se sada premještalo s planeta na planet, duboko dirnuto nemogućnošću da se evolucija čovječanstva nastavi na ovaj način. I ono što je tamo doživjelo imalo je tako snažan učinak na njega, dok se sukcesivno utjelovljivalo na raznim planetima, da ga je u određenom trenutku tijekom atlantske evolucije Kristov duh ponovno prožeo. I kroz ono što se sada dogodilo prožimanjem istog bića Kristovim duhom, pojavila se mogućnost da se umjerenost usadi u životne organe čovječanstva. Kao što su osjetilni organi prije primili svoj spokoj, tako su sada vitalni organi primili umjerenost, tako da čovjek više ne mora pohlepno gutati dah na jednom mjestu, ili ga odbijati gađenje prema drugom, već svijetu može pristupiti umjereno. To je bio čin prožimanja duhom ovog Natan Isus djeteta, možemo tako reći, u duhovnim svjetovima s Kristovim duhom, s uzvišenim duhom Sunca.

Zatim, u daljnjem tijeku ljudske evolucije, dogodio se treći događaj. Treći poremećaj bi se morao pojaviti u evoluciji da su duše jednostavno nastavile zauzimati ona tijela koje je bilo moguće na Zemlji. Možemo reći, da je do tog vremena tjelesno bilo uređeno. Kroz dva djela Krista u nadosjetilnim svjetovima, ljudski osjetilni organi bili su tako uređeni da su ljudi mogli na odgovarajući način koristiti svoja tijela na Zemlji. Tjelesni organi također su bili uređeni tako da su ljudi mogli na odgovarajući način koristiti svoja tijela. Ali organi duše

nisu. Ljudi bi morali pasti u nered sa svojim duševnim organima da se ništa dalje nije dogodilo. I pod tim mislim konkretno, mišljenje, osjećanje i volja, morali bi pasti u nered, tako da bi volja stalno ometala mišljenje, osjećanje i tako dalje. Ljudi bi, u određenom smislu, bili osuđeni na trajno kaotičnu uporabu svojih duševnih organa, mišljenja, osjećanja i volje. Ili bi postali mahniti zbog viška volje, ili bi bili zamagljeni potisnutim osjećajima, ili bi postali ljudi s prolaznim idejama zbog hipertrofiranog mišljenja i tako dalje. To je bila treća velika opasnost kojoj je čovječanstvo, u određenom smislu, bilo izloženo na Zemlji. Ono što uređuje ove tri duševne sile - mišljenje, osjećanje i volju - također je uređeno iz kozmosa, iz zemljine okoline; jer je sama Zemlja u biti pozornica za uređenje 'Ja'. Odgovarajuća interakcija triju duševnih sila, mišljenja, osjećanja i volje, mora biti uređena, ali ne sa svih planeta, već samo sa Sunca, Mjeseca i Zemlje, tako da kroz odgovarajuću interakciju Sunca, Mjeseca i Zemlje, ako je skladna, onda su i ljudi predisponirani za skladnu interakciju svog mišljenja, osjećanja i volje.

Pomoć za te sile također se morala pronaći u duhovnom svijetu. I sada je duša tog bića koje je kasnije postalo Natan Isus poprimila takav kozmički oblik duše da njegov život, u određenom smislu, nije bio ni na Zemlji ni na Mjesecu ni na Suncu, već se, kao da kruži oko Zemlje, osjećalo ovisnim o utjecajima Sunca, Mjeseca i Zemlje istovremeno. Zemljini utjecaji dolazili su do njega odozdo, utjecaji Mjeseca i Sunca odozgo. Vidovita svijest zapravo vidi ovo biće, ako smijem tako reći, u naponu svog razvoja u istoj sferi u kojoj se Mjesec okreće oko Zemlje. Dakle, ne mogu točno reći: utjecaj Mjeseca došao je odozgo; nego je došao s mjesta gdje se on sam nalazio, ovaj pred zemaljski Natan Isus. Dalje je zavapilo za onim što se trebalo dogoditi s mišljenjem, osjećanjem i voljom ljudske duše, te je nastojalo u potpunosti iskusiti u sebi ovu tragediju razvoja čovječanstva. Kroz to je, međutim, ponovno na sebe prizvalo visokog duha Sunca, koji se je sada, po treći put, produhovljujući, spustio na njega. Tako, na kozmičkim visinama, izvanzemaljski, imamo treće prožimanje ovog Natan Isus djeteta s visokim solarnim duhom, kojeg nazivamo Kristom.

Sada ću opisati što se dogodilo kroz ovo treće prožimanje duše - tako bih to želio ponovno nazvati - na nešto drugačiji način nego što sam opisao druga dva prožimanja duše. Ono što se tamo dogodilo, takoreći, u tri uzastopne faze, mogli bismo reći, duhovnog, ili čak nebeskog, razvoja, tada se odrazilo u različitim svjetonazorima post atlantskih razdoblja. Sve je to nastavilo imati učinak, ostali su učinci koji su proizašli iz činjenice da je, nekoć u davna, lemurijska vremena, biće Krista proželo dušu bića koje je postalo Natan Isus dijete; ostali su učinci, takoreći, u sunčevoj aktivnosti. A inicijacija Zaratustre sastojala se u njegovom opažanju sunčeve aktivnosti prožete tim učincima. Kroz to je nastalo učenje Zaratustre, koje se, takoreći, projiciralo u njegovu dušu, otkrilo što se dogodilo u davna vremena.

Treće post atlantsko kulturno razdoblje, koje nazivamo egipatsko-kaldejskim, djelomično je nastalo iz zrcaljenja u duši, učinaka u duši koji su proizašli iz prožimanja i udubljivanja od sunčeva duha, bića koje je kasnije postalo Natan Isus, tijekom njegova putovanja kroz planete. To je vodilo do znanosti o

planetarnim utjecajima koju nalazimo u kaldejskoj astrologiji, o kojoj ljudi danas imaju malo koncepata. U trećem post atlantskom kulturnom razdoblju, odnosno među egipatsko-kaldejskim narodima, razvilo se nebesko štovanje koje je poznato izvana, egzoterično. Nastalo je iz zaostalog utjecaja, u kasnijim vremenima, onoga što je bilo ublaženo planetarnim utjecajima.

I još kasnije, u četvrtom post atlantskom kulturnom razdoblju, Grci su percipirali ovaj odraz planetarnih duhova, koji je nastao, takoreći, iz činjenice da je biće, prožeto Kristom, prolazilo kroz planete i postajalo ovo ili ono na svakom planetu: na Jupiteru je postalo onaj kojeg su Grci kasnije nazvali Zeus; na Marsu je postalo onaj kojeg su kasnije nazvali Ares; na Merkuru je postalo onaj kojeg su Grci nazvali Hermes. U grčkim planetarnim bogovima, ono što je Krist Isus postigao u nebeskim oblastima od planetarnih entiteta prožetih luciferskim i ahrimanskim principima naknadno se odrazilo. Kada je Grk pogledao prema svom panteonu, u njemu je vidio sjene i odraze djelovanja Krista Isusa na pojedinačnim planetima, uz mnogo toga drugog što sam već opisao.

Treće, postojao je odraz, sjenčenje onoga što je biće Isusa doživjelo u vezi sa Suncem, Mjesecom i Zemljom, kao nadzemaljsko biće iz ranijih vremena, u kasnijim vremenima Atlantide. Ako to želimo okarakterizirati, možemo reći: Krist se 'o-duševio' u jednom anđeoskom biću. Ako za Krista kažemo da se utjelovio u Isusu iz Nazareta, onda sada kažemo o ovom događaju, koji se odvija u duhovnim svjetovima: Krist se 'o-duševio' u anđeoskom biću koje djeluje na takav način da se mišljenje, osjećanje i volja, odvijaju uređeno. Ovo je bio važan događaj, jer je još uvijek bio nedavni događaj u razvoju čovječanstva: donio je red u razvoj duše čovječanstva. Dok su dva ranija Krist događaja prvenstveno donijela red u tjelesno stanje i život čovječanstva na Zemlji, što se moralo dogoditi u nadzemaljskim svjetovima da bi se dogodila ova treća činjenica?

Ovu treću činjenicu prepoznat ćemo kada je potražimo - da bude lakše sebi predočiti - u njezinom odrazu u grčkoj mitologiji. Jer baš kao što su se planetarni duhovi projicirali u grčku mitologiju u Zeusu, Aresu, Hermesu, Veneri, Afroditi, Kronu i tako dalje, tako se i treći kozmički događaj odrazio ne samo u grčkoj mitologiji, već i u mitologiji najrazličitijih naroda. Kako se odrazio možemo razumjeti ako si dopustimo, takoreći, usporediti ono što se odrazilo sa samim odrazom: ono što se dogodilo vani u kozmosu s onim što se potom dogodilo u Grčkoj kao posljedica. Što se dogodilo gore u kozmosu? Pa, nešto je moralo biti izbačeno što bi izazvalo kaos u ljudskoj duši; to je moralo biti prevladano. Anđeosko biće prožeto Kristom moralo je izvršiti djelo izbacivanja iz ljudske duše, pobijediti ono što se moralo izbaciti iz ove ljudske duše kako bi sklad i red mogli postojati u mišljenju, osjećajima i volji. Ono što bi izazvalo kaos i nered unutar ljudske duše moralo je biti pobijeđeno; to je moralo biti izbačeno. I tako nam se ukazuje slika - živo je zamislimo pred okom naše duše - slika anđeoskog bića, tog bića koje je još uvijek u duhovnim svjetovima, onoga što kasnije postaje Isus dijete, Natan Isus dijete: ta duša nam se čini prožeta bićem Krista, stoga sposobno za izvanredna djela, sposobno izbaciti iz mišljenja, osjećanja i volje, ono što bijesni u nama kao zmaj i što bjesni u nama kao zmaj i što bi nas gurnulo u kaos. Sjećanje na to prisutno je u svim slikama svetog

Jurja koji ubija zmaja, koje su postojale u svim kulturama. Sveti Juraj sa zmajem odražava taj nadzemaljski događaj gdje je Krist prožeo Isusa svojom dušom i omogućio mu da istjera zmaja iz ljudske duše. Upravo je to značajno djelo postalo moguće samo uz pomoć Krista u Isusu, u tom tadašnjem anđeoskom biću. Jer se ovo anđeosko biće moralo sjediniti sa zmajevom prirodom, moralo je poprimiti oblik zmaja takoreći, kako bi zmaja držalo podalje od ljudske duše, moralo je djelovati unutar zmaja tako da se zmaj pročisti, tako da se zmaj dovede iz kaosa u neku vrstu harmonije. Odgoj, kroćenje zmaja, to je daljnji zadatak ovog bića. I tako se dogodilo, iako je zmaj bio aktivan, da, jer je učinak koji je proizlazio iz opisanog bića bio uliven u njega, ovaj zmaj je postao nositelj mnogih otkrivenja koja su se manifestirala u zemaljskim kulturama cijelog post atlantskog razvoja. Umjesto kaosa zmaja koji se pojavljuje u bijesnim ili zbunjenim ljudima, pojavila se iskonska mudrost post atlantskog doba. Krist Isus je koristio zmajevu krv, takoreći, da prožme ljudsku krv, tako da ljudi mogu postati nositelj božanske mudrosti. To se zrcali u grčkoj mitologiji, a od devetog stoljeća prije Krista pojavljuje se i u egzoteričnom obliku.

Neobično je kako se, u grčkom shvaćanju, jedna božanska figura pojavljuje iz drugih božanskih figura. Znamo, naravno, da su ti Grci štovali različite bogove. Ti bogovi bili su sjene, projekcije bića koja su se pojavila tijekom putovanja kasnijeg Natan Isusa, s Kristom u sebi, kroz planete. Tako su ih vidjeli, da su, kada su pogledali u kozmička prostranstva, kada su nazirali eter svjetlosti, s pravom pripisali Jupiteru - ne vanjskom, već istinski duhovnom, unutarnjem - podrijetlo bića kada su govorili o Zeusu. Tako su govorili o Palas Ateni, tako su govorili o Artemidi, tako su govorili o raznim planetarnim bogovima, koji su bili sjene onoga o čemu smo raspravljali. Ali iz tih pogleda na različite božanske figure, izronila je jedna: figura Apolona. Figura Apolona izronila je na neobičan način. Što su Grci vidjeli u svom Apolonu?

Upoznajemo ga kada pogledamo planinu Parnas i kastalski izvor. Zapadno od Parnasa, u zemlji se otvorio ponor; Grci su nad njim sagradili hram. Zašto? Prije su se iz ponora dizale pare koje su, kada su zračne struje bile baš kako treba, zapravo vijugale oko planine poput zmija, poput zmaja. I Grci su zamišljali Apolona kako ispaljuje svoje strijele na zmaja, koji se podizao kao silovite pare iz ponora. Tamo nam se sveti Juraj, šaljući svoje strijele protiv zmaja, pojavljuje u grčkom Apolonu, u zemaljskoj sjeni. I kada ga je svladao, zmaja Pitona, sagrađen je hram, i umjesto Pitona vidimo pare kako ulaze u dušu Pitije, i Grci zamišljaju da Apolon sada živi unutar tih divljih zmajevih para, prorokujući kroz proročišta iz usta Pitije. I Grci, taj samouvjereni narod, uspinju se stepenicama, duhovno se pripremivši, i primaju ono što Apolon ima reći preko Pitije, koja je prožeta zmajevim parama. To jest, Apolon živi u zmajevoj krvi i ulijeva ljudima mudrost, koju crpe iz kastalijskog izvora. I mjesto postaje okupljalište za najsvetije igre i festivale.

I zašto Apolon to može učiniti? Što je Apolon? Ono što iz zmajeve krvi izvlači kao mudrost on pušta da teče samo od proljeća do jeseni. Prema jeseni, putuje u svoju drevnu domovinu, na sjever, u hiperborejsku zemlju. Festivali se slave poput oproštajnih gozbi jer Apolon tamo putuje. U proljeće ga dočekaju natrag

kada se vrati sa sjevera. Duboka mudrost vlada u ovom Apolonovom putovanju prema sjeveru. Sunce, fizičko Sunce, kreće se prema jugu; u duhovnom je uvijek suprotno. To sugerira da je Apolon povezan sa Suncem. Apolon je anđeosko biće o kojem smo govorili: sjena, projekcija u grčki um anđeoskog bića koje je zapravo djelovalo na kraju atlantske epohe, bića prožetog Kristom. Projekcija, zasjenjenje anđela s dušom prožetom Kristom, jest Apolon, koji Grcima govori mudrost kroz usta Pitije. I što je sve bilo sadržano u toj apolonskoj mudrosti za Grke! U određenom smislu, sve što ih je određivalo da poduzmu ovu ili onu mjeru u najvažnijim stvarima. Stalno iznova, u teškim životnim pitanjima, odlazili su Apolonu, duhovno dobro pripremljeni, i proročanstva su im čitana ustima Pitije, koje su stimulirale pare u kojima je Apolon živio. A Asklepije, iscjelitelj, za Grke je sin Apolona. Bog liječenja je Apolon: 'Iscjelitelj'. Umanjenje tog anđela u kojem je Krist nekoć prebivao jest iscjelitelj na Zemlji ili za Zemlju. Jer Apolon nikada nije bio fizički utjelovljena figura, već je djelovao kroz zemaljske elemente.

A bog Muza, prije svega bog pjesme i glazbene umjetnosti, jest Apolon. Zašto je to on? Zato što kroz ono što upravlja pjesmom i žičanim instrumentima, on unosi red u inače neurednu međuigru mišljenja, osjećanja i volje. Moramo samo uvijek imati na umu da je u Apolonu ovo projekcija onoga što se dogodilo na kraju atlantske epohe. Nešto je zaista prodrlo u ljudsku dušu iz duhovnih visina, nešto što je slabo odjeknulo u glazbenim umjetnostima koje su Grci njegovali pod zaštitom boga Apolona. Grci su bili svjesni da je njihova glazbena umjetnost, takoreći, zemaljski odraz one drevne umjetnosti, koju je u nebeskim područjima njegovalo anđeosko biće, prožeto Kristom, kako bi uskladilo mišljenje, osjećaj i volju. Nisu to tako eksplicitno izražavali; tek se u njihovim misterijima znalo što to znači. U apolonskim misterijima Grka govorilo se da je visoko božanstvo nekoć proželo biće iz hijerarhije anđela. To je donijelo sklad mišljenja, osjećanja i volje, a odraz toga je glazbena umjetnost, posebno apolonska umjetnost - ona glazbena umjetnost, naprimjer, koja se izlijeva u zvuku žica. Ono što je izlazilo kroz cijevi ili puhačke instrumente nije se smatralo apolonskim. Ono što se manje obraća elementima od puhačkih instrumenata, ono što, takoreći, zahtijeva samo ljudsku intervenciju - ukratko, ono što odjekuje u Apolonovim žicama - tome su Grci pripisivali onaj umjetnički učinak koji donosi sklad umu. A o onima kojima nedostaje sklonosti, koji nemaju dovoljno poštovanja prema ovoj umjetnosti Apolona, Grci, potpuno svjesni svega o čemu smo raspravljali, rekli su da oni zapravo pokazuju vanjske znakove tuposti prema apolonskom principu; oni izvana pokazuju, takoreći, kako su ostali atavistički u ranijoj fazi. Značajno je da kada se čovjek rodio s posebno izduženim ušima - bio je to kralj Mida - Grci su rekli: rođen je s magarećim ušima jer se, prije nego što se rodio, nije pravilno predao utjecajima koji su nekoć došli na svijet kroz to anđeosko biće prožeto Kristom. Stoga su rekli da ima magareće uši, i to ga je navelo da preferira puhačke instrumente u odnosu na žičane. A kad se rodilo dijete koje, takoreći, nije imalo kožu, koje se rodilo bez kože - u mitologiji je postalo poznato kao oderani Marsija - rekli su: to je zato što prije rođenja nije slušao što je izlazilo iz anđeoskog bića. Tako se čini okultnom promatranju. Prema okultnom promatranju, Marsija nije bio živ oderan, već je takav rođen. Ono što je učinio, učinio je prije rođenja.

Mnogi gradovi koje su Grci osnovali kao kolonije nose ime Apolonija, jer su od Pitije tražili savjet o tome gdje kolonizirati. Grci su cijenili svoju urbanu neovisnost i stoga nisu imali jednu, ujedinjenu državu, već idejno jedinstvo koje im je darovao njihov bog Apolon, za kojeg su kasnije uspostavili svojevrsnu konfederaciju.

Vidimo kako su Grci štovali u bogu kojeg su nazivali Apolon, biće o kojem smo upravo raspravljali. I mogli bismo reći: u onome što doista odgovara Apolonu na kraju atlantske epohe, biće Krista je prožimalo dušu. A ako se pitamo: što je zapravo Apolon? Ne njegova sjena, koju su Grci štovali, već što je zapravo Apolon? Kao nadzemaljsko biće, on je biće koje je izlilo iscjeliteljske moći za dušu iz viših svjetova, paralizirajući luciferske i ahrimanske sile. To je doista dovelo do takve međuigre u ljudskom tijelu, mozga, daha, pluća s grlom i srca, kao što je izraženo u projekciji ove međuigre u pjesmi. Jer ispravna međuigra mozga, daha, govornih organa i srca, fizički je izraz ispravne međuigre mišljenja, osjećanja i volje. Iscjelitelj, nadzemaljski iscjelitelj, je Apolon. Vidjeli smo njegove tri faze razvoja, a iscjelitelj koji leži u osnovi Apolona rođen je na Zemlji, a ljudi ga zovu Isus, što se na naš jezik prevodi kao 'onaj koji liječi kroz Boga'. On je Natan Isus dijete, onaj koji iscjeljuje kroz Boga, Jošua Isus.

Sada, u svojoj četvrtoj fazi, to biće priprema se za prožimanje bićem Krista u svom 'Ja'. To se događa kroz misterij na Golgoti. Jer duše od prije misterija na Golgoti, u kasnijem vremenu ne bi na Zemlji pronašle tijela u kojima bi se mogle inkarnirati na takav način da bi se izlazila 'Ja' sila na odgovarajući način, da se nije dogodio misterij na Golgoti, da biće - isto biće koje smo tražili kroz kozmičke periode - sada nije prožeto bićem Krista. 'Ja' je svoj najviši razvoj dosegnulo kod Zaratustre. Nikada duše koje su postigle 'Ja' razvoj ne bi mogle pronaći zemaljska tijela prikladna za istinski razvoj da se nije dogodio misterij na Golgoti.

Sada imamo četiri faze harmonizacije: harmonizaciju života osjetila, harmonizaciju vitalnih organa, harmonizaciju mišljenja, osjećanja i volje, te harmonizaciju u 'Ja' - posljednju kroz misterij na Golgoti. Sada imate, dragi prijatelji, odnos između bića rođenog kao Natan dijete Isus, i bića Krista. Imate način na koji je taj odnos pripremljen. Moguće nam je, kroz ono što se sada otkriva u istinskoj antropozofiji, shvatiti ovu vrstu odnosa, ovo zajedništvo bića Krista s ljudskim bićem Natan Isusa. I zdrav duhovni život u budućnosti ovisit će o tome, da što više ljudi može shvatiti, ono što se konceptualni život, razumijevanje života doba u kojem se dogodio misterij na Golgoti pokazalo nesposobno razumjeti.

## ČETVRTO PREDAVANJE

Leipzig, 31. prosinca 1913.

Jučer smo raspravljali o tome kako su se vršile pripreme za ono što se trebalo dogoditi s razvojem čovječanstva na Zemlji kroz misterij na Golgoti. Govorili smo o tri prožimanja bića viših hijerarhija s Kristom, i u čudesnom grčkom ukazanju Apolona pronašli odjek onoga što se dogodilo na kraju atlantske epohe, poput dugog nagovještaja ovog misterija na Golgoti.

Sada će na nama biti da istražimo kakav je ono što je tako ušlo u razvoj čovječanstva imalo učinak. U tu svrhu bit će potrebno prvo okarakterizirati temeljne karaktere svjetonazora koji su se pojavili u post atlantskoj epohi kao odjeci, kao posljedice ovog trostrukog Krist događaja, koji je, prema našem jučerašnjem opisu, u biti završen krajem atlantske epohe.

Pokušajmo dublje proniknuti u temeljni karakter svjetonazora koji su nastali u post atlantskoj epohi. Nastali su na takav način da je nešto od onoga što sam vam jučer rekao nastavilo utjecati na ono što je ljudska duša postala. Ti post atlantski svjetonazori su poput odraza ovog trostrukog Krist događaja u post atlantskim ljudskim dušama. Iz ove perspektive, malo riječi trebamo reći o prvoj post atlantskoj epohi. Često smo je karakterizirali iz drugih perspektiva. Ovdje treba reći samo da je, što se tiče duhovnosti, to bilo najviše post atlantsko kulturno razdoblje do danas, ali da je također upilo nešto u duše svetih Rišija i njihovih sljedbenika što je, u određenom smislu, bilo manje prožeto onim misterijima o kojima sam jučer govorio.

Prvi post atlantski svjetonazor s kojim smo suočeni kao izravnom posljedicom ovog trostrukog Krist događaja jest svjetonazor koji je proizašao iz impulsa Zaratustre. Moram ovdje primijetiti da ću morati koristiti riječi koje, zbog svoje trenutne uporabe, zvuče apstraktno i suhoparno, čak i pedantno. Ali koliko god netko pretraživo jezik, nijedna druga riječ nije lako dostupna. Stoga bih želio apelirati na vaše duše da u riječima koje ću upotrijebiti shvate nešto beskrajno duhovnije od onoga što suha znanost danas podrazumijeva pod tim riječima. Iz perspektive koja će se ovdje razmatrati, želio bih svjetonazor Zaratustre nazvati svjetonazorom 'kronologije'. Iza dva bića, Ahura Mazde i Ahrimana, svjetonazor Zaratustre gleda na Zaruana akarana - učinak vremena. Ali ne apstraktno vrijeme kakvo danas razumijemo, već vrijeme shvaćeno kao živo, nadosobno biće. Zaratustrina vizija ovog bića, koju moramo shvatiti u riječi vrijeme, vidi da iz ovoga bića proizlazi vladanje vremenom: u prvom redu od onih entiteta simboliziranih u kozmičkom prostoru znakovima Zodijaka, Amšaspanda. Oni vladaju kroz broj šest, ili, ako uključimo njihove antipode, kroz broj dvanaest. Izedi, koji su podređeni ovim Amšaspandima, broje 28 do 31, duhovi su nižeg reda, sluge vremenskog bića, koji reguliraju dane u mjesecu. Svijest Zaratustre nazirala je onu čudesnu harmoniju koja djeluje u svijetu putem sila i koja je simbolizirana u brojevima u svim omjerima i kombinacijama koje proizlaze od 28 do 31 prema 12. Nazirala je sve što teče i prelijeva se u svijet, takoreći, načinom

na koji instrumenti u velikom svjetskom orkestru rezoniraju zajedno u tim numeričkim omjerima. Svjetonazor Zaratustre smatrao je to uređenjem, harmonizirajućim elementom svjetskog poretka. Želim samo aludirati na te odnose. I budući da je to tako, jer u onome što stvara i u stvaranju istovremeno troši, onome što upija percepcije svijeta, takoreći, probavlja ih duhovno i prenosi ih na druge razine, jer pogled Zaratustre vidi nešto živo, nešto nadosobno u 'vremenu', možemo, produhovljujući ovu riječ, nazvati ovaj svjetonazor 'kronologijom', dok istovremeno razmišljamo o bogu Kronosu, vladaru vremena.

Zatim dolazimo do treće post atlantske epohe, koju smo jučer okarakterizirali kao onu u kojoj su duše bile potaknute na znanje silama-bićima koja su sjala iz zvijezda, gdje se misterij svijeta više nije vidio samo u nadosjetilnim uvjetima bića vremena, već gdje se ušlo u osjetilno iskustvo, i, u osjetilnom iskustvu, u kretanju zvijezda i u pisanju koje one upisuju u kozmički prostor, vidio se harmonizirajući, melodični aspekt događaja svijeta. Ovaj svjetonazor nazvao bih astrologijom. Astrologija je slijedila kronologiju. I sve što istinska, istinita kronologija zoroastrizma, sve što istinska, istinita astrologija egipatskih i kaldejskih misterija otkriva, sve je to potaknuto misterijima koji su bili aktivni u svijetu kroz trostruki Krist događaj prije velike atlantske katastrofe.

A što je uslijedilo u grčko ili grčko-rimsko doba? Ono što ću reći ne odnosi se samo na Grčku i Rim, već i na ostatak Europe. Jučer sam to pokušao ilustrirati samo jednim primjerom, odnosi se, takoreći, na cijeli zapad. Možemo se još jednom osvrnuti na to kako su Grci štovali Apolona, ovaj odraz Natan Isus djeteta, kakav je još bio na kraju atlantskog doba. Rekli smo: iz zemlje Hiperboreje, sa sjevera, Apolon je došao do proročišta u Delfima. Preko Pitije je govorio najvažnije stvari koje su Grci željeli čuti tijekom ljeta. U jesen se vratio u svoju hiperborejsku zemlju. Povezali smo ovo Apolonovo putovanje s putovanjem Sunca. Ali budući da duhovno Sunce govori kroz Apolona, on putuje prema sjeveru, dok fizičko Sunce putuje prema jugu. Mitovi se otkrivaju kao beskrajno mudri kada se promatraju u svijetlu istinskog okultizma. Ipak, nije gledanje u zvijezde ono što je za Grke simboliziralo Apolona: kada su Grci štovali Apolona, zapravo nisu gledali na Sunce kao svoj vanjski nebeski simbol. Apolon nije bog Sunca u smislu u kojem ga je vanjsko Sunce simboliziralo - za to su Grci imali svog Heliosa, koji je regulirao kretanje Sunca po nebu. Utjecaj Sunca na našu zemaljsku egzistenciju, čak i kada govorimo o fizičkom području, nije takav da samo ono što izravno teče kroz sunčeve zrake ima učinak na ljude; radije se utjecaj Sunca prvo osjeća u zraku i vodi, u vodenim parama, a također i u parama za koje smo rekli da su se dizale iz grla kastalijskog izvora, i, poput zmaja, okruživale susjedne planine, i da je tog zmaja ubio sveti Juraj. Sunce djeluje u svim elementima, i nakon što je već prodrlo i proželo zemaljske elemente, zatim iz njih djeluje na ljude, takoreći, preko slugu koje nazivamo elementarnim duhovima. Živeći unutar elemenata, duh Sunca djeluje, a tu učinkovitost Grci su percipirali u svom Apolonu.

Apolon je za njih bio bog Sunca, ali ne onaj koji je, kao Helios, vozio sunčeva kola po nebu i regulirao doba dana. Grk je, gledajući u Apolona, vidio učinke Sunca na atmosferu. Kakav god učinak Sunca tu bio, ona ga je, duhovno

nazivao Apolonom. I tako je bilo s mnogim bogovima i duhovnim bićima koja nalazimo na zapadu. Trebamo samo ukazati na - mogao bih ukazati na mnogo toga drugog - Wotana, koji juri u oluji, i na njegovu divlju vojsku. - Što je postao, u ovoj četvrtoj post atlantskoj epohi, svjetonazor koji je bio pod utjecajem trostruke Krist činjenice, kao njezin odjek? Opet moram upotrijebiti pedantnu riječ koja je postala suhoparna: meteorologija je slijedila astrologiju. Kronologija - astrologija - meteorologija! Samo moramo povezati 'logiju' s Logosom. - Ali dok se sve to prelijevalo preko zapadnog svijeta, nešto drugo je teklo u cijelu post atlantsku kulturu, nešto što je, iz potpuno drugog smjera, bilo odjek trostruke Krist činjenice. I ova četvrta stvar, koja se dogodila uz, kao paralelno, uz meteorologiju četvrte post atlantske epohe, bila je nešto što moram ponovno opisati suhom, pedantnom riječju - ali vas molim da 'logiju' povežete s Logosom - što je postalo: geologija. Geologija, gdje se s njom suočavamo?

Nikada se neće istinski razumjeti tajne drevnog hebrejskog kulturnog razvoja osim ako se to ne smatra geologijom u smislu u kojem sada smatramo geologiju. Kako se vojska Elohima, kako se bog Jahve, suočava s nama? Suočava se s nama želeći oblikovati u ljude ono što je uzeto iz same Zemlje. Želi omotati novim pokrovom, zemljinim pokrovom, ono što je došlo iz ranijih vremena, od Saturna, Sunca i Mjeseca. Upravo Jahve je bog koji oblikuje ljude od Zemlje, odnosno od sila, od elemenata Zemlje. Stoga je drevna hebrejska mudrost, koja ispovijeda Jahvea, morala postati geologija. A učenje ljudi, oblikovanih od sila Zemlje, jest geologija. Nije li nam se geološki karakter drevnog hebrejskog učenja odmah otkrio kada nam se predstavi ime prvog ljudskog bića: Adam - onaj stvoren od Zemlje! Ovo je ključna točka koju treba uzeti u obzir: sve što su drugi - rekao bih oni s meteorološkim svjetonazorom - shvaćali kao dušu, govori drugačije o formiranju ljudi. Pogledajmo grčki svjetonazor, kako Prometej sjedi i oblikuje ljude. Palas Atena dolazi i, s duhovnih visina, ostvaruje vezu između ljudi i iskre duha. Prometej oblikuje dušu u simbolu leptira. Jahve oblikuje ljude od Zemlje, i on, Jahve, koji je tijekom svog razvoja postao vladar Zemlje, udahne živu dušu u ljude iz vlastite supstance. Tako se Jahve svojim dahom ujedinjuje s onim što je oblikovao od Zemlje. I želi prebivati u svom sinu, u svom živom dahu, u Adamu i njegovim potomcima, sinovima Zemlje, onim bićima čiji je zemaljski oblik Jahve smatrao svojim zadatkom. A ako sada idemo dalje: pokušajmo pred svoje duše prizvati sve što nalazimo preneseno iz drevnih hebrejskih vremena, čak i iz same Biblije.

Znamo, naglasili smo, da Zemlja razvija određene sile. Goethe, Giordano Bruno i drugi uspoređuju te sile sa silama udisaja i izdisaja kod ljudi. Zemlja razvija određene sile, sile udisaja i izdisaja, koje uzrokuju oseku i plimu, dizanje i spuštanje vode - unutarnje sile Zemlje, ali i iste sile koje vode Mjesec oko Zemlje. To su te zemljine sile. U djelovanju vode, s tim zemljinim silama se suočavamo kao zemljinom aktivnošću. U silama vode, Biblija bilježi Potop kao još jedan važan događaj nakon stvaranja Adama, zemaljskog čovjeka. I idemo dalje u Mojsijevo vrijeme: ako ispravno proučavamo o čemu se svugdje radi, sve su to zemljine aktivnosti. Mojsije, sa svojim štapom, odlazi do stijene i uzrokuje da voda šikne iz Zemlje. Mojsije se penje na planinu. Ono što je povezano s

učincima Zemlje na planinu iznad, a što se događa upravo na ovoj planini, jest zemaljska aktivnost. Jer se ova planina mora shvatiti kao vulkanska planina, ili barem kao planina slična vulkanu. Nije Sinaj, ono što se obično misli, to je zemaljska aktivnost. U stupu vatre u kojem stoji Mojsije vidimo nešto slično onome što se događa kada spalimo komad papira u sumpornim brdima Italije i izađe dim. Dakle, zemaljska aktivnost izlazi iz planine, vatreni dim. A u zemaljskoj aktivnosti Židovi su uvijek vidjeli simbole. Olujni oblak ili stup vatre im je prethodio: zemaljska aktivnost! Mogli bismo duboko zaroniti u detalje, i svugdje bismo pronašli da duh Zemlje vlada u onome što Mojsije govori kao otkrivenje Jahvea. Geologija je Mojsijeva objava. Nikada se neće razumjeti duboka razlika između hebrejskog i grčkog svjetonazora bez znanja da je grčki svjetonazor meteorologija, a hebrejski geologija. Sve što Grk opaža kako se odvija oko njega, povezuje sa silama koje se iz kozmosa izlijevaju u zemljine elemente, u zrak koji okružuje Zemlju, u sve što je blizu Zemlje. Sve čime se hebrejski svjetonazor osjeća okruženim vezano je za sile koje se odvijaju prema gore iz Zemlje, sile koje su vezane za Zemlju. Doista, čak i patnje hebrejskog naroda proizlaze iz pustinjske prirode njihove zemlje, iz onoga što je vezano za zemlju i njezinu aktivnost. Geologija upravlja sudbinom hebrejskog naroda. Geologija, plodnost zemlje, po izviđačima(?), mami ih, u obećanu zemlju.

I Pavao je dobro svjestan da je ta svijest o povezanosti s duhom Zemlje posljedica pred zemaljskog Krist događaja; jer Pavao ističe da je Krist išao pred Židovima i uzrokovao da voda poteče iz stijene u pustinju. A ako bismo se okrenuli od Biblije, do značajnog folklora hebrejskog naroda, otkrili bismo kako je taj folklor prožet geologijom na koju se ovdje misli. Tamo nam se govori kako je Jahve, kada je stvorio čovjeka od zemlje, poslao anđele koji mu služe da sakupe sa svih dijelova Zemlje različite boje Zemlje, različito obojena tla, kako bi sve što pripada Zemlji pomiješao u Adamovo tijelo. Danas bismo rekli: Jehova se brinuo o tome da čovjeka postavi na Zemlju na takav način da čovjek, u svom istinskom biću, bude najviši cvijet, kruna zemaljskog stvaranja. Možemo reći: za Kaldejce, za Egipćane, za Zoroastrijance, za Grke, za Rimljane, za europske narode srednje i sjeverne Europe, najvažnija stvar kod ljudi bila je ono što je dolazilo iz duhovnog svijeta. Za Židove je najvažnija stvar kod ljudi ono što je povezano sa Zemljom i njezinim silama. Jahve sebe vidi kao boga koji duhovno upravlja Zemljom.

Dakle, vidimo da je najvažniji događaj u četvrtoj post atlantskoj epohi bio pojava geologije uz meteorologiju. I to je divno izraženo u svojoj duhovnoj protu slici u drevnim židovskim proročanstvima.

Čemu su zapravo težili ovi proroci? Pokušajmo, takoreći, zaviriti u samo srce ovih proročkih duša, Izaije, Jeremije, Ezekiela, Daniela, Joela, Jone i Zaharija: čemu su težili? Doista, ako se ove proročke duše promatraju istinski nepristrano, otkriva se da se one u osnovi trude istaknuti jednu određenu ljudsku duševnu silu u prvi plan života duše, i potisnuti drugu, takoreći, u dubine duševnog života. Već sam skrenuo pozornost na to kako su u Michelangelovim djelima na koja sam se osvrnuo, proroci uvijek prikazani kako sjede u dubokoj kontemplaciji, kao da ih nosi unutarnji mir, tako da se vidi da je ono čemu su njihove duše posvećene povezano, u njihovim dubinama, s vječnim.

Michelangelo to suprotstavlja Sibilama, na koje elementi Zemlje vrše svoj utjecaj, kao što je slučaj s jednom, čiju kosu vjetar nosi, čiju plavkastu vanjsku odjeću čak vjetar povlači; pod tim utjecajem vjetra ona iznosi svoje proročanstvo. Drugu vidimo obuzetu unutarnjim žarom: u neobičnoj demonstrativnoj gesti njene ruke vidimo vatru, zemaljski element. I tako bismo opet mogli ispitati Sibile: one žive s duševnim silama koje izravno teku u duše iz elementarnog okruženja Zemlje. Te sibilske sile, koje, takoreći, uvlače duh zemaljskih elemenata u dušu i daju mu izraz, te sibilske sile bile su ono što su proroci drevnog judaizma nastojali potisnuti. Ako pročitate cijelu povijest proroka istinski bez predrasuda, otkrit ćete da prorok teži - to je bit njegove obuke - potisnuti sibilski utjecaj u sebi, spriječiti njegov nastanak.

Apolon preobražava sibilstvo Pitije uranjajući u nju i govoreći kroz nju. I proroci nastoje potisnuti pitijski aspekt svojih duša i njegovati isključivo ono što djeluje unutar jasne moći 'Ja' - ono 'Ja' koje je povezano sa Zemljom, koje pripada Zemlji, koje je duhovni pandan geološkog elementa. Kako se ono vječno otkriva u mirnom spokoju unutar 'Ja', kada su sibilski elementi tihi, kada prestaje svaki unutarnji nemir, kada je sve to potisnuto, kada prevladava samo spokoj i gleda u dubine onog vječnog - to je ono što su židovske proročke prirode nastojale njegovati, a njihove su objave trebale proizaći iz takvog stanja duše, koje unutar duše traži ono što u najvišoj mjeri odgovara geologiji. Dakle, ono što zvuči tako zadivljujuće kod ovih proroka odjekuje poput izljeva geološkog elementa, pa čak i ono što se pokazalo drugačije nego što su proroci prorekli, pokazuje nam upravo kako je element proroka geološki. Buduće kraljevstvo koje će otkupiti postojeće kraljevstvo, a pritom po svemu izvana ostati zemaljsko kraljevstvo - raj na Zemlji - upravo je ono što proroci ponajprije naviještaju, toliko su tijesno povezani s geologijom.

I čak u najranijim danima kršćanstva, strujao je ovaj geološki element, u iščekivanju Mesije, ali na takav način da će se spustiti s oblaka i uspostaviti kraljevstvo nebesko na Zemlji. Ono što zrači u židovskoj kulturi može se razumjeti samo ako se to shvati na ovaj način, kao geologija. To je bila čežnja proroka, to su učili svoje učenike: potisnuti sibilski element, sve što vodi dušu u podsvjesne dubine, i razviti ono što živi unutar 'Ja'. Svi drugi narodi imaju drugačije odnose sa svojim bogovima nego Židovi sa svojim Jahvom. Odnosi drugih naroda prema njihovim bogovima bili su dani, jer su bili odjeci onoga što se formiralo u odnosu između ljudi i duhova viših hijerarhija tijekom epohe Saturna, Sunca i Mjeseca. Židovski narod trebao je njegovati, posebno, ono što se moglo razviti tijekom zemaljske epohe. Ali ako 'Ja' samo od sebe uspostavi odnos sa svojim Bogom, kako se to izražava? Ne kao inspiracija, tako da bi ono moralno bilo poput duše koja radi s božanskim silama - ne kao inspiracija, već kao zapovijed. Oblik zapovijedi s kojim se suočavamo u Dekalogu pojavljuje se samo u židovskom narodu. Čak i ako znanost brblja o najčudnijim stvarima koje se tiču ranijeg postojanja zapovijedi - Hamurabija i tako dalje, ne mogu sada ulaziti u ludosti moderne znanosti - ono što se pojavljuje kao zapovijedi, gdje 'Ja' stoji izravno pred Bogom i prima normu, propis, od Boga na takav način da to 'Ja' mora slijediti iz unutarnje volje, pojavljuje se samo u židovskom narodu.

Slično tome, samo u židovskom narodu susrećemo činjenicu da Bog sklapa savez s narodom. Drugi bogovi djeluju kroz sile koje uvijek imaju veze s podsvijesti duše. Usporedimo ponovno kako Apolon djeluje kroz Pitiju, kako se duša morala pripremiti prije nego što je otputovala do Pitije kako bi joj bog mogao odgovoriti: Apolon je govorio kroz duševni život Pitije, koji je uronio u podsvijest. Nasuprot tome stoji Jahve, koji govori kroz svoje zapovijedi, koji sklapa savez, ugovor, sa svojim narodom i koji se obraća izravno 'Ja' duše. I ovi proroci odmah postaju agitativni kada se dogodi ono što se često događalo među židovskim narodom: kada utjecaj poganskih naroda dobije prevlast nad židovskim narodom. Podsvjesne sile ne bi smjele ući u Židove, sve bi trebalo biti utemeljeno na savezu s Bogom, sve bi trebalo biti utemeljeno na načelu zapovijedi. Za to su se proroci posebno brinuli.

A sada pokušajmo s kratkim pregledom, koji ćemo provesti s onim što su nam otkrili naši okultni uvidi - pregledom onoga što smo upravo pokušali ilustrirati onim što je dano.

Jučer smo učili o trostrukoj Krist činjenici, što spada u lemurijsku i atlantsku epohu. Vidjeli smo kako je Krist tri puta prožeo biće - koje se kasnije pojavilo kao Natan dijete Isus - ali ga je prožeo na takav način da ti biće nije bilo utjelovljeno u zemaljskom tijelu, već je ostalo u duhovnim svjetovima. I kad usmjerimo svoju pažnju na ono što se tamo dogodilo, moramo reći: ono što se dogodilo na Atlantidi, poslije se proširilo na istok. Ilija je, naprimjer, bio jedan od proroka. Kakav je ovaj Ilija prorok? On služi Jahvi, služi mu na takav način da odjek trostruke Krist činjenice živi u njegovoj duši. U njegovoj duši živi spoznaja: iznad svega, kao Jahvin prorok, moram navještati Jahvu na takav način da Krist živi u Jahvi, Krist koji će kasnije donijeti misterij Golgote; da živi s učincima koje je izlio u kozmos tijekom svog trećeg iskustva na kraju atlantske epohe. Ilija je objavio Jehovu potpuno prožetog kršćanstvom. Krist je već živio u Jehovi, bogu Jahvi; ali je živio kao u svom odrazu. Kao što mjesečina reflektira sunčevu svjetlost, tako i Jahve reflektira suštinu koja je tada živjela u Kristu. Krist je reflektirao svoju prirodu iz Jahvea ili boga Jehove. Ali u duhu posljedica trostruke Krist činjenice, djelovao je glasnik poput Ilije, koji je, takoreći, prethodio Natan Isus biču, jer se ono u prvom redu duhovno kretalo od zapada prema istoku, prožimajući kulture, da bi se potom rodilo kao jedno od Isus djece. Svi su narodi to doživljavali kao slutnju, koja je već, takoreći, obilno proizašla iz meteorologije, posebno kada ju je dotaknula geologija.

Svjedočimo neobičnoj pojavi da se na samom mjestu koje je kasnije postalo toliko važno za razvoj kršćanstva dogodio jedan od ovih proročenih događaja. Vidimo kako se na raznim mjestima u zapadnoj Aziji, a i u Europi, slave festivali koji, takoreći, najavljuju Krist događaj, najavljuju otajstvo Golgote. Kultovi Adonisa i Atisa s pravom su protumačeni kao proročanski nagovještaji događaja na Golgoti. Ali ako pomno proučimo sve te festivale, uvijek vidimo da oni zapravo predstavljaju budućnost u meteorološkom smislu. Bog koji je ubijen kao Adonis i ponovno uskrsnuo ne zamišlja se kao utjelovljen u tijelu, već ono što se shvaća kao bog u prvom redu je slika: slika onog anđeoskog bića koje je, na kraju atlantskog doba, prožeto Kristom u duhovnim oblastima i koje je tada postalo

Natan dijete Isus. Sudbina Natanskog malog Isusa, slavila se u Adonis kultu, štovanju Atisa. I bila je to svjetsko povijesna karma - možete dalje potražiti značenje iza toga - da se u Betlehemu, upravo mjestu gdje Biblija, s određenim opravdanjem, smješta rođenje malog Isusa, prethodno prakticirao Adonisov kult. Betlehem je bio jedno od mjesta gdje se prakticirao kult Adonisa. Često se tamo slavio umirući i uskrsli Adonis, čime se pripremala aura evociranjem sjećanja: nekoć davno, u duhovnim visinama, postojalo je biće koje je u to vrijeme još uvijek pripadalo hijerarhiji anđela, biće koje će kasnije doći na Zemlju kao Natan dijete Isus, biće koje je, na kraju atlantske epohe, već bilo prožeto Kristom. Ono što se tada dogodilo za usklađivanje mišljenja, osjećanja i volje, slavilo se u Adonis festivalu. I na samom mjestu u Betlehemu gdje se slavio ovaj Adonis festival, imamo i rodno mjesto Natan djeteta Isusa. I riječi zajedno zvuče izvanredno skladno, dragi prijatelji. Ne vidimo li nakon što smo tražili trostruki Krist događaj, nadzemaljski Krist događaj koji je tri puta prethodio misteriju na Golgoti, ne vidimo li Krista kako prolazi za zapada na istok do mjesta gdje se trebao izvršiti misterij na Golgoti? Ne vidimo li kako on već šalje svog glasnika naprijed u Iliji, i ne znamo li kako se taj glasnik ponovno pojavljuje u svojoj sljedećoj inkarnaciji kao Ivan Krstitelj? I ne kaže li nam on to izričito, s divnim skladom riječi: postao je svog anđela naprijed, da ga najavi? To se može reći i za Ivana i za Iliju. Još je bolji slučaj s Ilijom - kao što će shvatiti oni koji se sjećaju mog opisa Ilije, gdje sam objasnio da je Ilija ostao u duhovnom području i imao je samo predstavnika preko kojeg je djelovao, tako da sam nikada nije hodao po Zemlji. Ako to uzmete u obzir, izraz: poslao je svog anđela pred sobom, još se bolje odnosi na Iliju nego na Ivana. Takvi glasnici uvijek su bili glasnici Kristovi, koji su putovali sa zapada na istok.

I sada, ono što je geologija bila za židovski narod trebalo je biti prožeto ovim duhovnim bićem, čiju smo istinsku učinkovitost na Zemlji jučer razmatrali. Geologija je trebala biti takoreći, prožeta Kristom. Trebalo je percipirati duh Zemlje na novi način, moći ga odvojiti, takoreći, od Zemlje. Ali to je bilo moguće samo ako je došla sila koja je odvojila taj duh Zemlje od zemljinih sila. To se dogodilo kada je Zemljina aura bila prožeta silama Krista, a sama Zemlja time postala nešto drugo. Krist je ušao u sile koje je Jahve oslobodio i same te sile transformirao u nešto drugo.

Kad sve ovo razmotrimo, razumijemo jednu stvar: razumijemo zašto je lovor dan kao simbol Apolonu. Za nekoga tko botanici pristupa s određenim stupnjem duhovnog znanja, lovor je biljka snažno povezana s meteorološkim uvjetima. Lovor je u potpunosti oblikovan i strukturiran onim što meteorologija jest, dok su druge biljke čvršće vezane za Zemlju, takoreći, izraz geoloških uvjeta. I ako netko istinski osjeti ulje koje karakteristično prožima maslinu, tako intenzivno da osjeća elementarne sile unutar vlastite duše potaknute činjenicom da je maslina biljka na koju se može cijepiti drugi izdanak, koji najbolje uspijeva na toj biljci, tada osjeća duboku prožetost masline uljem Zemlje. U ulju se osjeća prodorna moć zemaljskog pulsiranja. A sada se prisjetimo nečega čega sam se dotaknuo na drugom predavanju, prisjetimo se Pavla, koji je pozvan izgraditi most između drevne hebrejske tradicije i kršćanstva, između geologije i

kristologije. Pavlov utjecaj se odvija, kao što smo rekli, u sferi masline. I kada percipiramo Apolona u parama koje se dižu iz planinskih klisura, kroz koje nadahnjuje Pitiju i mudro govori o ljudskim sudbinama, možemo osjetiti i elementarne sile koje teku kroz maslinu u njezinu okolinu, sile u koje je ugrađena Pavlova duhovna moć. Možemo ih osjetiti u njegovim riječima. On se, takoreći, uranja u maslinu kako bi osjetio njezinu elementarnu prirodu u njezinoj auri i bio njome inspiriran, u čijem geološkom području leži njegov utjecaj.

Danas stvari čitamo previše apstraktno. Mislimo da su čak i stvari koje izražavaju stariji autori jednako apstraktne, povezane samo s intelektom, kao što često kažu noviji autori. Ne razmatramo kako se ne samo intelekt i razum, već sve moći duše, mogu povezati s prvobitnim zemaljskim moćima koje oblikuju određeno područje. Maslina je oblikovala Pavlovo područje. I kao da je želio za sebe uzdići židovsku geologiju, govorio je - kroz ono na što ga je maslina nadahnula - o najvažnijim stvarima o odnosu između ljudi ispunjenih Kristom o onih koji su daleko od Krista. Ne čujemo li izvanredne Pavlove riječi, koje ne želimo shvatiti apstraktno, već kao nešto u temelju ukorijenjeno u njegovoj duši, kao nešto što želi oblikovati iz ove elementarne jezgre svoje duše kao riječi kojom poganske kršćane dovodi u odnos sa Židovima - ne čujemo li izvanredne riječi: "Vama govorim, poganima, jer ću, kao apostol pogana, veličati svoju službu, da potaknem one koji su moje meso i da neke od njih spasim. Jer ako je njihov gubitak pomirenje svijeta, što je to drugo nego uzimanje života od umrlih? Ako je početak svet, onda je i cijela loza sveta; a ako je korijen svet, onda su i grane svete. Ali ako su neke grane slomljene, a ti, divlja maslina, cijepljen si među njih i postao sudionik korijena i soka masline, ne hvali se granama. Ako se ti hvališ njima, znaj da ti ne nosiš korijen, nego korijen nosi tebe. Kažeš: grane su odsječene da se ja mogu nakalemiti. To je dobro rečeno. One su slomljene zbog nevjere, a ti stojiš s vjerom. Ne budi ponosan, nego se boj! Ako Bog nije poštedio prirodne grane, možda neće ni tvoje. Zato razmisli o Božjoj dobroti i strogosti; strogosti prema onima koji su pali; dobroti prema tebi ako ostaneš u njegovoj dobroti; inače ćeš i ti biti posjećen. A oni koji ne ostanu u nevjeri, bit će nakalemljeni; Bog ih sigurno može ponovno nakalemiti. Jer ako si ti odsječen od masline, koja je po prirodi divlja, i nacijepljen usprkos prirodi na dobru maslinu, koliko će se više onih prirodnih nacijepiti na vlastitu prirodu?"

Tako je govorio onaj o kojem ćemo sutra detaljnije govoriti kako je iz židovske geologije izvukao ono što je imao reći; kako je tako veličanstveno upotrijebio elementarnu silu koja vlada iz Zemlje u maslini kao sliku za ono što je imao reći.

## PETO PREDAVANJE

Leipzig, 1. siječnja 1914.

Govorio sam o moćima Sibila, skrećući pozornost na činjenicu da te Sibile vidimo kako se pojavljuju u Joniji poput sjena grčkih filozofa, da su one tada tijekom stoljeća, iz svojih kaotičnih duševnih života prizivale duboku mudrost, dok su u drugim vremenima donosile samo duhovni kaos, i da su, tijekom stoljeća, dominirale duhovnim životom južne Europe i okolnih regija daleko više nego što bi nas vanjska povijest htjela uvjeriti. Želim reći da ovaj neobičan izraz duša Sibila ukazuje na određenu moć unutar ljudske duše koja je u ranijim vremenima, čak i u trećem post atlantskom razdoblju, imala svoje pozitivno značenje. Ali kulturna razdoblja se izmjenjuju tijekom povijesnog razvoja čovječanstva. Sile kojima su Sibile privremeno donosile potpune besmislice još su uvijek bile potpuno opravdane, dobre duhovne sile u trećoj post atlantskoj epohi, kada se prakticirala astrologija, kada je mudrost zvijezda probijala svoj put u ljudske duše i kada su se, pod utjecajem te mudrosti, uskladile sile koje su se tada kaotično pojavljivale u sibilizmu. Iz ovoga, međutim, možete zaključiti da se sile koje prevladavaju bilo gdje u svijetu, naprimjer, one koje prevladavaju u dušama Sibila, nikada same po sebi ne mogu nazvati dobrim ili lošim, već da su dobre ili loše ovisno o tome gdje i kada se pojave. Svakako su postojale dobre, legitimne sile koje su se pojavile u dušama Sibila, ali one jednostavno nisu bile prikladne za razvoj duše četvrte post atlantske epohe. Sile koje bi tada trebale vladati ljudskim dušama, ne bi trebale biti one koje proizlaze iz podsvjesnih temelja, već one koje su dušama govorile kroz jasnoću 'Ja'. Jučer smo čuli kako su drevni hebrejski proroci radili, takoreći, na potiskivanju sibilskih sila i njegovanju sila koje govore kroz jasnoću 'Ja'; doista, bitna karakteristika drevnih hebrejskih proročanstva je upravo potiskivanje kaotičnih sibilskih sila i iznošenje onoga što može govoriti kroz 'Ja'.

Ispunjenje onoga čemu su težili starohebrejski proroci, ono što možemo opisati kao svojevrsno 'izvođenje sibilskih sila na pravi put', ispunjenje ovog zadatka došlo je kroz Krist impuls. Kada je Krist impuls pogodio zemaljsku evoluciju ljudi na način koji poznajemo, radilo se o tome da su te sile, koje su se pojavile na kaotičan način kroz Sibile, bile potisnute na neko vrijeme, baš kao što je rijeka potisnuta natrag od strane vanjskog svijeta kada prvo teče, a zatim nestaje u podzemnoj špilji, da bi kasnije ponovno izronila na površinu. Te su se sile trebale ponovno pojaviti u drugačijem obliku, u obliku pročišćenim Krist impulsom, u obliku koji je Krist impuls bio u stanju dati tim silama nakon što je udario u zemljinu auru. Kao što svoje duševne snage, nakon što smo ih potpuno razvili tijekom dana, moramo uroniti u podsvijest noći da bismo se onda ponovno probudili, tako je potrebno da te snage, koje su bile opravdane u trećem post atlantskom kulturnom razdoblju, teku takoreći malo ispod površine duševnog života, neprimjetno, da bi zatim ponovno izronile, kao što ćemo čuti kasnije. Stoga ćemo pred sobom imati pojavu da sile koje se tako kaotično izražavaju u Sibilama i koje su legitimne ljudske sile, takoreći, isprane Krist impulsom, ali da

zaranjaju u podzemlje života duše i da čovjek u svojoj običnoj svijesti ne zna ništa o činjenici da Krist nastavlja raditi s tim silama u podzemlju duše. I doista je tako.

Veličanstven je spektakl sa stajališta znanosti duha promatrati utjecaj tog Krist impulsa, promatrati kako se od koncila u Niceji naovamo ljudi u svojoj normalnoj svijesti svađaju oko utvrđivanja dogmi, i kako se ono najvažnije za kršćanstvo događa u podsvjesnim dubinama duše. Krist impuls ne djeluje tamo gdje je svađa, nego u podzemlju; a neke će stvari tek trebati otkriti ljudska mudrost koje nam se, ako površno gledamo, mogu činiti čudnima. Neke će se stvari ipak morati otkriti jer se čine kao simptom djelovanja Krist impulsa u dubini ljudskog duševnog života. Tako ćemo vidjeti ili razumjeti da najvažniji razvoj u pogledu konfiguracije kršćanske struje na zapadu ne može nastati kroz ono o čemu biskupi raspravljaju, već da važna povijesna pitanja nastaju kroz odluke koje se odvijaju u dubinama duševnog života i, takoreći, izranjaju u svijest poput snova; tako da ljudi ne mogu, takoreći, razotkriti ono što se događa u dubinama iz onoga što opažaju u snovima. A ima i takvih stvari - želim navesti samo jedan simptom - gdje se ono što Krist čini u dubini duše odražava, kao kroz snove, kako bi ljudske duševne snage usmjerio na pravi put u tijeku zapadnog povijesnog razvoja.

Možda neke duše može toliko potaknuti da posumnjaju, u nešto od onoga što mislim, kada vidimo da je 28. listopada 312. godine, kada se sin Konstancija Klora, Konstantin Veliki, borio protiv Maksencija pred Rimom i donio odluku nevjerojatno važnu za cijeli zapad s obzirom na konfiguraciju kršćanstva, do borbe i pobjede došlo je na čudan način. Ova bitka, dragi prijatelji, koju je pred Rimom vodio Konstantin, sin Konstancija Klora, protiv svog protivnika Maksencija, nije odlučena vojnim zapovijedima, niti svjesnom oštroumnošću vođa, već je odlučena snovima i sibilskim znacima! I rečeno nam je značajno o ovoj bitci koja se dogodila 28. listopada 312. da je Maksencije, dok je Konstantin napredovao prema vratima Rima, imao san. San mu je rekao - još je bio unutar vrata: ne stoj na mjestu, ne stoj gdje jesi! Pod utjecajem ovog sna, koji je dodatno pojačan istraživanjem sibilskih knjiga i njihovih objava, Maksencije je počinio najveću ludost - izvana gledano - koju je mogao: napustio je Rim i poveo svoju vojsku, četiri puta veću od Konstantinove, u bitku ne unutar zaštite rimskih zidina, već izvan njih. Jer sibilske knjige su govorile: ako se boriš protiv Konstantina izvan rimskih zidina, uništit ćeš najvećeg neprijatelja Rima. - Ovo je doista bilo jedno od tih sibilskih proročanstava! Maksencije ga je slijedio, s hrabrošću i samopouzdanjem, izlazeći pred vrata Rima. Kao što je nekoć drugo sibilsko proročanstvo vodilo Kreza, tako je i ovo vodilo Maksencija. Svojim pothvatom uništio je rimskog neprijatelja - samog sebe.

Konstantin je imao drugi san. Njemu je san rekao: Nosi pred svoje trupe - nisu bile tako velike, bile su četiri puta manje od Maksencijevih - Kristov monogram! I nosio ga je naprijed i izvojevao pobjedu. Važna odluka za budućnost Europe, odlučena snovima i sibilskim izrekama! Ono što se događa u dubini duševnog života europskih ljudi treperi. Uistinu, poput rijeke koja je nestala u planinskim udubinama tako da se ne može vidjeti odozgo, i svašta se može pretpostaviti

odozgo, struja Krist impulsa nastavlja teći u dubine duša europskih ljudi i djeluje, u prvom redu djeluje kao okultna činjenica.

Dragi moji prijatelji, dopustite mi da vam na ovom mjestu priznam da sam u svojim duhovno znanstvenim istraživanjima često, da tako kažem, gubio trag, osobito prateći ovu struju; jer sam morao tražiti gdje se opet pojavila. Mogao sam pretpostaviti da se struja Krist impulsa javlja tek polagano, da se u naše vrijeme još nije postupno pojavila, već se može samo pokazati. Ali gdje se pojavljuje? To je bilo pitanje. Kako se dalje pojavljuje? Gdje prvo zahvaća duše, da one počnu nešto od toga podizati u svoju svijest? Ako vi, dragi prijatelji, pratite razne moje rasprave u knjigama i ciklusima, i osjećate isto što i ja o tim raspravama, tada ćete naći da je, posebno u starijim dijelovima tih rasprava, jedna od najviše nezadovoljavajućih stvari koju ste čuli, ono što sam rekao u vezi s imenom svetog Grala. Kao što sam rekao, ja se tako osjećam, i nadam se da se i drugi tako osjećaju. Nije da sam rekao nešto što se ne bi moglo održati, ali upravo kada sam to rekao, osjećao sam se nezadovoljno. Morao sam dati ono što se sigurno može dati; jer često, kada sam tražio struju o kojoj sam sada govorio, u njenom daljnjem napredovanju, kad sam tražio daljnji okultni kršćanski razvoj zapada, tada mi je pred dušom bilo upozorenje: prvo moraš pročitati ime Parsifala na njegovom pravom mjestu. I morao sam naučiti, dragi moji prijatelji, da se okultna istraživanja provode na čudan način. Kako ne bismo bili u iskušenju da špekuliramo i ulazimo u područja gdje bi vrlo lako fantazija poletjeti s okultnom istinom, vodimo se dugo, rekao bih, s obzirom na okultna istraživanja ako će ona u konačnici iznijeti istinu na vidjelo, onim što nam samo po sebi može dati neku vrstu uvjerenja u svoju ispravnost. Tako sam često morao biti zadovoljan čekanjem odgovora na pitanje: nađi gdje stoji ime Parsifal!

Ja, dragi moji prijatelji, jako dobro znam ono što svi znate iz legende o Parsifalu, da nakon što se Parsifal vrati, na određeni način izliječen od svojih pogrešaka, i ponovno pronađe put do svetog Grala, najavljeno mu je: na svetoj zdjeli bi se sjajeći pojavilo njegovo ime. - Dakle, mora stajati na ovoj svetoj zdjeli. Ali gdje je sveta zdjela, gdje se može naći? - To je bilo pitanje? Čovjek je često suzdržan u takvim okultnim istraživanjima, tako da, želim reći, ne činim previše u jednom danu, u jednoj godini, da čovjeka špekulacija ne odvede izvan istine; Čovjek je zaustavljen. Pojavljuju se orijentiri. I tako se mi se orijentiri ukazali tijekom mnogih godina u kojima sam tražio odgovor na pitanje: gdje nalaziš ime Parsifala ispisano na svetoj zdjeli?

Znao sam da ima mnogo različitih značenja za svetu zdjelu u kojoj se nalazila hostija, dakle kriška, oblanda. I na samoj svetoj posudi mora stajati 'Parsifal'. Također sam postao svjestan koliko je duboko značajan odlomak poput onog iz Evanđelja po Marku u 4. poglavlju, stihovi 11 i 12, 33 i 34, gdje se kaže da je Gospodin dao mnoge stvari u prispodobama i samo postupno tumačio prispodobe. U okultnom istraživanju također ste vođeni vrlo postupno i nježno, često samo na temelju onoga do čega vas vodi vaša karma; i ne znate, kada naiđete na nešto što se čini da je s nečim povezano, što će se od toga jednoga dana postati u vlastitoj duši pod utjecajem sila koje dolaze iz duhovnog svijeta. Često niti ne znate da sve što dobijete iz dubina okultnog svijeta ima veze s

nekim problemom sa kojim se bavite godinama. Tako da nisam znao što bih s tim kad sam jednom pitao norveški duh naroda, nordijski duh naroda, o Parsifalu, a on je rekao: nauči razumjeti riječ koja je kroz moju snagu tekla u nordijsku legendu o Parsifalu: 'Ganganda greida' - nešto kao, kruženje gotovo - tako nešto! Nisam znao što bih s tim. I opet nisam znao što bih s tim kad sam izašao iz crkve Svetog Petra u Rimu i bio impresioniran onim Michelangelovim djelom koje možete pronaći s desne strane, majka s Isusom, majka koja je izgledala tako mlada s već mrtvim Isusom u krilu. A nakon gledanja ovog umjetničkog djela, ne kao vizija, već kao prava imaginacija iz duhovnog svijeta, došla je slika koja je upisana u Akaša kroniku i koja nam pokazuje kako Parsifal, nakon što je prvi put napustio dvorac Grala, gdje nije pitao za tajne koje tamo vladaju, susreće mladu ženu u šumi koja drži mladoženju u krilu i plače za njim. Ali znao sam, dragi moji prijatelji, bilo da je riječ o majci ili zaručnici, kojoj je umro zaručnik - Krist se često naziva zaručnikom - ima značenje, i da kontekst, koji je uistinu nastao bez moje intervencije, ima značenje.

Mogao bih nabrojiti još mnogo takvih znakova na koje sam naišao dok sam tražio odgovor na pitanje: gdje stoji ime Parsifal napisano na svetom Gralu? Jer moralo je biti tamo, kao što nam sama legenda govori. Sada trebamo razmotriti samo najvažnije aspekte legende o Parsifalu.

Znamo da se Parsifal rodio svojoj majci Herzeleidi nakon što mu je otac otišao, i da ga je majka rodila na vrlo neobičan način, usred velike boli i snolikih vizija. Znamo da ga je htjela zaštititi od viteškog odgoja i viteške vrline, da je upravljala svojim imanjem i povukla se u samoću, da je dijete htjela odgojiti na takav način da bude daleko od onoga što je istinski živjelo u njemu; jer dijete ne bi trebalo biti izloženo opasnostima kojima je bio izložen njegov otac. Ali također znamo da je dijete rano počelo gledati na sve što je vladalo u prirodi i da, u biti, nije ništa naučilo iz majčinog odgoja osim da Bog vlada - da je dijete tada razvilo sklonost služenju ovom Bogu. Ali nije znalo ništa o tom Bogu, i kad je jednom susrelo vitezove, zamijenilo ih je za Boga i palo pred njima na koljena. Kad dijete tada otkrije majci da je vidjelo vitezove i da i samo želi postati vitez, majka ga obuče u luđačku odjeću i pusti da ode. Znamo da dječak odlazi, doživljava mnoge avanture i znamo da majka kasnije - moglo bi se nazvati sentimentalnim, ali ima najdublje značenje - umire od slomljenog srca zbog nestanka sina, koji joj nije uputio ni oproštajni pozdrav, dok je on proživljavao viteške avanture. Znamo da nakon mnogo lutanja, tijekom kojih je mnogo naučio o viteštvu i viteškim vrlinama i istaknuo se, dolazi do dvorca Grala. Drugom prilikom sam spomenuo kako najbolji književni prikaz Parsifalovog dolaska u dvorac Grala nalazimo u djelu Chrétien de Troyes, Kršćanina iz Troye; tamo je prikazano da, nakon dugih lutanja, Parsifal dolazi u usamljeno područje gdje prvo pronalazi dvoje ljudi: jedan vesla u čamcu a drugi lovi ribu iz čamca; oni ga, kada on pita ljude, upućuju na Kralju ribara; zatim susreće Kralja ribara u dvorcu Grala. Nadalje, vidimo kako mu Kralj ribara, stariji čovjek koji je slab i stoga mora odmarati na kauču, tijekom njihova razgovora, uručuje mač, dar svoje nećakinje. Zatim, kada se u dvorani pojavi štitonoša noseći koplje koje krvari - krv se slijeva niz ruku štitonoše - pojavljuje se djevojka sa svetim Gralom, koji je poput neke vrsta

zdjele. Međutim, takav sjaj sjaji iz onoga što je u Gralu da su sva svjetla u sali zasjenjena svjetlošću svetog Grala, kao što su zvijezde zasjenjene Suncem i Mjesecom. A onda saznajemo kako ovaj sveti Gral hrani starog oca Kralja ribara, koji prebiva u zasebnoj odaji i ne treba mu ništa od onoga što se obilno poslužuje na obroku u kojem sudjeluju Kralj ribara i Parsifal. Oni se hrane zemaljskom hranom. Svaki puta kada se posluži novi slijed - kako bismo danas rekli - sveti Gral ponovno prolazi, ulazeći u odaju oca Kralja ribara, koji je star i hrani se samo onom što se nalazi u Gralu. Parsifal, kojemu je Gurnemaz na putu rekao da ne postavlja previše pitanja, ne pita zašto koplje krvari, ne pita što znači zdjela Grala - naravno, nije znao njezino me. Zatim je prenoćio - kako prepričava kršćanin iz Troyesa - u istoj sobi u kojoj se sve to dogodilo. Namjeravao je postavljati pitanja sljedećeg jutra, ali zatekao je cijeli dvorac prazan, nije bilo nikoga. Pozivao je bilo koga. Nije bilo nikoga. Obukao se. Dolje je zatekao spremnog samo svog konja. Vjerovao je da je društvo otišlo u lov i htio je jahati za njima kako bi se raspitao o čudu Grala. Ali kad je prelazio preko pokretnog mosta, on se podizao tako brzo da je konj morao skočiti da ne upadne u dvorski jarak. I nije pronašao nikog od cijele skupine koju je susreo u dvorcu dan ranije. Zatim kršćanin iz Troyesa prepričava kako Parsifal jaše dalje i u usamljenoj šumi pronalazi sliku žene s muškarcem u krilu, kojeg oplakuje. Ona je ta koja mu prvo pokazuje kako je trebao pitati, kako se lišio iskustva učinka svojih istraživanja velikih misterija koja su mu prišla. Znamo od kršćanina iz Troyesa da je poduzeo mnoga lutanja i da je na Veliki petak došao do pustinjaka po imenu Trevericent; znamo da mu je Trevericent ukazao na to kako je proklet jer nije uspio ostvariti ono što je moglo biti spasenje za Kralja ribara: pitati o čudesima dvorca. Tada je primio mnoga učenja.

Dok sam pokušavao pratiti Parsifala do njegovog pustinjaka, otkrivene su mi riječi, riječi koje, prema duhovnom istraživanju, nigdje nisu zabilježene na način da su izgovorene, ali za koje vjerujem da ih mogu ustvrditi s apsolutnom istinom. Riječi su ostavile dubok dojam na mene, riječi koje je stari pustinjak izgovorio Parsifalu nakon što mu je, riječima kojim je mogao, skrenuo pozornost na misterij Golgote, o kojem je Parsifal malo znao, unatoč tome što je stigao na Veliki petak. Tada je starac izgovorio riječi. Rekao je - sada govorim riječima koje su nam poznate, riječima koje su vjerne samo u značenju: sjeti se što se dogodilo prilikom misterija Golgote! Okreni pogled prema Kristu koji visi na križu, koji je rekao Ivanu: 'Od ovog časa nadalje, ona je tvoja majka', - i Ivan je nije napustio. Ali ti - tako je starac rekao Parsifalu - napustio si svoju majku Herzeleidu. Ona je napustila ovaj svijet radi tebe! - Parsifal nije razumio puni kontekst, ali to su bile riječi izgovorene njemu, rekao bih, s duhovnom namjerom da djeluju u njegovoj duši kao slika, kako bi pronašao karmičku ravnotežu zbog napuštanja majke upravo u slici Ivana, koji ne napušta majku. To je trebalo imati trajan učinak na njegovu dušu. Zatim čujemo kako Parsifal kratko ostaje s pustinjakom i kako zatim ponovno traži put do svetog Grala. Tamo pronalazi Gral, kratko ili neposredno prije smrti starog Amfortasa, Kralja ribara. Tada mu u susret dolaze Vitezovi svetog Grala, sveto viteštvo, s riječima: tvoje ime sja u Gralu! Ti si budući vladar, Kralj Grala, jer se tvoje ime pojavilo sjajući iz svetog kaleža! - Parsifal postaje kralj Grala. Dakle, ime Parsifal napisano je na svetoj,

zlatno sjajnoj zdjeli koja sadrži hostiju. Napisano je upravo tamo.

A sada, budući da sam pokušavao pronaći zdjelu, isprva sam bio zaveden, zaveden određenom okolnošću, dragi prijatelji. To je - kažem ovo sa svom poniznošću, ne da bi bio neskroman - uvijek mi se činilo potrebnim u okultnom istraživanju ne razmatrati samo ono što proizlazi izravno iz okultnih izvora, već, kada je riječ o ozbiljnom problemu, razmatrati ono što je vanjsko istraživanje iznijelo na vidjelo. I općenito je dobro, čini mi se, kada se ne prestane savjesno konzultirati sa svime što vanjska znanost ima reći kada se istražuje problem, tako da se ostane, takoreći, utemeljen u stvarnosti i ne izgubi potpuno u oblacima. Upravo me je ova egzoterična znanost zavela. Upravo kroz ovo što je iznijela na vidjelo, ona me je isprva - i to prije dosta vremena - odvratila od pravog puta; jer iz ovog egzoteričnog istraživanja uspio sam razaznati da je Wolfram von Eschenbach, kada je počeo sastavljati svog Parsifala - tako ovo egzoterično istraživanje navodi - koristio, prema vlastitim izjavama, Chrétiena de Troyes i izvjesnog Kyota. Ovog Kyota ne može se locirati vanjskim egzoteričnim istraživanjem te ga stoga smatraju izumom Wolfram von Eschenbacha, kao da je Wolfram von Eschenbach želio pronaći još jedan izvor za mnoge stvari koje je sam dodao onome što pronalazi kod Chrétiena de Troyes. Vanjska znanost najviše je spremna priznati da je ovaj Kyot bio prepisivač djela Chrétiena de Troyes i da je Wolfram von Eschenbach dalje razvio tu stvar donekle uz pomoć fantazije.

Vidite kamo to vanjsko istraživanje mora voditi. Mora dovesti do toga da se više-manje napusti put koji vodi preko Kyota, jer se vanjskim istraživanjem zapravo smatra izumom Wolframa von Eschenbacha. Istovremeno - to su opet takvi karmički slučajevi - u kojima sam, takoreći, bio zaveden vanjskim istraživanjem, nešto dugo mi se približilo. Ono što mi se približilo, želio bih izraziti na ovaj način - to sam već često opisivao u svojoj 'Tajnoj znanosti', ciklusima i tako dalje: post atlantske epohe, baš kako su se odvijale prije misterija na Golgoti, prije četvrtog post atlantskog razdoblja, ponovno se na određeni način pojavljuju nakon ovog razdoblja. Tako se, u određenom smislu, treća post atlantska epoha ponovno pojavljuje u našoj petoj kulturnoj epohi, druga će se pojaviti u šestoj, a prva epoha, ona svetih Rišija, ponovno će se pojaviti u sedmoj kulturnoj epohi, kao što sam često opisivao. Sada mi je sve jasnije - a to je rezultat dugogodišnjeg istraživanja - da se u našem vremenu zaista nešto pojavljuje, poput uskrsnuća astrologije treće post atlantske epohe, prožete Krist impulsom. Moramo istraživati zvijezde na drugačiji način nego što su to činili tada, ali zvjezdano pismo mora ponovno postati nešto što nam govori. I gle, na izvanredan način, ova misao o ponovnom pojavljivanju zvjezdanog pisma i misteriju Parsifala, postale su povezane i spojene. Tako da više nisam mogao ne vjerovati da je to dvoje povezano. Tada se, dragi moji prijatelji, pred mojom dušom pojavila slika. Slika mi se pojavila dok sam pokušavao u duhu pratiti Parsifala na njegovom putovanju od Trevericenta natrag do dvorca Grala. Kršćanin iz Troyesa prikazuje susret s ovim pustinjakom na lijep i dirljiv način. Želio bih s vama podijeliti kratki dio iz ovog ulomka, koji pokazuje kako Parsifal stiže u pustinjakov dom:

Potakne konja da trči

I uzdahne iz dubine srca,
Jer pred Bogom se osjeća krivim
I kajanje se u njemu budi.
Sa suzama prolazi kroz šumu,
Ali pred pustinjakom staje,
Sjaše sa svog konja,
Oružje položi na tlo -
I u maloj crkvici pronalazi
Pobožnog čovjeka. U boli svojoj,
Pada na koljena pred njim,
Suze što svjetlucaju iz njegovih očiju,
Bez kraja se kotrljaju niz njegovu bradu,
Dok on u dječjoj jednostavnosti,
Sklapa ruke pred njim.
"Ti koji nudiš utjehu,
Čuj moju pokajničku ispovijest:
Pet godina sam bio u zabludi,
Da sam živio bez vjere
I težio samo zlu."
"Reci mi zašto si to učinio,
I moli Boga, da ti jednog dana dopusti
Da se pridružiš blaženima."
"Jednom sam bio kod Kralja ribara,
Vidio sam koplje, s čijeg je čelika
Krv kapala. Vidio sam Gral
I nisam pitao,
Što ta krv znači,
I što Gral znači.
Od tog dana do danas,
U velikoj sam duševnoj nevolji.
Smrt bi mi bila puno bolja!
I tako sam zaboravio našeg Gospodina
I ostao daleko od Njegove milosti."

"Pa reci mi, kako se zoveš."

"Zovu me Parsifal."

Tada starac duboko uzdahne:

Dobro je znao to ime.

Progovorio je: "Tuga te je vjenčala,

za ono što ti je nedostajalo bez da znaš."

I tada se odvijaju razgovori između pustinjaka i Parsifala, oni koji sam upravo spomenuo. I kada sam pokušao u mislima pratiti Parsifala dok se vraćao Gralu nakon boravka kod pustinjaka, često mi se činilo kao da u duši zasja vizija kako jaše danju i noću, kako je bio predan prirodi danju a zvijezdama noću, kao da je pismo zvijezda progovorilo u njegovu podsvijest i kao da je to pismo zvijezda samo slutnja onoga što su mu sveti vitezovi, dolazeći mu u susret iz Grala, rekli: "Iz svetog Grala sja blistavo tvoje ime". Ali Parsifal očito nije znao što učiniti s onim što mu se ukazalo iz zvijezda, jer je ostalo u njegovoj podsvijesti i stoga se ne može pravilno protumačiti, koliko god se netko trudio u to proniknuti duhovno znanstvenim istraživanjem.

Zatim sam se pokušao još jednom vratiti Kyotu i gle čuda: jedna stvar, koju je Wolfram von Eschenbach rekao o njemu, ostavila je dubok dojam i morao sam je povezati s 'Ganganda greida'. Sve se samo od sebe poklopilo. Također sam to morao povezati sa slikom žene koja u svom krilu drži mrtvog zaručnika. Jednom sam, kao da uopće ne tražim, naišao na ove riječi koje se govore o Kyotu. Riječi su: 'er jach, ez hiez ein dinc der gräl' - rekao je, stvar se zove Gral. A onda nam samo egzoterično istraživanje pokazuje kako je došao do ovoga: 'er jach, ez hiez ein dinc der gräl'. Dobio je knjigu od Flegetanisa u Španjolskoj. To je astrološka knjiga. Bez sumnje, moglo bi se reći: Kyot je doista onaj koji, nadahnut Flegetanisom - onim kojeg on naziva Flegetanis i u kojem je, u određenom smislu, nešto od znanja o zvjezdanom pismu oživljeno - nadahnut, dakle, ovom oživljenom astrologijom, vidi stvar zvanu Gral. Sada sam znao da Kyota nije moguće odbaciti, da otvara važan put za duhovno znanstveno istraživanje: da je, barem, vidio Gral.

Gdje je dakle Gral, koji se danas mora pronaći da na njemu stoji ime Parsifal, gdje ga se može naći? Pa, vidite, tijekom mog istraživanja postalo mi je jasno da ga se mora tražiti u pismu zvijezda - prije svega ime. A onda mi je jednog dana, koji moram smatrati za mene posebno značajnim, postalo jasno gdje se nalazi zlatno sjajna zdjela u svojoj stvarnosti; prije svega, na način da nas ona vodi - tamo, gdje se izražava kroz svoj simbolički prikaz zvijezda - do tajne Grala. I tamo sam u pismo zvijezda vidio ono što svatko može vidjeti - samo što u početku ne pronalazi tajnu stvari. Jednog dana, dok sam unutarnjim vidom pratio zlatni polumjesec, kada se pojavi na nebu na takav način da je tamni Mjesec u njemu slabo vidljiv poput velikog diska, tako da izvana i fizički vidi zlatno sjajni Mjesec - Ganganda greida, kruženje gotovo - i unutar njega velika

hostija, tamni disk, ono što se ne vidi od Mjeseca kada se gleda samo površno, ali što se vidi kada se gleda pomnije. Jer tada se vidi tamni disk, i u čudesnim slovima okultnog pisma na polumjesecu - ime Parsifal! To je dragi prijatelji, u prvom redu bilo zvjezdano pismo. Jer doista, viđeno u pravom svijetlu, ovo čitanje zvjezdanog pisma otkriva našem srcu i umu nešto - iako možda još ne sve - o misteriju Parsifala, o misteriju svetog Grala. Ono što vam imam ukratko naznačiti o tome, pokušat ću vam reći sutra.

## ŠESTO PREDAVANJE

Leipzig, 2. siječnja 1914.

Jučer sam pokušao predstaviti svoje tvrdnje o misteriju Grala i srodnim pitanjima na način koji ilustrira kako se postupno stvari odvijaju za dušu koja traži. Nisam se ustručavao opisati različite procese koji se moraju proći prije nego što duša koja traži pronađe ono što se može nazvati rezultatom istraživanja iz duhovnog svijeta. Naravno, dobro sam svjestan da će moderno učenje o duši ili psihologija, koja je tako površna, iznijeti svaki zamislivi, ili bolje rečeno, nezamislivi, prigovor kada se suoči s takvom prezentacijom. I prilično sam upoznat sa svim zabrinutostima koje se mogu iznijeti s te strane, vrlo dobro znam kakve se neobične tvrdnje mogu iznijeti o svakakvim zakonitostima, asocijacijama ideja i podsvjesnih koncepata. Ipak, upravo imajući sve to na umu, otvoreno sam predstavio ovaj prikaz jer je ključno da vi, dragi moji antropozofski prijatelji, shvatite da se rezultati do kojih se dolazi u duhovnom istraživanju mogu postići tek nakon prevladavanja svih prepreka koje sam jučer spomenuo. A konačni rezultat duhovnog istraživanja, koji se, prema često spominjanom zakonu života, doista može pojaviti kao stvarnost, nije proizvod skupa ideja, kako bi se moglo vjerovati, već su te ideje ono što, poput glasnika, vodi do konačnog rezultata i nemaju nikakve veze sa samim rezultatom. Htio sam započeti svoje razmatranje ovim riječima jer najnovije publikacije pokazuju da se opetovano događa da čak i te prezentacije, kada se tiskaju kao naši ciklusi, padnu u ruke autsajdera, koji zatim daju najbesmislenije primjedbe o njima, naravno obilato koristeći citiranje stvari izvan konteksta i slično. Doista - dopustite mi da ovo kažem, ne želeći biti nimalo neskroman - već je došlo vrijeme, kroz naš antropozofski pokret, kada bi ova ili ona osoba mogla vjerovati da može profitirati od suprotstavljanja našoj stvari. I, kao što je dobro poznato, mnoga sredstva su opravdana kada su u pitanju takve stvari.

Govorio sam o činjenici da se spis na nebu zaista može pronaći, a nije sam Gral, niti ga sam Gral daje. Izričito sam naglasio - i molim da se takav naglasak shvati sasvim ozbiljno - da se ime Grala nalazi kroz spis na nebu, a ne u samom Gralu. Istaknuo sam da se u zlatnom polumjesecu na nebu, iz kojeg, kako svatko može vidjeti pažljivim promatranjem, izranja tamni dio ostatka Mjeseca, iz kojeg se čini da je ocrtan zlatni polumjesec - u okultnom spisu tamo pojavljuje ime Parsifal.

Sada, prije nego što nastavimo s našim razmatranjem i pokušamo interpretirati tu figuru na nebu, moram skrenuti pozornost na važan zakon, važnu činjenicu. Ono što se ovdje pojavljuje kao zlatni polumjesec proizlazi iz činjenice da fizičke zrake Sunca udaraju u Mjesec. Budući da Sunce sja iz ovog smjera, ono osvjetljava Mjesec s ove strane, a osvijetljeni dio pojavljuje se kao zlatna zdjela. Unutar njega miruje tamna hostija: fizički, neosvijetljeni dio, dio koji ostaje taman, gdje sunčeve zrake ne mogu prodrijeti; duhovno, još nešto drugo. Kada sunčeve zrake udare u jedan dio Mjeseca i reflektiraju se natrag kao zlatna svjetlost, nešto ipak prolazi kroz fizičku materiju. Ono što prolazi je duhovni

element koji živi u sunčevim zrakama. Duhovna snaga Sunca se ne zaustavlja i ne reflektira natrag na isti način kao fizička snaga Sunca. Prolazi, i budući da je zaustavlja snaga Mjeseca, vidimo upravo u onome što ovdje počiva u zlatnoj zdjeli, u stvarnosti, duhovnu snagu Sunca. Dakle, možemo reći: u tamnom dijelu Mjeseca koji vidimo, vidimo duhovnu moć Sunca. U zlatnom, svjetlucavom dijelu, u dijelu u obliku zdjele, vidimo fizičku moć Sunca, koja se reflektira natrag kao snaga zračenja. Duh Sunca počiva u zdjeli fizičke moći Sunca kada gledamo Sunce. Tako da duh Sunca zaista počiva u mjesečevoj zdjeli. A sada, uzimajući zajedno sve što smo ikada raspravljali o ovom duhu Sunca i njegovom odnosu s Kristom, ono što Mjesec fizički čini pokazat će nam se kao važan simbol. Odbijajući sunčeve zrake i tako stvarajući zlatnu zdjelu, čini nam se kao nositelj sunčevog duha: taj duh je sadržan unutra u obliku diska nalik hostiji.

A sada se prisjećamo da se u legendi o Parsifalu naglašava da svakog Velikog petka, to jest na Uskrs, hostija silazi s neba, uranja u Gral, obnavlja se, kao poput pomlađujuće hrane koja se stavlja u Gral na Uskrs, gdje pustinjak Parsifala ponovno upućuje na Gral - na Uskrs, čiji je značaj za Gral čovječanstvu ponovno sugerirao i Wagnerov Parsifal.

Sada se prisjećamo da se, u skladu s drevnom tradicijom, jednom od onih tradicija koje pripadaju onome na što sam jučer aludirao: stalnom radu Krist impulsa u dubini duše - datum Uskrsa određuje prema toj tradiciji. Kojeg dana pada Uskrs? Kada proljetno Sunce, odnosno Sunce koje raste u snazi - naš simbol za Krista - ima svoj dan, svoju nedjelju, nakon proljetnog punog Mjeseca. Kako se proljetni puni Mjesec pojavljuje na nebu za Uskrs? Kako se uvijek mora pojaviti na nebu za Uskrs? Pa, mora početi, barem malo, pretvarati se u polumjesec nakon što je bio pun Mjesec. Nešto od ovog tamnog dijela mora postati vidljivo, nešto od solarnog duha, koji je primio svoju proljetnu moć, mora biti u njemu. To jest: prema drevnoj tradiciji, ova slika svetog Grala mora se pojaviti na nebu za Uskrs. Tako mora biti. Stoga svatko može vidjeti sliku svetog Grala za Uskrs. U tu svrhu, uskrsni blagdan je na odgovarajući dan prema drevnoj tradiciji.

Sada ćemo pokušati dublje razumjeti kako je sve povezano s legendom o Parsifalu moglo nastati - posebno kroz procese koji se odvijaju u dubini duše. Kao što smo jučer spomenuli, moć koja se očituje u Sibilama mora biti ublažena, mora biti prožeta Krist impulsom i u takvom ublaženom obliku mora se postupno ponovno pojaviti kako bi mogla postati nositeljem duhovne kulture modernog doba. Mora se ponovno pojaviti u ublaženom obliku. Postavimo pitanje: je li Parsifal - kako ga je Chrétien de Troyes nazvao - bio u stanju u sebi percipirati išta od te Kristove moći, aktivne, takoreći, u dubini duše?

Ako se još jednom osvrnemo na temeljni karakter drevne hebrejske geologije, jedna stvar se stalno ponavlja. Duh drevne hebrejske geologije možemo shvatiti samo ako pravilno uzmemo u obzir da je sva hebrejska starina snažno nastojala zadržati geološki karakter svoje objave. Već sam okarakterizirao ovu seriju predavanja kao pokazivanje kako se objave drevne hebrejske starine moraju tražiti u aktivnostima Zemlje, u duhovnoj pokretljivosti Zemlje. Radi se o

povlačenju onoga što je aktivno u elementima iz zvijezda, i što djeluje na takav način da utjecaj zvijezda u elementima primarno donosi ono što zatim duhovno stimulira moć Sibila. To je još uvijek bilo opravdano u drevnoj astrologiji treće post atlantske epohe; tada je čovječanstvo još uvijek posjedovalo toliko baštine drevne duhovnosti da je, predajući se elementima svojom dušom, primalo dobro kroz objave zvjezdanog pisma. U četvrtoj post atlantskoj epohi, moć zvijezda se, takoreći, povukla pred elementima koji su prodirali u Zemlju, atmosferu i tako dalje, i utjecaj elemenata percipirao se na takav način da je svatko tko je razumio duh doba, posebno kako je četvrta epoha napredovala, morao sebi reći: čuvajmo se onoga što dolazi iz zvijezda u elemente; jer to donosi nešto poput nepravilnih sibilskih sila. Kroz Krist impuls koji se izlijeva preko zemljine aure, sibilske sile trebale su se ponovno uskladiti, transformirati u ono što može dati legitimna otkrivenja. Istinski upućena osoba drevne hebrejske antike nije rado gledala prema zvijezdama kada je tražila duhovno otkrivenje. Držala se Jahvea, Bogu koji pripada zemljinom razvoju, zemljinoj evoluciji, i koji je postao bog Mjeseca samo da bi unaprijedio taj razvoj, tako da je - kao što sam opisao u 'Tajnoj znanosti' - preuzeo ovu funkciju boga Mjeseca. U židovskim lunarnim festivalima jasno je izraženo da se 'Gospodar Zemlje' simbolično pojavljuje iz Mjeseca u svom odrazu. Ali nemoj ići dalje - to je bio drevni hebrejski stav prema učeniku - nemoj ići dalje! Zadovolji se onim što Jahve otkriva u svojoj lunarnoj simbolici, nemoj ići dalje, jer nije vrijeme da iz elemenata upijaš išta osim onoga što je izraženo kroz lunarnu simboliku. Inače će se pojaviti neispravne sibilske sile! - Ako se sažme u prirodnom aspektu sve što je preneseno iz evolucije Saturna, Sunca i Mjeseca, na Zemlju, s tim smo suočeni kroz drevnu hebrejsku simboliku u Evi. Eva - samoglasnici nisu nikada jasno imenovani na hebrejskom - Eva! Dodajte tome simbol za božansko biće drevne hebrejske starine koje je vladar zemaljskih poslova i dobit ćete oblik koji je jednako valjan kao i svaki drugi: Jeva-Jahve, vladar Zemlje čiji je simbol Mjesec. Povezano s onim što je sišlo iz evolucije Mjeseca, s rezultatom evolucije Mjeseca za evoluciju Zemlje: Gospodar Zemlje, povezan s Majkom Zemljom, čije su moći rezultat evolucije Mjeseca je.....Jahve! Dakle, iz drevne hebrejske starine dolazi tajanstvena veza sila Mjeseca, koje su ostavile svoj ostatak u Mjesecu kako ga astronomski percipiramo, i ljudskih snaga u ženskom elementu ljudske egzistencije. Veza između Gospodara Zemlje i majke Mjeseca vidljiva je već u imenu Jahve.

Sada bih vam želio predstaviti dvije činjenice koje mogu skrenuti pozornost na to kako su se sibilske sile transformirale pod utjecajem Krist impulsa, transformirale upravo u podsvjesnim dubinama života duše. Ovdje bih se također želio osvrnuti na fenomen na koji sam skrenuo pozornost prije tri godine - otprilike prije tri godine, gotovo u dan - Sibila transformirana pod utjecajem Krist impulsa. Na predavanjima, koja možete pronaći i u tiskanom izdanju pod naslovom: 'Okultna povijest, ličnosti i događaji svjetske povijesti u svijetlu znanosti duha', osvrnuo sam se na pojavu Ivane Orleanske i istaknuo kako je, zapravo, ono što je Ivana Orleanska postigla pod utjecajem svojih inspiracija - njezinih inspiracija potpuno prožetih Krist impulsom, koje su započele u jesen 1428 - imalo najveći utjecaj na tijek europske povijesti u narednom razdoblju. Iz vanjske povijesti može se naučiti da bi tijek europske povijesti bio potpuno

drugačiji bez intervencije Ivane Orleanske; i samo istinski pristrani materijalist, poput Anatolea Vranceam mogao je poreći tajanstveni element koji je u to vrijeme intervenirao u povijesti. Ne želim se ovdje pozivati na ono što se može pročitati posvuda u povijesti, što, međutim, može uputiti one koji su slušali ova predavanja na to kako se nešto od moderne Sibile pojavljuje u Ivani Orleanskoj. Jer to je vrijeme - nalazimo se u 15. stoljeću - kada se pojavljuje peta post atlantska epoha, kada se Krist sila mora sve više podizati iz podsvjesnih dubina duše. Vidimo kako se nježna, kako delikatna, kako se uronjena u najplemenitiju ljudsku dušu, pojavljuje sibilska sila Ivane Orleanske. I također bih želio iskoristiti ovu priliku da naglas pročitam pismo koje je napisao čovjek koji je svjedočio tim događajima, jer ovo pismo otkriva dojam koji je sibilska priroda Ivane Orleanske ostavila na one koji su imali srce i um za to. Čovjek iz kraljevskog kruga, kojeg je Ivana Orleanska oslobodila, piše, nakon što je prepričao što je postigla Ivana Orleanska:

> "To i mnogo toga drugoga Orleanska Djeva je postigla, a uz Božju pomoć postići će još veće stvari. Djeva je graciozne ljepote i posjeduje muževno držanje; malo govori i pokazuje izvanrednu inteligenciju; u govoru ima ugodan, nježan glas, gotovo ženstven. Jede umjereno, a vino pije još umjerenije. Uživa u lijepim konjima i oružju. Jako voli naoružane i plemenite muškarce. Okupljanje i razgovor s mnogima neukusni su Djevi; često je preplavljuju suze, voli vedro lice, podnosi izvanredan napor, a u rukovanju i nošenju oružja toliko je uporna da ostaje potpuno naoružana danju i noću bez prekida šest dana. Kaže da Englezi nemaju pravo na Francusku i stoga, kako kaže, Bog ju je poslao da ih istjera i pobijedi, ali tek nakon prethodnog upozorenja. Kralju iskazuje najveće štovanje; kaže da ga Bog voli i da je pod posebnom zaštitom, zbog čega će biti sačuvan. Za vojvodu od Orleansa, vašeg nećaka, kaže da će biti čudesno oslobođen, ali tek nakon što se Englezima koji ga drže u zatočeništvu uputi molba za njegovo puštanje.
>
> I kako bih ja, slavni Kneže, mogao završiti svoj izvještaj: događaju se i dogodile su se još čudesnije stvari nego što vam mogu napisati ili riječima izraziti. Dok ovo pišem, spomenuta djevojka već je otišla u područje grada Reimsa u Champagneu, gdje se kralj požurio da bude pomazan i okrunjen uz Božju pomoć. Najslavniji i najmoćniji Kneže, i moj najpoštovaniji Gospodine! Ponizno vam se preporučujem, moleći Svevišnjeg da vas zaštiti i ispuni vaše želje. Napisano 21. dana lipnja.
>
> Vaš ponizni sluga Percival,
>
> gospodar od Bonlamiulka, vijećnik i komornik
>
> kralju Francuza i gospodaru
>
> vojvodi od Orleansa.

Senešal Kralju, rodom iz Berrya."

Ovako Percival piše milanskom vojvodi o Djevi. Svatko tko pročita ovaj Percivalov izvještaj, ovo njegovo pismo, shvatit će kako se ovdje opisuje prožeta Kristom Sibila.

To je jedna stvar; druga stvar na koju bih želio skrenuti pozornost također je činjenica iz nadolazećeg modernog doba u petoj post atlantskoj epohi. Želio bih skrenuti pozornost na ono što je napisao čovjek koji se, moglo bi se reći, osjećao prožetim onim što je svitalo kao novo doba i smio se osjećati prožetim time. Osjećao se toliko prožetim da je osjetio, moglo bi se čak reći i nesvjesno, da, ponovno sviće vrijeme kada se stara astrologija može oživjeti u novom obliku, u kristijaniziranom obliku, kada se ponovno može, ako se samo učini ispravno, ako se učini prožetim Krist impulsom, pogledati prema zvijezdama i zatražiti njihov duhovni spis. Ovo je također čovjek, kao što ćete uskoro vidjeti, koji duboko osjeća da Zemlja nije samo ono što bi nas današnja materijalistička geologija htjela uvjeriti - već koji osjeća da je Zemlja živo biće, nešto što ne samo da ima tijelo, kako bi nas današnji materijalisti htjeli uvjeriti, već i dušu. Čovjek o kojem govorim znao je to, da mu je bilo dopušteno osjetiti to - čak i ako, budući da u to vrijeme nije postojala moderna znanost duha, nije to mogao izraziti: da je Krist impuls apsorbirala duša Zemlje u svoju auru, i tamo, osoba koja se sada osjeća unutar zemljine aure, sa svojom dušom i doživljavajući Krist impuls, može ponovno pogledati prema onome što je zapisano u zvijezdama. I doista, ljudi su gledali prema gore. Iako je svaki takav pristup sa sobom nosio mnogo praznovjerja, a drevni astronomi, natopljeni svakakvim praznovjerjem, pojavili su se u to vrijeme, ipak vidimo čovjeka duboko povezanog s duhovnim životom modernog doba koji ovako govori:

"Ove i bezbrojne druge promjene i pojave koje se događaju u i na Zemlji toliko su pravilne i odmjerene da se ne mogu pripisati nikakvom slijepom uzroku, a budući da sami planeti ne znaju ništa o kutovima koje njihove zrake tvore na Zemlji, Zemlja mora imati dušu. Zemlja je životinja."

Ali on ne misli na životinju u običnom smislu, već na živi organizam.

"U njoj će se vidjeti sve što je analogno dijelovima životinjskog tijela. Biljke i drveće su joj dlaka, metali su joj vene, morska voda piće. Zemlja ima stvaralačku moć, neku vrstu imaginacije, kretanje, određene bolesti, a oseka i tok su disanje životinje. Duša Zemlje čini se kao vrsta plamena, otuda podzemna toplina i stoga nema reprodukcije bez topline. Određena slika Zodijaka i cijelog nebeskog svoda utisnuta je od Boga u dušu Zemlje."

"To je veza između nebeskog i zemaljskog, uzrok simpatije između neba i Zemlje; arhetipove svih njihovih pokreta i funkcija usadio je u njih Bog, Stvoritelj."

"Duša je u središtu Zemlje, šalje oblike ili otiske iz sebe u svim smjerovima i tako opaža sve skladne promjene i objekte izvan nje. - Kao što je slučaj s dušom

Zemlje, tako je i s dušom čovjeka. Sve matematičke ideje i dokaze, naprimjer, duša generira iz sebe same; inače ne bi mogli posjedovati ovaj visoki stupanj sigurnosti i određenosti."

"Planeti i njihovi aspekti utječu na ljudsku dušu. Oni pobuđuju emocije i strasti svih vrsta, a time često i najstrašnije radnje i događaje. Utječu na začeće rođenja i stoga na temperament i karakter osobe, a veliki dio astrologije temelji se na tome. - Vjerojatno je da se ne samo svjetlost i toplina šire od Sunca po cijelom svemiru, već da je ono i središte i sjedište čistog razuma i izvor sklada u cijelom kozmosu - i svi su planeti prožeti dušom."

"U cijelom stvaranju nalazi se slavna i čudesna harmonija, kako u osjetilnom tako i u nadosjetilnom, u idejama kao i u stvarima, u području prirode i milosti. Ta harmonija postoji i unutar samih stvari i u njihovim međusobnim odnosima. Najviša harmonija je Bog, i On je utisnuo unutarnju harmoniju na svoju sliku u sve duše. Brojevi, likovi, nebeska tijela i priroda općenito, usklađuje se s određenim misterijima kršćanske religije. Kao što, naprimjer, u svemiru postoje tri nepomične stvari: Sunce, zvijezde stajaćice i međuprostor, a sve ostalo je u pokretu, tako je i u jednom Bogu: Otac, Sin i Duh. Sfera također predstavlja trojstvo (Otac je središte, Sin površina, Duh jednakost udaljenosti između središta i površine - radijus), kao i druge misterije. Bez duha i duše ne bi bilo harmonije nigdje. U ljudskim dušama nalaze se skladne predispozicije beskonačno različitih vrsta. Cijela Zemlja je prožeta dušom, i tako se postiže velika harmonija i na Zemlji i između nje i zvijezda. Ta duša djeluje po cijeloj Zemlji, ali ima sjedište u određenom njezinom dijelu, baš kao što ljudska duša ima središte u srcu; i odatle, kao iz žarišta ili izvora, njezini učinci izlaze u ocean i zemljinu atmosferu. Otuda simpatija između Zemlje i zvijezda, otud pravilni učinci prirode. Da Zemlja zaista ima dušu, najjasnije se pokazuje promatranjem vremenskih uvjeta i aspekata kroz koje se oni svaki puta proizvode. Pod određenim aspektima i konstelacijama, zrak je uvijek nemiran; ako ih nema, malo ih je ili brzo prolaze, ostaje miran."

Ovo je 1607. godine napisao čovjek u kojem su život i duh pulsirali dok je svitalo novo doba, vrijeme kristijanizirane astrologije, koja je sa sobom donijela samo svoju sjenu: astrološko praznovjerje. Ovo je napisao čovjek, moglo bi se reći, iz najpobožnijeg srca, koji je znao, da su se prije sile koje su proizlazile iz elementarnog svijeta, s pravom - kasnije pogrešno - koristile, kako bismo danas rekli, kao sibilske sile. Jer čovjek kaže: ne može se poreći da se takvi duhovi - duhovi na koje on misli su oni koji tvore komunikaciju između zvijezda i Zemlje - ugrađuju u elemente Zemlje, koji okružuju Zemlju kao atmosfera.

"Ne može se poreći da su takvi duhovi nekoć davali proročanstva čovječanstvu putem idola, hrastova, gajeva, špilja, životinja i tako dalje; a proricanje iz leta ptica nije bilo samo umijeće obmanjivanja slabih. Ti su duhovi bili aktivni u vođenju ptica zrakom, kroz što se, uz Božje dopuštenje, mnogo toga nagovještalo ljudima. Čak i danas se čuje o zlokobnim pticama, poput sova, supova, orlova i gavrana, samo što su primjeri rjeđi što su više prezrene. Jer ti duhovi ne mogu podnijeti da ih se prezire, što svakako zaslužuju prema Božjem zakonu i

kršćanskom učenju; umjesto toga, bježe i šute. Budući da je Lažljivcu od početka bilo dopušteno govoriti kroz životinje i razgovarao je s Evom kroz zmiju, zaveo je ljudski rod. To je oduvijek bio njihov običaj: kad god su mogli govoriti ljudima glasovima ili slutnjama, kroz tijela i pokrete životinja, zloupotrijebili su tu moć, prisvojili božansko štovanje i zaveli jadne ljude. Iako je Krist došao uništiti djela đavola i ušutkati te duhove, i iako su izgubili svoje hramove, kipove, gajeve, špilje i Zemlju koju su dugo posjedovali, oni su još uvijek prisutni ovdje ili ondje u praznini zraka, vičući okolo s Božjim dopuštenjem; često su Božje šibe za kažnjavanje, često On dopušta da se određene stvari objavljuju ljudima kroz njih."

Čovjek suptilno nagovještava kako se duhovne objave kristijaniziraju; jer to čini u raspoloženju koje se zaista može nazvati kristijaniziranim. Godine 1607. ovaj je čovjek govorio o previranjima koja su se dogodila u duhovnom svijetu. Tko je ovaj čovjek? Je li on čovjek koji nema pravo govoriti, kojeg se smije ignorirati? Ne, on je čovjek bez kojeg ne bi bilo moderne astronomije ili fizike: to je Johannes Kepler. I trebalo bi savjetovati onima koji se danas nazivaju materijalistima ili monistima i ukazuju na Johannes Keplera kao jednog od svojih navodnih idola da ovaj Keplerov odlomak uzmu k srcu. Najveći astronomski zakoni, tri Keplerova zakona koja upravljaju cijelom modernom astronomijom, njegovi su. Ali tako on govori o onome što se postupno pojavljuje s petom post atlantskom epohom u evoluciji Zemlje. Čovjek se mora postupno naviknuti - sada prožet novim impulsom - na to da spozna nešto od duhovnih učinaka koji su povezani sa zvijezdama.

U koje je vrijeme Parsifal ušao u dvorac Grala, još uvijek u neznanju, nespreman postavljati pitanja - prema kasnijoj predaji, prema predaji koju je zabilježio Wolfram von Eschenbach? U koje je vrijeme Parsifal ušao u dvorac Grala, Amfortas ležao tamo s ranom, a Parsifalov ulazak prouzročio je rani nezamislivu bol? U koje je vrijeme Parsifal ušao u dvorac Grala? Legenda nam kaže: bilo je to vrijeme Saturna; Saturn i Sunce bili su istovremeno u Raku, dosežući svoju kulminaciju. Tamo vidimo kako se traže najintimniji učinci kako bi se razumjela veza između Zemlje i zvijezda. Bilo je to vrijeme Saturna!

A ako sada istražimo kako i na koji način Parsifal postupno stječe svoje znanje, što otkrivamo? Kakav je on, taj Parsifal? On je neupućen u određene stvari! Držan je u neznanju. O kojim stvarima je držan u neznanju? Pa, već smo čuli: Krist impuls teče, takoreći, podzemljem u dubinama duše; iznad Zemlje se odvijaju teološke prepirke i rađa se ono što tada postaje tradicionalno kršćanstvo. Slijedimo lik Parsifala kako ga prikazuje legenda: on ne zna ništa o svemu tome. Čuvan je upravo od onoga što se događa na površini. Nije mu suđeno da išta od toga zna. Dakle, sačuvan je od svega što se dogodilo na površini. Uči iz izvora koji crpe iz dubine duše, kao što smo čuli jučer: prvo, kada nesvjesno izlazi iz dvorca Grala, od žene koja oplakuje pokojnog zaručnika koji leži u njenom krilu; od pustinjaka koji je povezan s mističnim moćima; i od moći Grala - jer upravo na Veliki petak dolazi pustinjaku: iako još nije svjestan, moć

Grala već djeluje u njemu.

Stoga je to netko tko nije znao ništa o svemu što se događalo na svjesnoj razini; netko tko je povezan s podsvjesnim izvorima koji se pojavljuju u moderno doba; netko tko treba crpiti iz tih izvora. To je netko čije srce i duša, netaknuti u nevinosti onim što vanjski svijet donosi ljudima u ljudskom životu, trebaju primiti tajnu Grala. A najvišim, najčišćim, najplemenitijim duševnim silama, on treba primiti tajnu Grala. Mora susresti onoga tko nije ravan tim duševnim silama koje trebaju u potpunosti iskusiti tajnu Grala: mora susresti Amfortasa. Znamo ovo: Amfortas je doista odabran da bude čuvar Grala, ali je podlegao nižim silama ljudske prirode. A kako je podlegao nižim silama ljudske prirode, to je ono o čemu se ovdje radi, jer to je ono što on povezuje s čuvanjem Grala: iz požude i ljubomore ubio je svog protivnika. Sve su te stvari same po sebi očite; a budući da se stvari opetovano krivo shvaćaju, mora se istaknuti da antropozofija ne uči asketizmu. Iza toga se krije nešto mnogo dublje.

To su bile, takoreći, prirodne elementarne sile koje se nisu manifestirale, ili nisu bile razmatrane, onako kako se obično manifestiraju u običnom životu, već kako se manifestiraju u svojoj povezanosti s duhovnim svjetovima, čak i u trećoj post atlantskoj epohi. Ono što je, takoreći, pulsiralo kroz elemente u ljudskom krvožilnom i živčanom sustavu, uzdiglo se i primilo misterije. Ovo nije stvar osjetilnog asketizma, već osvještavanje svetih misterija. Još uvijek ih se moglo osvijestiti u trećem post atlantskom kulturnom razdoblju s istim silama koje i inače dominiraju ljudima na Zemlji. Sada je došlo vrijeme kada su se svete tajne otkrivale samo čistim, nevinim silama duše, kada je čovjek našao priliku da se izdigne iz onoga što ga povezuje sa njegovim zemaljskim pozivom, od čega ga ni antropozofija ne želi otuđiti. Ali mora se uzdići od ovog zemaljskog poziva, od onoga što mu je bilo dopušteno da bude djelatno u vrijeme stare astrologije. Mora se uzdići ako želi na nov način pronaći put do starih tajni. On to mora učiniti nevinom snagom, koja se oslobodila svega zemaljskoga. Nasuprot kontrastu koji je stvorila stara hebrejska antika, mora se stvoriti drugi kontrast. Stara hebrejska antika to je oštro istaknula: ništa od moći Sibile, koje su još bile opravdane u astrologiji, ništa od njih! Držimo se zemaljskog boga Jahvea!

To je dovelo do odbojnosti prema svim objavama odozgo, prihvaćanja svih objava odozdo, straha od onoga što je objavljeno s nebesa. Ovo je moralo neko vrijeme prevladavati na Zemlji; neko je vrijeme na Zemlji moralo postojati određeno protivljenje onome što je došlo odozgo. A u takvim silama kao što su sibilske sile vidio se neopravdani luciferski element koji je došao odozgo. Ali sada, nakon što se biće Krista spustilo u tijelo Isusa iz Nazareta, ono što je došlo odozgo bilo je kroz Krista; sada se ponovno može pogledati prema gore, sada je nešto drugo postala veza između gospodara Zemlje i majke Mjeseca. Jer Krist je postao gospodar Zemlje, duh Zemlje, koji se izlio u auru Zemlje. Svjetskim poslovima, poput onih kojima se bavio dvor kralja Arthura, moglo se pristupiti sa silama Zemlje; nije bilo dopušteno pristupiti Gralu s učincima zemaljskih sila, kao što je bio slučaj s Amfortasom. Čovjek koji je pristupio tajnama Grala s takvim moćima, morao je patiti bolno. A budući da je na djelovanje zvijezda utjecao Krist, takav čovjek koji, iako nije ništa primio u sebe od onoga što se borilo na

vanjskoj površini, ali koji je, kroz svoju karmu, bio na točki gdje je Krist mogao primiti njegovu dušu, takav se čovjek može smatrati u vezi sa silama, kako je naznačeno u simbolu vremena Saturna; odnosno: Saturn i Sunce u isto vrijeme u znaku Raka. Onome u kome Krist impuls još uvijek djeluje u podsvjesnim dubinama duše, dolazi Parsifal sa snagom Saturna, a rana peče kao nikad prije.

Dakle, vidimo kako dolaze moderna vremena. Duša Parsifala je u vezi s podsvjesnim, prožeta povijesnim impulsima Krist aure, s Krist impulsom, čak i kad on to još ne zna. Ali postupno mora ustati, ono što je vladalo tamo dolje, što je vodilo ljudsku povijest. Stoga mora postupno naučiti razumjeti ono što se nikada neće razumjeti ako se tome ne pristupi s nevinim, čistim silama duše, i što se nikada ne može razumjeti ako mu se pristupi s tradicionalnim znanjem, s učenošću. Tada možemo vidjeti - jer se pojavilo i postalo gotovo jednako uobičajeno kao i ime samog nebeskog Grala - kako predstavlja obnovu, u različitoj formi onoga za što se stara hebrejska antika borila u svoje vrijeme.

Stanimo pred majku djevicu s Kristom u krilu i onda recimo: svatko tko se može osjećati svetim u odnosu na tu sliku, ima osjećaj za Gral. Sva druga svijetla, sve druge bogove nadmašuje sveta zdjela, mjesečevu majku sada dodiruje Krist, novu Evu, nositeljicu sunčevog duha Krista. Razmotrite 'što' i još više razmišljajte o 'kako'! I pogledajmo u dušu Parsifala, kako on, jašući iz dvorca Grala, ima sliku nevjeste i zaručnika, što ga dovodi u vezu s podsvjesnim silama Krista; pogledajmo kako pustinjak poučava njegovu dušu u uskrsno vrijeme, kada slika Grala mora biti ispisana na nebu zvijezdama; pratimo ga dok jaše - jučer sam to izričito naglasio - danju i noću, gledajući prirodu danju, a noću često imajući ispred sebe nebeski znak svetog Grala, dok jaše, polumjesec koji zlatno sjaji ispred njega s diskom, s duhom Krista, duhom Sunca unutra; pogledajmo kako je pripremljen na svom putu, kroz sklad slike djevice Majke sa Sinom zaručnikom i znakom nebeskog spisa, da shvati otajstvo svetog Grala; pogledajmo kako ono što je proželo sudbinu Zemlje kao Krist impuls radi u njegovoj duši zajedno sa zvjezdanim zapisom koji treba obnoviti; da vidimo koliko je sve što je kroz Krista povezano sa zvjezdanim silama ..... budući da je morao ući u vrijeme Saturna, morao je i učiniti da jače peku rane onoga koji se nije na pravi način zadržao na Gralu, Amfortasa.

Razmislite 'što' i još više razmišljajte o 'kako'! Jer ne radi se o tome da takve stvari karakteriziramo riječima koje sam sada upotrijebio ili drugim riječima. Gralu se nikada ne može u potpunosti pristupiti bilo kojim riječima ili čak filozofskom špekulacijom. Čovjek se približava Gralu kada je u stanju transformirati sve te riječi u osjećaj, i kada je u stanju osjetiti zbroj svega što je sveto u ovom Gralu: da mora osjetiti spoj onoga što je došlo s Mjeseca, što se prvo pojavilo u zemaljskoj majci Evi, zatim se pojavljuje obnovljeno u majci djevici, što je postalo gospodar Zemlje u bogu Jahve, što se pojavljuje kao novi gospodar Zemlje u biću Krista, koji se izlio u auru Zemlje. Osjeća se spoj onoga što sada radi sa zvijezda, simbolizirano zvjezdanim spisom, s ovim zemaljskim razvojem čovječanstva. Ako sve ovo uzmete u obzir i zatim osjetite sklad ljudske povijesti sa zvjezdanim zapisom, tada ćete razumjeti i tajnu koja se želi izraziti riječima koje su povjerene Parsifalu, a koje odzvanjaju u legendi: da svaki put

kada kralj Grala, istinski postavljeni čuvar Grala, umre, ime njegovog dostojnog nasljednika pojavljuje se na svetom Gralu. Tamo ga treba pročitati, odnosno ponovno naučiti čitati zvjezdani spis u novom obliku.

Pokušajmo, dragi moji prijatelji, biti dostojni ponovno naučiti čitati ovaj zvjezdani spis u novom obliku; pokušajmo ga naučiti čitati jer nam se sada mora dati. Jer u osnovi, to nije ništa drugo nego čitanje zvjezdanog spisa kada pokušavamo objasniti ljudsku evoluciju od Saturna, Sunca, Mjeseca, Zemlje do razvoja Vulkana. Ali moramo prepoznati u kojim kontekstima želimo dešifrirati zvjezdani spis u naše vrijeme. Učinimo sebe dostojnima toga! Nije uzalud rečeno da je Gral u početku bio odnesen sa svog mjesta tako da dalje nije bio izvana vidljiv. Gledajmo to kao ponovnu potragu za Gralom, koji nam je dopušteno njegovati u našoj antropozofiji, i pokušajmo spoznati značenje onoga što je tada progovorilo kao iz podsvjesnih dubina duše, što je tek postupno izranjalo u ljudsku svijest. Pokušajmo to postupno transformirati u sve svjesniji govor! Pokušajmo dokučiti mudrost koja nam može otkriti vezu između zemaljskog i nebeskog, može je otkriti bez stare predaje, onako kako je mi pokušavamo pronaći, kao što se može otkriti sada.

A onda, dragi moji prijatelji, neka nas prožme sve što može postati osjećaj u nama kroz promišljanje o tome kako je Parsifal došao do mjesta Grala. On je ponovno bio zatvoren, jer su ljudi prvo morali tražiti vezu između Zemlje i kozmičkih sila u vanjskom području, u području vanjske znanosti. Shvatimo i takav fenomen, da je duh poput Keplera od tada pronašao razumijevanje za ono što je mogao reći svojim matematičko mehaničkim zakonima neba - ali opet, ono što je dodao, istinski prožeto Krist impulsom, moralo se spustiti u podsvjesne dubine duše. Kada danas kažemo ono što znamo reći o evoluciji naše Zemlje i kako je ona povezana s kozmosom, govorimo u njegovom smislu. On nam kaže:

"Kao što, naprimjer, u svemiru postoje tri nepomične stvari - Sunce, zvijezde stajaćice i među prostor - a sve ostalo je u pokretu, tako je i u jednom Bogu: Otac, Sin i Duh. Sfera također predstavlja trojstvo (Otac je središte, Sin površina, Duh jednakost udaljenosti između središta i površine - radijus), kao i druge misterije. Bez duha i duše ne bi bilo sklada nigdje. U ljudskim dušama nalaze se predispozicije za sklad beskonačno različitih vrsta. Cijela Zemlja je prožeta dušom, i tako se postiže veliki sklad, kako na Zemlji, tako i između nje i nebeskih tijela. Ova duša djeluje po cijeloj Zemlji, ali ima svoje središte u njenom određenom dijelu, baš kao što ljudska duša prebiva u srcu; i odatle, kao iz žarišta ili izvora, njezini učinci izviru u ocean i zemljinu atmosferu. Otuda simpatija između Zemlje i nebeskih tijela, otud i pravilni učinci prirode. Da Zemlja zaista ima dušu najjasnije se pokazuje promatranjem vremenske situacije i aspekata kroz koje se ona svaki put pojavljuje. Pod određenim aspektima i konstelacijama, zrak je uvijek nemiran, ako ih nema, ili ih je malo, ili ako su prolazni, ostaje miran."

"Ove i bezbrojne druge promjene i pojave koje se događaju, u i na Zemlji, toliko su pravilne i odmjerene da se ne mogu pripisati nikakvom slijepom uzroku. A budući da sami planeti ne znaju ništa o kutovima koje njihove zrake tvore na

Zemlji, Zemlja mora imati dušu. Zemlja je životinja. U njoj će se vidjeti sve analogno dijelovima tijela životinje. Biljke i drveće su njezina dlaka, metali njezine vene, morska voda njezino piće. Zemlja ima stvaralačku moć, neku vrstu imaginacije, pokrete, određene bolesti, a oseka i plima su disanje životinje. Duša Zemlje čini se kao vrsta plamena, otuda podzemna toplina i stoga nema reprodukcije bez topline. Određena slika Zodijaka i cijelog nebeskog svoda utisnuta je od Boga u dušu Zemlje."

I danas vidimo kako je ta slika Zodijaka utisnuta u dušu Zemlje, i postupno se probijamo do drugog dijela Keplerovog svjetonazora: do onog dijela koji je također morao ostati u podsvjesnim dubinama duše, ali koji jasno pokazuje da je ono što danas možemo ponuditi kao kozmologiju jedno ispunjenje. Tako je duboko ukorijenjeno u evoluciji čovječanstva ono što naša antropozofija treba biti, tako je intimno povezana s onom opomenom koja nam odjekuje iz svetog Grala. I kada uzmemo u obzir Europu, Zapad davnih vremena, i osvrnemo se na pred, i post, atlantska vremena, na ono što je oživjelo u post atlantskom dobu iz sjećanja na atlantska vremena, kada vidimo kako u grčkoj kulturi, u štovanju Apolona, odjekuje konačni odjek, pokazujući koliko je temeljito kristijaniziran kasniji Natan Isus nekoć bio u gornjim svjetovima, Isus koji je tada sišao i izvršio misterij na Golgoti. kada to pratimo i onda se pitamo: odakle je Krist došao? Kako se provlačio, dok se spuštao odozgo da postane vladar Zemlje? Putovao je sa zapada na istok, a s istoka je ponovno putovao na zapad. Iz područja samih viših hijerarhija, spustio se u svoj vanjski oblik. Bića viših hijerarhija ponijela su ga dolje; pripadao je njima. Legenda o Parsifalu nas lijepo podsjeća na to, navodeći: anđeoska vojska donijela je sveti Gral u Titurel, pravu tajnu Krista Isusa, o vezi između gospodara Zemlje i djevice Majke, a druga anđeoska vojska čeka je u području viših hijerarhija. Ako je tamo tražimo, tada razumijemo potragu našeg antropozofskog svjetonazora, tada postupno prodiremo sve dalje i dalje do osjećaja, do senzacije, od nebeskog aspekta svetog Grala do ljudskog aspekta svetog Grala, do Majke s Isusom, s Kristom.

Ovim smo, dragi prijatelji, pokušali osvijetliti područje ljudske povijesti, u mjeri u kojoj tu ljudsku povijest održavaju duhovne sile. I ako ste osjetili nešto od onoga što sam svojim riječima namjeravao potaknuti, ne samo u vašem razmišljanju, već i u samoj vašoj duši, onda je ono što je ova serija predavanja imala za cilj prenijeti postignuto. Mogao sam jednako tako nasloviti ovu seriju: 'O potrazi za svetim Gralom'. Može se prepustiti vlastitom sudu svakog pojedinca, hoće li ono što se ovdje misli - sklad svih religija - jednog dana doista obuhvatiti vjerovanja raširena po Zemlji. Može se prepustiti svakoj osobi da to sama odluči. I također se može prepustiti svakoj duši da prosudi, je li ono što se naziva jedinstvom religija, kako smo je pokušali okarakterizirati kao potragu za svetim Gralom, više prikladno od mnogih rasprava o jedinstvu religija, koje se mogu odnositi na nešto drugo.

Oni koji se drže usko definiranih denominacijskih uvjerenja sigurno neće biti uvjereni onim što je rečeno. To proizlazi iz njihovog oslanjanja na ono što se vidi

samo površno, tek vanjski izgled Kristovih djela, koja su duhovne prirode. Kako je netko vođen karmom do ovih Kristovih duhovnih djela i stoga stoji kao sjajan primjer za religijsko ujedinjenje svijeta - kako je Parsifal bio potaknut na to - ono je što želimo razmotriti, i podsjećamo se na nastavak legende o Parsifalu koja kaže da je Gral, za vrijeme kada je postao nevidljiv u Europi, odnesen u oblast svećenika Ivana, čije se kraljevstvo nalazilo izvan teritorija do kojih su došli križari. Za vrijeme križarskih ratova, teritorij svećenika Ivana, Parsifalovog nasljednika, još uvijek je bio štovan, i sudeći po načinu na koji se tražio, mora se reći: iako je sve to bilo izraženo u zemaljskim zemljopisnim formulama, mjesto Ivana se u osnovi ne može naći na Zemlji.

Može li ovo biti slutnja u europskoj legendi, koja je nastojala nastaviti sagu o Parsifalu, slutnja da Krist, nesvjesno u nama, djeluje u dubinama Orijenta od tada, i da bi možda ono što se na Orijentu odvija kao religijski sporovi u svijesti moglo biti nadjačano emanacijama i objavama istinskog Krist impulsa, baš kao što se počelo događati na Zapadu prema otkrivenju Parsifala? Može li sunčeva svjetlost Grala biti predodređena da obasja sve bogove Zemlje, što simbolično pokazuje činjenica da kada Djevica unese zlatni kalež koji sadrži tajnu Grala, sjaj Grala nadmašuje druga svijetla? Smijemo li očekivati da će se - suprotno onome što se danas vjeruje - Kristove sile, još uvijek aktivne nesvjesno, dodati u promijenjenom obliku onome što se danas na Zapadu čini kao svjetlost, prema drevnoj izreci: Ex Oriente lux? Treba li se jedna svjetlost moći sjediniti s drugom? Da bi se to dogodilo, međutim, bit će potrebno da budemo spremni - mi koji smo, kroz svoju karmu, postavljeni na tlo onih zemljopisnih i kulturnih struja preko kojih je prolazio Kristov put, čak i kada je prožeo Isusa iz Nazareta u nebeskim područjima, kako bi putovao na Orijent. Pogledajmo gore i osjetimo da je Kristov put već prošao kroz naše visine, u Njegovim pred zemaljskim manifestacijama. Učinimo se sposobnima da ga razumijemo na takav način da ne shvatimo pogrešno ono što nam jednog dana može reći, kada dođe vrijeme da druge ispovijesti na Zemlji budu prožete Njegovim impulsima!

**Bilješke**

Što se tiče ovih predavanja: Ova serija održana je tijekom razdoblja odvajanja Rudolfa Steinera od Teozofskog društva sa sjedištem u Indiji i osnivanja Antropozofskog društva (prva Opća skupština 3. veljače 1913.). Objava u studenom 1913. u 'Priopćenjima za članove Antropozofskog društva (Teozofskog društva)' br. IV, koje je uredila Mathilde Scholl, glasila je: "Od 28. prosinca 1913. do 4. siječnja 1914. dr. Rudolf Steiner održat će seriju predavanja u Leipzigu i dva javna predavanja...". Naslovi javnih predavanja bili su "Znanost duha i duhovni svijet: perspektive o ciljevima našeg vremena", 3. siječnja 1914, i "Teozofija kao životno dobro", 4. siječnja 1914. "Krist i duhovni svijet" bilo je posljednje predavanje koje je Christian Morgenstern čuo od Rudolfa Steinera, neposredno prije svoje smrti. Nadahnuo ga je da napiše pjesmu "Govorio je.... I dok je govorio, u njemu su se pojavili Zodijak, kerubini i serafini..." (u "Pronašli smo put"). Također je povodom tih predavanja održan susret između Christiana Morgensterna i Andreja Bjelya, koji su također sudjelovali u događaju.

Tekstualna osnova: Predavanja su snimljena stenografski i prepisana u obični tekst od strane stenografa. Ova transkripcija čini osnovu tiskanog teksta. Stenografski transkripti više ne postoje; prvo izdanje (ciklus 31, veliki format) ponovno je tiskano više-manje nepromijenjeno u kasnijim izdanjima. Od tada je otkriveno da još uvijek postoje originalni stenografski transkripti gospođe Reebstein-Lehm i Clare Michels. Na temelju potonjeg, neki teško razumljivi odlomci u prvom izdanju mogli bi se poboljšati. Nije jasno koji je stenografski transkript korišten za originalni tisak. Tijekom pregleda ispravljeno je i nekoliko drugih pogrešaka koje su poremetile značenje. Napravljene su i neke stilske promjene; posebno je glagol premješten na kraj rečenice na nekoliko mjesta radi bolje čitljivosti.

Naslov sveska: Rudolf Steiner dao je ciklusu naslov "Krist i duhovni svijet". Podnaslov se pojavljuje od prvog izdanja 1934. godine i stoga ga je dodala Marie Steiner.